

**ŠIAULIŲ UNIVERSITETAS
EDUKOLOGIJOS FAKULTETAS
EDUKOLOGIJOS KATEDRA**

Julius Martinkus

Edukologijos magistratūros studentas

JAUNIMO NEFORMALIOJO ŠVIETIMO KOKYBĖS VALDYMAS

Magistro darbas

Mokslinė vadovė:
doc. dr. Felicija Ivanauskienė

Šiauliai, 2013

Darbas originalus.....Julius Martinkus

SANTRAUKA

Tyrimo problema. Jaunimo neformalaus ugdymo svarbą ir reikšmę jaunuolio ugdymo procese Lietuvoje kalbama ne vienerius metus, tačiau įvairūs tyrimai ir praktinė situacija rodo, kad jaunimo laisvalaikio užimtumo pasiūla yra palyginus maža, o teikiamos papildomo ugdymo paslaugos dažnai nėra kokybiškos ir netenkina mokinių poreikių.

Tyrimo objektas. Jaunimo neformaliojo švietimo kokybės valdymas Šilutės savivaldybėje.

Tyrimo tikslas - ištirti jaunimo neformaliojo švietimo kokybės valdymą savivaldybėse, remiantis Šilutės rajono savivaldybės atveju.

Tyrimo uždaviniai:

1. Išsiaiškinti jaunimo neformaliojo ugdymo sampratą ir paskirtį.
2. Pagrįsti ugdymo kokybės sampratą ir aptarti tobulinimo galimybes.
3. Pateikti Šilutės rajono jaunimo neformaliojo ugdymo organizavimo ypatumus.
4. Ištirti moksleivių nuomonę dėl neformaliojo ugdymo formų rajone atitikimo jų poreikiams;
5. Ištirti pedagogų nuomonę dėl jaunimo neformaliojo ugdymo kokybės valdymo galimybių Šilutės rajone.

Tyrimo hipotezė: tikėtina, jog popamokinė – veikla netenkina jaunimo poreikių, ir norint pagerinti jos kokybę ir valdymą, reikalingi neformaliojo ugdymo veiklos optimizavimo būdai.

Pagrindinis bendrojo lavinimo mokyklų pedagogų dalyvavimo jaunimo neformaliojo ugdymo veikloje motyvas – papildomas finansinis atlygis, tačiau šis motyvas pačių pedagogų išskirtas kaip trūkumas, organizuojant neformalaus ugdymo veiklą.

Mokiniai neformaliojo ugdymo veiklą daugiausiai supranta kaip papildomą meninę, sportinę ir dalykinę veiklą ne savo mokykloje ir sieja su ne mokykline veikla. Mokinių požiūriu, organizuojant neformalų ugdymą yra įgyvendinamas aktualumo principas, todėl tikėtina, kad mokiniai turi galimybę pasirinkti aktualią veiklą, kurioje galėtų ugdyti ir lavinti įvairias savo turimas kompetencijas.

Neformaliojo ugdymo veiklos reikalingumą mokiniai sieja su galimybe ateityje užsiimti kažkokios srities veikla, kuriai kompetencijas ir gebėjimus lavintis padeda veikla neformaliojo ugdymo užsiėmimuose.

Tiek pedagogų tiek mokinių nuomone, neformaliojo ugdymo užsiėmimai neturėtų būti priskiriami laisvalaikio praleidimui, todėl tikslinga teigti, kad neformaliojo ugdymo veikla siejama su naujomis žiniomis, gebėjimais bei kompetencijų lavinimu.

SUMMARY

Youth informal education quality management

The research problem. Non-formal educational importance and implications for youth development process in Lithuania is not one year, but various studies and practical situation shows that youth employment entertainment on offer is relatively low, and the provision of supplementary education services are often not high quality and meet the students' needs.

The object of investigation. Non-formal education quality management Silute municipality.

The aim - to investigate youth non-formal education quality management in municipalities, based on Silute district event.

Objectives of the study:

1. Figure out the youth non-formal education concept and purpose.
2. Based on the concept of quality of education and to discuss opportunities for improvement.
3. The Silute youth non-formal education organization features.
4. To investigate the students' opinion on the forms of education in the area matching their needs;
5. To investigate teachers' views on youth non-formal education opportunities for quality control Silute.

Hypothesis: it is probable that after school - an activity does not meet their needs, and to improve the quality and management needed for non-formal education activities optimizations. The main secondary school teachers' participation in youth non-formal education activities motive - an additional financial reward, but the reason most teachers identified as a lack of organization of non-formal education activities.

Students in non-formal education activities mainly understood as an additional artistic, sporting and business activities at your school and associate with non-school activities. Students' point of view, the organization of non-formal education is implemented the principle of relevance, it is likely that the students have the opportunity to select the relevant activities in which to develop and cultivate a variety of their competencies.

Non-formal education activities linked to the need for students in the future to engage in some kind of field activities, competencies and skills which helps to train activities of informal education classes. Both teachers and students consider formal education classes should not be classified as leisure activities, it is appropriate to say that non-formal education activities associated with new knowledge, skills and competence education

LENTELIŲ SĄRAŠAS

1 lentelė. Pedagogų respondentų demografinės – visuomeninės charakteristikos	44
2 lentelė. Mokinių respondentų demografinės – socialinės charakteristikos	45
3 lentelė. Ekspertų interviu analizė	66

PAVEIKSLŲ SĄRAŠAS

1 pav. Neformaliojo ugdymo veiklos samprata mokinių požiūriu.....	46
2 pav. Neformaliojo ugdymo principų įgyvendinimas neformaliojo ugdymo būreliuose.....	47
3 pav. Svarbiausias neformaliojo ugdymo reikalingumo požymis.....	48
4 pav. Svarbiausi neformaliojo ugdymo būreliai.....	49
5 pav. Pagrindiniai veiksniai, įtakoiantys neformaliojo ugdymo veiklos pasirinkimą.....	50
6 pav. Mokinių žinomos neformalaus ugdymo mokyklos.....	51
7 pav. Laisvalaikio praleidimo galimybės.....	51
8 pav. Poreikis užsiimti mėgiama neformalaus ugdymo veikla.....	52
9 pav. Neformalaus ugdymo veiklos būrelio mokykloje pasirinkimo veiksniai.....	53
10 pav. Reikalingo inventoriaus vertinimas.....	54
11 pav. Informacijos apie organizuojamą neformaliojo ugdymo veikla gavimas.....	54
12 pav. Neformaliojo ugdymo uždaviniai pagal svarbumą mokytojų požiūriu.....	55
13 pav. Neformaliojo ugdymo nauda suaugusiųjų šių paslaugų vartotojams.....	56
14 pav. Pagrindinės grupės, turinčios įtakos neformaliojo ugdymo veiklai.....	57
15 pav. Pagrindiniai neformaliojo ugdymo tikslai.....	58
16 pav. Neformaliojo ugdymo finansavimo galimybės.....	58
17 pav. Pagrindiniai motyvai dalyvauti neformaliojo ugdymo veikloje.....	59
18 pav. Neformaliojo ugdymo veiklos organizavimo trūkumai.....	60
19 pav. Popamokinės neformalaus ugdymo veiklos paskirtis.....	61
20 pav. Pagrindiniai trūkumai mokyklose tinkamai organizuoti neformaliojo ugdymo veiklą....	62
21 pav. Neformaliojo ugdymo kiekybinių rodiklių analizės vertinimas.....	63
22 pav. Neformalaus ugdymo veiklos kokybinio efektyvumo vertinimo analizė.....	64
23 pav. Neformalaus ugdymo veiklos kokybės vertinimas.....	65

TURINYS

IVADAS	7
1. JAUNIMO NEFORMALIOJO ŠVIETIMO TEORINIAI ASPEKTAI	11
1.1. Neformaliojo švietimo samprata ir organizavimas	11
1.1.1. Neformaliojo švietimo iššūkiai visuomenėje	11
1.1.2. Neformaliojo švietimo apibūdinimas ir paskirtis	14
1.2. Jaunimo neformaliojo švietimo kokybės ir valdymo švietimo sistemoje analizė	17
1.2.1. Švietimo kokybės samprata ir tobulinimo veiksniai	17
1.2.2. Lietuvos švietimo kokybės prieinamumas neformaliojo švietimo kontekste	20
1.2.3. Jaunimo neformaliojo švietimo kokybės tobulinimas reglamentuojamuose dokumentuose	22
1.2.4. Švietimo kokybės valdymas	26
2. JAUNIMO NEFORMALUS ŠVETIMAS ŠILUTĖS RAJONE	35
2.1. Neformaliojo švietimo sistema rajone	35
2.2. Pagrindinės neformaliojo švietimo kryptys Šilutės savivaldybėje	36
2.3. Šilutės rajono savivaldybės švietimo ir sporto paslaugų centro suaugusiųjų ir jaunimo neformaliojo ugdymo skyriaus veikla	38
3. JAUNIMO NEFORMALIOJO ŠVIETIMO ADMINISTRAVIMAS ŠILUTĖS SAVIVALDYBĖJE	42
3.1. Tyrimo organizavimas ir metodologija	42
3.2. Tyrimo imties charakteristika	43
3.3. Mokinių požiūrio tyrimo duomenų analizė	46
3.4. Bendrojo lavinimo ir neformaliojo ugdymo mokyklų pedagogų nuomonės tyrimo duomenų analizė	55
3.5. Ekspertų tyrimo rezultatų analizė	65
IŠVADOS	71
LITERATŪRA	73
PRIEDAI	75

ĮVADAS

Tyrimo aktualumas ir naujumas. Vieni profesionalai ir visuomenės atstovai labiau akcentuoja universitetų kaip mokslo įstaigų, rengiančių specialistus, reikšmę švietimo sistemai, o kiti išskiria neformaliojo ugdymo svarbą, užsiimant konkrečia kūrybine ar svarbia asmenybei veikla, kuri daro įtaką asmenybės vertybėms ir pozityviajai asmenybės socializacijai. Lietuvoje egzistuoja nemažai neformaliojo ugdymo įstaigų, tačiau tai dar neužtikrina kokybiško vaiko ugdymo proceso. Dabartinėje Lietuvos švietimo sistemoje neformaliajam ugdymui reikėtų skirti daugiau dėmesio, dėl problemų, susijusių su neformaliojo ugdymo prieinamumu, finansavimo ir svarbos suvokimu.

„Neformalusis švietimas – sudėtinė švietimo sistemos dalis, egzistuojanti lygiagrečiai formaliojo švietimo. Šis ugdymas – tikslingas ir tęstinis, skirtas įvairaus amžiaus vaikų prigimtiniams galioms, įvairiems gebėjimams, polinkiams atskleisti, saviraiškos poreikiams, pažintiniams interesams tenkinti, kūrybiškumui plėtoti, kultūrinėms vertybėms puoselėti, sveikatinti, turiningai praleisti laisvalaikį, socializuotis, nusikalstamumo prevencijai ugdymo institucijose stiprinti“ (Miliūnienė, Vaitkevičius, Bakanovienė, Mockevičienė, 2009).

Kadangi iki 2003 m. neformalusis ugdymas buvo vadinamas papildoma, užklasine, užmokykline veikla ir, tik priimtame LR švietimo įstatyme (Žin., 2003, Nr. 63-2853) iki tol buvusi „papildomojo ugdymo“ sąvoka buvo apibrėžta kaip neformalusis vaikų švietimas, šiame darbe naudojamos visos minimos sąvokos.

LR ŠMM ugdymo kokybę įvardija kaip vieną iš švietimo reformos prioritetų ir numato nemažai ugdymo modernizavimo ir švietimo kokybės kėlimo priemonių. Švietimo kokybė kai kurių mokslininkų (Barkauskaitė, Bruzgelevičienė, 2002; Michel, 2003) aiškinama kaip bendrasis tikslas, kurio turi siekti švietimo sistema, uždavinys, kuris keliamas kokybiškam švietimo situacijos vertinimui; taip pat kaip vienas konkrečių uždavinių, prilyginamų efektyvumui, veiksmingumui, teisingumui, demokratijai (Juodaitytė, Karžinauskienė, 2007). R. Ališausko (2000) teigimu, švietimo kokybė apima švietimo klientų (švietime dalyvaujančių asmenų, visuomenės), profesionalų (pedagogų, švietimo įstaigų vadovų, švietimo valdymo lygmenų specialistų, švietimą aptarnaujančios infrastruktūros specialistų, mokslininkų) ir politikų susitarimus dėl švietimo tikslų (vertybių, modelių, kurių įkūnijimo siekiame), jų siekimo būdų (darbų pasiskirstymo, pasiekimų įvertinimo kriterijų) bei sutartinių tikslų pasiekimo laipsnį. M. Barkauskaitė, R. Bruzgelevičienė (2002) švietimo kokybę apibūdina kaip požymių visumą, leidžiančią spręsti kaip švietimo įstaiga, švietimo sistema ar atskiri jos posistemiai vykdo savo paskirčiai būdingus bei nacionalinius ir

regioninius švietimo tikslus, atitinka ugdytinių/klientų poreikius. Švietimo reformų analitikas D. K. Adams (2005) išsako nuomonę, kad švietimo kokybės gerinimo procese privalo dalyvauti bendruomenė, turinti viešą erdvę, skirtą dialogui, debatams, diskusijoms ir bendradarbiavimui.

Lietuvos ir užsienio šalių mokslininkai (Тумина, 1998; Столин, 1999; Ключев, 2002; Квieskienė, 2003; Leliūgienė, 2003) teigia, kad mokyklinio ugdymo kokybė didžiaja dalimi priklauso nuo mokytojų ir mokinių konstruktyvaus bendravimo ir bendradarbiavimo, nuo pedagogų gebėjimo išsiaiškinti vaiko galimybes, poreikius ir juo grįsti ugdymo procesą. Teigiama, kad ugdytojai daro įtaką formuojant vaiko komunikacinę kultūrą, dvasines vertybes, požiūrį, elgesį ir savigarbą. Nurodoma, kad mokytojų (suaugusiųjų) ir mokinių (vaikų) socialinėms grupėms svarbu plėtoti turiningus, abipusę naudą nešančius santykius, kurti palankią atmosferą mokykloje, kurioje jie jaustųsi turintys vertę ir prasmę. „Šilti mokytojo ir mokinių tarpusavio santykiai, pagrįsti abipuse meile, atvirumu, pagarba, išklausymu, įsijautimu, supratimu, yra mokymo ir mokymosi sėkmės pamatas“ (Butkienė, 1993, p. 274).

Lietuvoje šiuo metu nėra neformaliojo jaunimo švietimo mokyklos veiklos įvertinimo (įsivertinimo) metodikos, nėra neformaliojo švietimo būdu įgytų kompetencijų pripažinimo mechanizmo, todėl sunku įvertinti esamą neformaliojo jaunimo ugdymo situaciją bei kokybę. Tai yra aktuali neformaliojo jaunimo ugdymo problema.

Tyrimo problema. Neformalaus ugdymo svarbą ir reikšmę jaunuolio ugdymo procese Lietuvoje kalbama ne vienerius metus, tačiau įvairūs tyrimai ir praktinė situacija rodo, kad jaunimo laisvalaikio užimtumo pasiūla yra palyginus maža, o teikiamos papildomo ugdymo paslaugos dažnai nėra kokybiškos ir netenkina mokinių poreikių.

Šilutės rajono savivaldybės taryba nėra priėmusi atskiro sprendimo dėl jaunimo neformaliojo švietimo teikėjų tinklo. Neformaliojo švietimo perspektyva numatyta Bendrojo lavinimo mokyklų tinklo pertvarkymo iki 2012 metų bendrajame plane, patvirtintame Šilutės rajono savivaldybės tarybos 2005 m. balandžio 21 d. sprendimu Nr. T-510. Bendrajame tinklo pertvarkymo plane numatyta, kad šiuo metu neformaliojo švietimo paslaugas jaunimui teikiančių muzikos ir dailės mokyklų statusas nesikeis. Be Šilutės muzikos ir dailės mokyklų, kurios dirba tik su vaikais, savivaldybės taryba yra įsteigusi Šilutės rajono sporto skyrius (reorganizuotas iš Sporto mokyklos), kuris teikia neformaliojo švietimo paslaugas ir vaikams, ir suaugusiems. Rajone jau kelis metus veikia Šilutės rajono savivaldybės švietimo ir sporto paslaugų centro Suaugusiųjų ir jaunimo neformaliojo ugdymo skyrius, kuris yra atviras rajono bendruomenei, organizuoja kvalifikacijos kėlimo kursus ir seminarus, paskaitas, kompiuterinio raštingumo, anglų, prancūzų, vokiečių kalbų, meninės raiškos bei kitus kursus, organizuoja moksleivių profesinį informavimą ir

konsultavimą. Neformalųjį ugdymą organizuoja ir bendrojo lavinimo mokyklos. Todėl yra tikslinga plačiau išanalizuoti Šilutės rajono neformaliojo švietimo kokybę ir jos valdymą savivaldybėje.

Tyrimo objektas. Jaunimo neformaliojo švietimo kokybės valdymas Šilutės savivaldybėje.

Tyrimo tikslas – ištirti jaunimo neformaliojo švietimo kokybės valdymą savivaldybėse, remiantis Šilutės rajono savivaldybės atveju.

Tyrimo uždaviniai:

6. Išsiaiškinti jaunimo neformaliojo ugdymo sampratą ir paskirtį.
7. Pagrįsti ugdymo kokybės sampratą ir aptarti tobulinimo galimybes.
8. Pateikti Šilutės rajono jaunimo neformaliojo ugdymo organizavimo ypatumus.
9. Ištirti moksleivių nuomonę dėl neformaliojo ugdymo formų rajone atitikimo jų poreikiams;
10. Ištirti pedagogų nuomonę dėl jaunimo neformaliojo ugdymo kokybės valdymo galimybių Šilutės rajone.

Tyrimo hipotezė: tikėtina, jog popamokinė – veikla netenkina jaunimo poreikių, ir norint pagerinti jos kokybę ir valdymą, reikalingi jaunimo neformaliojo ugdymo veiklos optimizavimo būdai.

Tyrimo metodologija. Tyrimo metodologiją sudaro humanistinė asmenybės teorija (A. Maslow, 1970). Jos atstovai teigia, jog asmenybė siekdama savirealizacijos nuolat auga ir vystosi. Kiekvieno individo asmenybėje glūdi vidinis mokymosi poreikis, noras pažinti, tobulinti save, atskleisti savo potencines galias, realizuoti save ne tik formaliajame bet ir neformaliajame ugdyme.

Psichologas A. Maslow (1970) - sukūręs hierarchinę motyvacijos teoriją, apibrėžia jo esmę, kad žmogus yra orientuotas į savęs aktualizavimą, saviraišką. Savęs aktualizavimas vyksta kai patenkinami pagrindiniai ir žemiau esantys poreikiai.

Tyrimo metodai: Tyrimui pasirinkti empiriniai metodai, kadangi tyrimo analizės objektas yra veiksmai, veikla. Norint gauti objektyvesnius empirinius duomenis, R. Tidikis (2003) pataria remtis ne vienu, bet nors dviem empirinio tyrimo metodais. Tad šiam tyrimui atlikti buvo pasirinkti šie metodai:

1. dokumentų analizė – čia didelis dėmesys kreipiamas į valstybės lygmens dokumentus, susijusius su Lietuvos švietimo reforma bei švietimo strateginėmis nuostatomis, neformaliojo švietimo organizavimu.

2. mokslinės literatūros analizė – padės atskleisti teorinius aspektus, susijusius su neformaliojo švietimo raida, pokyčiais ir formomis bei organizavimu.

3. anketinės apklausos – moksleivių ir pedagogų nuomonei ištirti.

4. statistinės duomenų analizės – duomenų analizavimui buvo taikomi kokybiniai ir kiekybiniai statistiniai metodai: aprašomoji statistika, procentinė išraiška, duomenų pavaizdavimas stulpelinio grafiku, naudojant kompiuterinę MS Excel programą.

5. ekspertų metodas – padės profesionaliai įvertinti jaunimo neformalųjį ugdymą rajone.

Tyrimo organizavimo etapai: Pirmas etapas: 2011-12 – 2012-02- temos pasirinkimas, tyrimo objekto, tikslo, uždavinių formulavimas, literatūros studijavimas, dokumentų analizė;

Antras etapas: 2012-03 – 2012-04- tyrimo instrumento parengimas;

Trečias etapas: 2012-07 – 2012-12- tyrimo rezultatų analizė, interpretacija, magistrinio darbo rašymas.

Darbo naujumas/reikšmingumas. Švietimo sistema iš esmės yra orientuota į mokinių pagarbos kitam asmeniui ir tolerancijos kitokioms grupėms (nei konkretus žmogus priklauso), gebėjimo suprasti kitų ir savo kilmę bei vertybes ir tradicijas, ugdymą. Jaunuolių formalusis ugdymas yra labai gerai teisiškai reglamentuotas ir įgyvendinamas, o neformalusis jaunuolių ugdymas stokoja tinkamos teisinės reglamentacijos, ypatingai siekiant, kad jaunimui būtų prieinamas kokybiškas neformalusis ugdymas rajone.

Ištyrus jaunimo neformaliojo ugdymo valdymo kokybę viename tiksliniame rajone, apklausus mokinius ir pedagogus, bei gavus ekspertų nuomones šiuo klausimu galima daryti tikslines išvadas, nustatyti esminius jaunimo neformaliojo ugdymo valdymo kokybės trūkumus. Ir vadovaujantis šiuo modeliu tobulinti teisinę bazę reglamentuojančią jaunimo neformaliojo ugdymo valdymo kokybę Lietuvoje.

Darbo struktūra. Darbą sudaro įvadas, 3 skyriai, išvados, literatūros sąrašas, 2 priedai. Darbe pateikiama 3 lentelės, 23 paveikslai.

1. JAUNIMO NEFORMALIOJO ŠVIETIMO TEORINIAI ASPEKTAI

Neformaliojo švietimo samprata ir teisinis reglamentavimas

Neformaliojo švietimo iššūkiai visuomenėje

Lietuvai įžengus į sparčios kaitos amžių keliami nauji reikalavimai ir asmeniui, ir visuomenei, o kartu ir juos ugdančiai švietimo sistemai. Švietimo procesas kinta priklausomai nuo konkrečios istorinės – kultūrinės situacijos. Globalizacija, žinių visuomenė, ekonomikos ir socialinių procesų raida remiasi svarbiausiu ekonomikos ištekliu – žmogiškuoju kapitalu, todėl šiandien svarbiausia yra įgytos žmogaus žinios ir kompetencijos. A. Hargreaves (1999, p. 90) rašo, kad globalaus pasaulio akivaizdoje keičiasi reikalavimai švietimo sistemai, kadangi švietimo sistemos pagrįstos konkrečiomis žiniomis ir nenuginčijamais faktais tampa bevertėmis. Svarbesni tampa mąstymo gebėjimai, įgalinantys apsvarstyti informaciją, atsisakyti akiai tikėti autoritetais, ieškoti ir remtis įvairiais šaltiniais, pačiam apsispręsti kuo tikėti, o kuo ne, argumentuoti ir pagrįsti savo poziciją. (Hargreaves, 1999)

Lietuvos laukia iššūkis sukurti tokią švietimo sistemą, kuri besikeičiančioje visuomenėje skatintų jaunų žmonių iniciatyvą, kritinį ir kūrybinį mąstymą ir sugebėjimą patiems priimti sprendimus. Šiandieną vyksta esminiai Lietuvos švietimo sistemos pokyčiai, kurie padeda didinti švietimo sistemos efektyvumą, išplėsti švietimo prieinamumą, sukurti sąlygas tęstiniam, visą gyvenimą trunkančiam mokymuisi, užtikrinti europinius standartus ir šiuolaikinės Lietuvos visuomenės poreikius atitinkančią švietimo kokybę. Pertvarkoma Lietuvos švietimo sistema siekia ugdyti žmogų, gebantį kurti ateitį, tapti atsinaujinančios, besimokančios visuomenės visateisiu nariu. Esminė švietimo kaitos kryptis orientuota į žmogaus prigimties galių atskleidimą, dorą, laisvo ir atsakingo žmogaus ugdymą.

Asmenybės švietimas realizuojamas pedagoginiu procesu, todėl šiandieninio švietimo sistemą sudaro dvi pagrindinės kryptys: mokiniams privalomoji mokymosi veikla ir savarankiška nepapomokinė veikla laisvu nuo pamokų metu. Formaliojo švietimo sistema prasidedanti nuo tada, kai vaikas pradeda eiti į mokyklą, jos metu yra perduodamos visos akademinės žinios. Formaliojo švietimo sistema susideda iš atskirų mokomųjų dalykų programų ir pilnos mokymosi ar studijų dienos. Neformaliojo švietimo ir savišvietos procesas pagrįstas poreikiais, vertybėmis, individualiu darbu, gebėjimais, kasdieniais eksperimentais ir asmeninės aplinkos įtaka. Formalusis švietimas suteikia jauniems žmonėms akredituotą kompetencijų paketą, reikalingą tolimesnei karjerai, tuo tarpu neformalusis švietimas dėl savo patyriminio ir socialinio pobūdžio suteikia kompetencijas,

kurios įgalina jaunas žmones įsitraukti į bendruomenės gyvenimą, sėkmingiau įsitvirtinti studijose ir darbo rinkoje (Kernytė, 2004).

Užklausinė ir užmokyklinė veikla padeda vaikams įgytas žinias taikyti praktikoje, gerina mokymąsi, skatina žingeidumą papildo mokymą nauju turiniu, formomis ir metodais. Jis yra reikšmingas organizuoto ir kryptingo vaikų laisvalaikio organizavimui, užimtumui ne pamokų metu. „Užklausinis ir užmokyklinis darbas yra lyg jungiamoji grandis tarp mokyklos ir gyvenimo“ (Jovaiša, Vaitkevičius, 1987). Autoriai rašo, kad užklausinis ir užmokyklinis darbas sprendžia daug svarbių uždavinių, padedančių mokyklai ugdyti visapusiškai išlavintus, aktyvius ir sąmoningus piliečius. Neformalus švietimas padeda suprasti darnaus bendro gyvenimo principus ir taisykles, plėtoti asmeninius gebėjimus apsisprendžiant ir veikiant sudėtingame pasaulyje, ugdyti pagarbą gimtojo krašto tradicijoms ir vertybėms.

Lygindami formalųjį ir neformalųjį švietimą H Colley, P.Hotkinson, J.Malcoms (2003) pažymi, jog formaliojo švietimo modeliai nėra pakankamai pilnaverčiai, nes jie nepagrįsti asmenine besimokančiųjų socialine ir kultūrine patirtimi. Dar 1940 profesorius J.Laužikas analizavo švietimo sistemos harmonizavimo problemas. J. Laužikas rašo, kad pradžios mokykla negali asmenybės taip išugdyti ir suteikti tiek žinių, kad tolesnis lavinimas nebūtų būtinas arba, kad pats asmuo galėtų savarankiškai toliau lavintis. Norint įgyvendinti švietimo idėjas, siekiant ugdyti brandžią asmenybę, reikalinga privalomojo švietimo ir papildomojo švietimo sintezė.

Atkūrus Lietuvos nepriklausomybę, viena iš pirmųjų papildomąjį švietimą tiria I. Zaleskienė (1992–2003 Papildomas ugdymas) Papildomą švietimą ji apibrėžia, kaip permanentinio (nuolatinio, nenutrūkstamo) švietimo dalį, skirtą vaikų ir suaugusiųjų intelektinių, techninių, meninių ir socialinių gebėjimų ugdymui. (Zaleskienė, 1994)

I. Ramaneckienė (1998) teigia, kad papildomas švietimas yra skirtas vaiko socializacijai, kūrybiškumui, įvairių gebėjimų, laisvalaikio kultūros plėtotei. Autorė teigia, jog visi papildomojo švietimo užsiėmimai turi padėti vaikui tenkinti jo prigimtines reikmes, saviraiškos, meilės ir pagarbos, kūrybos tvarkos ir darnos poreikius. I. Ramaneckienė skatina organizuojant švietimo procesą atsižvelgti į pagrindinius neformaliojo švietimo principus: vaiko interesų prioritetiškumą, veiklos atvirumą, asmens iniciatyvą ir atsakomybę, veiklos lankstumą, orientavimąsi ateities profesinei veiklai. I. Ramaneckienė (2002) akcentuoja dar vieną neformaliojo švietimo principą, kurio esmė - socialinis švietimas menu. Autorė rašo, kad švietimo menu paskirtis yra „moksleivių psichinės sveikatos saugojimas ir stiprinimas meninio pobūdžio užsiėmimais, būtent: piešimu, lipdymu, drožinėjimu, šokiais, drama, poezija, pasakų interpretacija ir kūrimu“ (Ramaneckienė, 2002).

D. Šukytė (2007) neformalųjį švietimą apibendrina dviem aspektais: kaip formaliojo švietimo sistemos papildymą bei plėtojimą ir kaip asmens pozityvios socializacijos veiksnį. Moksliniais tyrimais nustatyta, kad neformaliojo švietimo arba neformaliojo švietimo sistema turi išskirtines sąlygas, kurios gali papildyti, praplėsti bei praturtinti formalųjį ugdymą:

1. Humanizuoja švietimo sistemą. Neformaliojo švietimo institucijose vykstantis ugdymo procesas padeda įgyti bendravimo su įvairiais specialistais ir rango žmonėmis įgūdžių. Šioje sistemoje pedagogai yra pakankamai laisvi, gali neformaliai bendrauti su ugdytiniu, laisvai pasirinkti švietimo metodus, inspiruoti kūrybiškumą. Neretai dėl šių priežasčių neformaliojo švietimo institucijų siūlomos programos ar talentingų neformaliojo švietimo mokytojų vedami užsiėmimai tampa savotiškais kūrybinėmis dirbtuvėmis, kuriose visi siekia tobulėti ir kurti. Neformaliojo švietimo mokyklose pedagogų bendravimas su vaikais yra nuoširdesnis, atviresnis, tai leidžia vaikams vykstantys užsiėmimai padeda įgyti humaniško, demokratiško bendravimo įgūdžių.

2. Sudaro galimybę naudotis įvairiais pažinimo būdais. Neformalaus švietimo proceso dalyvių veikla, atradimai, pažintys su kompetentingais žmonėmis, tarpasmeniniai dalyvių santykiai yra susiję su ta pačia veikla. Įgyta patirtis ugdomosios veiklos metu sudaro gana plačias galimybes pažinti save ir gyvenimą.

3. Leidžia patikrinti mokykloje įgytas žinias. Neformalusis švietimas kompensuoja bendrojo lavinimo spragas, sudarydamas galimybes kiekvienam vaikui tenkinti estetinius, kūrybinius ir pažintinius savo poreikius.

4. Praplečia kūrybines asmenybės galimybes. Neformalusis švietimas užtikrina sėkmės momentą užsiimant bet kokia pasirinkta veikla, kadangi formuoja tokias asmenybės savybes, kurios yra reikalingos kiekvienos veiklos sėkmei. Dažnai neformaliojo švietimo veikla gali kompensuoti bendrojo lavinimo mokykloje patirtas nesėkmes, todėl į šią veiklą galima žiūrėti ir kaip į reabilitacinę veiklą.

5. Neformaliojo švietimo institucijos gali būti ne tik metodiniais, bet ir eksperimentiniais centrais, su kuriais galėtų bendradarbiauti ir mokyklos. Šių dviejų institucijų bendradarbiavimas sudaro galimybes plėsti pedagogų skaičių, kurie dalytųsi savo profesine kompetencija ir ją tobulintų, sudarydami vaikams geresnes sąlygas rinktis pažinimo kūrybinių gebėjimų ir poreikių tenkinimo pasirinkimo galimybes. (Lebedeva, 2002).

Apibendrinant galima teigti, kad šiuolaikiniai globalizacijos ir socialinio gyvenimo iššūkiai skatina sparčią švietimo kaitą. Naujoji švietimo redakcija sudaro sąlygas jaunimo neformaliojo švietimo reformoms. Ilgus metus visas dėmesys buvo sutelktas į rašymą, skaitymą, skaičiavimą, patį asmenybės ugdymo procesą paliekant savieigai. Šių dienų mokykla pakito, jai rūpi ne tik mokyti mokinius, teikti jam žinias, bet ir lavinti, ugdyti, auklėti, todėl šiuolaikinėje visuomenėje

jaunimo neformalusis ugdymas tampa tokiu pat svarbiu, kaip ir formalusis. Šiandieninio ugdymo sistemą sudaro dvi pagrindinės kryptys - formaliojo ir neformaliojo. Formaliojo švietimo sistema susideda iš atskirų mokomųjų dalykų programų ir pilnos mokymosi ar studijų dienos, neformaliojo švietimo procesas pagrįstas poreikiais, vertybėmis, individualiu darbu, gebėjimais, kasdieniais eksperimentais ir asmeninės aplinkos įtaka. Nėra jokio prieštaravimo tarp formaliojo ir neformaliojo švietimo, dažnai formalusis švietimas turi neformaliojo elementų ir atvirkščiai. Daromas abipusis poveikis, neformalusis švietimas dažnai pratęsia ir papildo formalųjį, o įgytos žinios, įgūdžiai pasitarnauja produktyviam dalyvavimui formalioje veikloje. Neformalaus švietimo sistema sudaro puikias galimybes maksimaliai integruoti visų ugdymo veiksmų poveikį asmenybei, nes čia, kaip niekur kitur, galima sumaniai derinti specialias, nespecialias ir atsitiktines poveikio priemones. Kadangi pamokoje neįmanoma padaryti visko, kad atsiskleistų prigimtiniai moksleivių gabumai, mokykla raginama naudotis visuomenės teikiamomis galimybėmis: muziejais, bibliotekomis, visa artima ir tolimesne socialine – ekologine erdve, kuri veikia kiekvieną asmenį ir gali būti naudinga ugdymo procese. Šiandien neformalusis švietimas turi funkcionuoti taip, kad būtų sudarytos sąlygos kiekvienam jaunuoliui tenkinti interesus, saviraiškos poreikius, plėtoti savo gabumus, papildyti ir gilinti žinias įgyjamas formaliojo švietimo institucijose, siekti visapusiško išsilavinimo, stiprinti motyvaciją profesinei karjerai, brandinti tautinę ir kultūrinę savimonę. Jaunimo ugdymas turi aprėpti ir harmoningai derinti fizinį, psichinį bei sociokultūrinį individo puoselėjimo aspektus.

Neformaliojo švietimo apibūdinimas, paskirtis, kryptys ir formos

Mokymasis ir švietimas yra būtinos socialinės sanglaudos, aktyvaus pilietiškumo, asmeninės ir profesinės savirealizacijos, prisitaikymo ir darbingumo skatinimo priemonės. Mokymasis visą gyvenimą yra kertinis elementas įgyvendinant šias nuostatas. Europos Sąjungos šalyse mokymosi visą gyvenimą apibrėžimas akcentuoja ne tik mokymosi tęstinumą nuo ikimokyklinio iki popensijinio žmogaus gyvenimo etapo, bet taip pat apima platų formaliojo, neformaliojo ir savaiminio mokymosi spektrą (Mokymosi visą gyvenimą memorandumas, 2000).

Jaunimo neformalus ugdymas yra kryptinga veikla, kuria, plėtojant jauno žmogaus asmenines, socialines ir edukacines kompetencijas, siekiama ugdyti sąmoningą asmenybę, sugebančią atsakingai ir kūrybingai spręsti savo problemas ir aktyviai dalyvauti visuomenės gyvenime (LiJNA, 2004). Neformalusis ugdymas yra neformaliojo švietimo dalis. Kitos neformaliojo švietimo sistemos dalys yra: profesinės linkmės ugdymas – ugdymas, skirtas mokiniams, siekiantiems muzikinės, meninės, sportinės ar kitos dalykinės kompetencijos, specializacijos ir tolesnio mokymosi pagal atitinkamos studijų srities programas; laisvalaikio

užimtumas (ugdomoji veikla, orientuota į vaikų ir jaunimo pramoginį užimtumą, į dalyvaujančiųjų saviraišką); ikimokyklinis bei priešmokyklinis ugdymas.

Iki naujos LR Švietimo įstatymo redakcijos (2008) neformaliojo švietimo sąvoka nebuvo aiškiai apibrėžta, o Lietuvos Švietimo koncepcijoje (2005) įvardijamas papildomas ugdymas savo pobūdžiu yra artimas neformaliajam ugdymui.

Neformaliojo vaikų švietimo koncepcijoje (2005) neformalusis vaikų švietimas apibrėžiamas kaip „kryptinga veikla, padedanti vaikui įgyti kompetencijos, tapti sąmoninga asmenybe, sugebančia atsakingai ir kūrybingai spręsti savo problemas ir aktyviai veikti visuomenėje bei prisitaikyti prie kintančios aplinkos“ (Neformaliojo vaikų švietimo koncepcija, 2005, p. 1). LR Švietimo įstatymo (2011) 16 straipsnyje apibrėžiama neformaliojo vaikų švietimo „paskirtis – tenkinti mokiniu pažinimo, lavinimosi ir saviraiškos poreikius, padėti jiems tapti aktyviais visuomenės nariais“ (LR švietimo įstatymas, 2011, p. 30).

Valstybinėse švietimo strategijos 2003 – 2012 metų nuostatose akcentuojama švietimo – formaliojo ir neformaliojo – misija „padėti asmeniui suvokti šiuolaikinį pasaulį, įgyti kultūrinę bei socialinę kompetenciją ir būti savarankišku, veikliu, atsakingu žmogumi, norinčiu ir gebančiu nuolat mokytis ir kurti savo bei bendruomenės gyvenimą“ (p. 3). Šiame dokumente teigiama, kad „Lietuvos švietimas yra grindžiamas pagrindinėmis tautos, Europos ir pasaulio kultūros vertybėmis: asmens nelygstamos vertės ir orumo, artimo meilės, prigimtinės žmonių lygybės, žmogaus laisvių ir teisių, tolerancijos, demokratinių visuomenės santykių teigimu. Švietimas ugdo asmens nusistatymą ir gebėjimą remtis šiomis vertybėmis savo gyvenime ir veikloje“ (Valstybinės švietimo strategijos 2003 – 2012, 2003, p. 4).

Vaikų ir jaunimo socializacijos programoje (2010) akcentuojamas neformaliojo ugdymo vaidmuo „realizuojant užimtumo, prevencijos ir edukacines programas, sąlygojančias sėkmingą vaikų ir jaunimo socializaciją, ugdančias jų kultūrinę brandą, pilietiškumą, socialinius įgūdžius, saviraišką, gebėjimus ir polinkius“ (Vaikų ir jaunimo socializacijos programa, 2010, p. 2). Kaip deklaruojama Neformaliojo vaikų švietimo koncepcijoje (2005), „neformaliojo vaikų švietimo tikslas yra per kompetencijų ugdymą formuoti asmenį, sugebantį tapti aktyviu visuomenės nariu, sėkmingai veikti visuomenėje, padėti tenkinti pažinimo, lavinimosi ir saviraiškos poreikius“ (p. 2).

Ž. Gailius (2002) apibūdina neformalųjį ugdymą, kaip kryptingą veiklą, padedančią jaunam žmogui tapti sąmoninga asmenybe, sugebančia atsakingai ir kūrybingai spręsti savo problemas ir aktyviai veikti savo bendruomenėje. Taip pat pabrėžia, kad formalusis ugdymas suteikia jauniems žmonėms akredituotą kompetencijų paketą, labai reikalingą tolimesnei karjerai, tuo tarpu neformalusis ugdymas, kuris užima tarpinę padėtį tarp formaliojo ir informinio ugdymo, dėl savo eksperimentinio (patyriminio) ir socialinio pobūdžio suteikia kompetencijas, kurios įgalina jaunos

žmones įsitraukti į bendruomenės gyvenimą, sėkmingiau įsitvirtinti studijose bei darbo rinkoje (Gailius, 2002).

D. A. Kolbis (1995) teigia, kad neformalusis ugdymas yra ypač reikšmingas formuojant ugdytinių kritinį mąstymą. Autoriaus nuomone, privaloma kritiškai žiūrėti į gyvenimą, kad galima būtų mokytis ir išvengti ankstesnių klaidų. D. A. Kolbis (1995) išskiria neformaliajam ugdymui būdingus privalumus:

- besimokantysis aktyviai dalyvauja mokymosi procese;
- besimokantysis turi pasirinkimo laisvę (pasirenka mokymosi turinį, metodus, laiką, vietą ir t.t.);
- besimokantysis yra savarankiškas, autonomiškas;
- besimokantysis yra atsakingas už mokymąsi ir darbą;
- besimokantysis gausina savo asmeninę patirtį ir ją įprasmina darbe.

Pasak D. Survutaitės (2004), neformalusis ugdymas suteikia besimokančiajam laisvę pasirinkti mokymosi turinį, metodus, vietą, laiką ir t.t. ir tuo pačiu suteikia galimybę besimokančiajam pasiekti geresnių rezultatų. Pasiekti rezultatai suteikia daugiau pasitikėjimo savimi, skatina mokytis toliau ir siekti užsibrėžtų tikslų.

Neformaliojo vaikų švietimo koncepcijoje keliami uždaviniai: „ugdyti ir plėtoti vaikų kompetencijas per saviraiškos poreikio tenkinimą; ugdyti pilietiškumą, tautiškumą, demokratišką požiūrį į pasaulėžiūrų, įsitikinimų ir gyvenimo būdų įvairovę; lavinti gebėjimą kritiškai mąstyti, rinktis ir orientuotis kritiškoje visuomenėje; spręsti socialinės integracijos problemas: mažiau galimybių turinčių (esančių iš kultūriškai, geografiškai, socialiai – ekonomiškai nepalankios aplinkos ar turinčių specialiųjų poreikių), ypatingų poreikių (itin gabių ir talentingų) vaikų, iškritusių iš švietimo sistemos, integravimas į visuomeninį gyvenimą, socialinių problemų sprendimas; padėti spręsti integravimosi į darbo rinką problemas” (Neformaliojo vaikų švietimo koncepcija, 2005, p. 3).

Kaip deklaruojama Neformaliojo vaikų švietimo koncepcijoje (2005), neformaliajame vaikų švietime laikomasi šių principų:

- aktualumo principo – neformaliojo švietimo siūlomų veiklų pasiūla, skirta socialinėms, kultūrinėms, asmeninėms, edukacinėms, profesinėms ir kitoms kompetencijoms ugdyti;
- demokratiškumo – mokytojai, tėvai ir vaikai yra bendrojo ugdymosi proceso kūrėjai, kartu identifikuoja poreikius;

- prieinamumo – sudaromos visos sąlygos vaiko kompetencijoms ugdytis per pasirinktą veiklą. Siūlomos veiklos ir mokymosi būdai yra prieinami visiems vaikams pagal amžių, išsilavinimą, turimą patirtį, nepriklausomai nuo socialinės padėties;
- individualizavimo – ugdymas individualizuojamas pagal kiekvienam vaikui reikalingą kompetenciją, atsižvelgiant į jo asmenybę, galimybes, poreikius ir pasiekimus;
- savanoriškumo – vaikai laisvai renkasi švietimo tiekėją, tinkamiausias veiklas kompetencijoms ugdyti, dalyvauja jose savo noru ir niekieno neverčiami.

Rezultatas, į kurį orientuotas neformalusis vaikų švietimas, yra kompetencijos. LR švietimo įstatyme (2003) jos apibrėžiamos kaip „mokėjimai atlikti tam tikrą veiklą, remiantis įgytų žinių, įgūdžių, gebėjimų, vertybinių nuostatų visuma“ (p. 10), ir skirstomos į keturias pagrindines sritis:

- asmeninės – savęs pažinimas, savistaba, pasitikėjimas savimi, savęs vertinimas, savianalizė, saviraiška, sveika gyvensena, atsakomybė už savo veiksmus;
- edukacinės (mokymosi) – savarankiškas mokymas bei informacijos valdymas, mokymasis visą gyvenimą, informacijos gavimas, jos analizavimas bei panaudojimas, mąstymo lankstumas (loginis, kritinis – probleminis, kūrybinis);
- socialinės – bendravimas ir bendradarbiavimas, darbas komandoje, demokratinių struktūrų ir procedūrų išmanymas, sprendimų priėmimas, konfliktų sprendimas, lygių galimybių įsisąmoninimas, ekologinė savimonė;
- profesinės – specifinių sričių žinios, gebėjimai, įgūdžiai, supratimas apie šiuolaikinę darbo rinką, požiūris į veiklos kokybę (Neformaliojo vaikų švietimo koncepcija, 2005).

Apibendrinant galima teigti, kad neformalusis ugdymas – neformaliojo švietimo dalis, skirta vertybinėms nuostatoms, asmeniniams gebėjimams (pasitikėjimui savimi, savarankiškumui, atsakomybei ir kt.), socialiniams įgūdžiams (bendradarbiavimui, bendravimui ir kt.) ugdyti. Neformaliojo vaikų švietimo teikėjai – neformaliojo vaikų švietimo mokyklos, kurių pagrindinė veikla yra neformalusis švietimas, formaliojo švietimo mokyklos, turinčios teisę dirbti pagal neformaliojo vaikų švietimo programas, laisvieji mokytojai ir kitos organizacijos, turinčios teisę užsiimti neformaliuoju vaikų švietimu.

Jaunimo neformaliojo švietimo kokybės ir valdymo švietimo sistemoje analizė

Švietimo kokybės samprata ir tobulinimo veiksniai

Švietimo sistemos funkcionavimo efektyvumas - viena opiausių problemų, kuriai vis daugiau dėmesio skiria ne tik Vakarų pasaulio, bet ir Rytų Europos pokomunistinės šalys (Pruskus, 2000, p. 26) Bendrojo lavinimo mokyklos veiklos kokybės garantavimas ir gerinimas yra vienas iš esminių

Lietuvos Respublikos švietimo politikos prioritetų. Valstybė remia ir skatina mokyklas diegti besimokančią aplinką kuriantį įsivertinimą, kurti mokyklų bendradarbiavimo sistemą, kurioje mokyklos viena kitai padeda ir kaip išorinis impulsas veikia viena kitos įsivertinimo procesą. Mokyklos įsivertinimo ir išorinio vertinimo sinergetinis poveikis turi lemiamos įtakos mokinių mokymo ir mokymosi gerinimui (Bendrojo lavinimo mokyklos veiklos kokybės įvertinimo rekomendacijos, 2009)

Visuotinė kokybės vadyba gali būti apibrėžiama kaip filosofija arba sistema, kurios tikslas – paslaugų arba produktų, skirtų vartotojams tobulinimas. Visuotinės kokybės taikymo švietimo sistemoje nauda akivaizdi, kadangi šis apibūdinimas pilnai pritaikomas ir joje. Kalbėdami apie švietimo procesą randame abu reikalingus visuotinės kokybės vadybos taikymui elementus – paslaugą ir vartotoją.

Kokybės vadybos sistema švietime tai yra kompleksinis sprendimas, kurio dėka mokyklos savo viduje išmoka įvertinti savo gerąsias ir blogąsias puses, gauna išorinį ekspertų įvertinimą, pagal tai tobulina savo ugdymo metodus, mokosi, o švietimo skyrių darbuotojai yra apmokomi spręsti švietimo problemas ir tobulinti mokyklas savo savivaldybėse, remdamiesi statistika, jos analize bei tyrimais.

Daugumoje pažangiausių pasaulio šalių, įskaitant ir Lietuvą, švietimo prieinamumo problema iš esmės yra išspręsta, nėra didelių prieinamumo kliūčių, jas patiria tik maža dalis gyventojų. Dėmesys vis labiau perkeliamas į švietimo kokybės problemas švietimo turinio atitikimą poreikiams, efektyvų perteikimą, apimant vis dar pasitaikančias prieinamumo problemas. Kokybės užtikrinti neįmanoma be įsivertinimo ir vadybos kultūros kaitos. Visuotinės kokybės vadyba iš esmės pakeitė organizacijų darbą taip, kad, įdiegus šią sistemą, kontrolės padaliniai nebėra vieninteliai atsakingi už kokybę. Sykiu jie atpalaiduojami ir nuo nuolatinių detalių tikrinimų funkcijos, įgyvendinus visuotinės kokybės vadybos principus, kontrolės procese faktiškai dalyvauja visi darbuotojai, o kontrolė tampa darbuotojų kasdieninių įsipareigojimų dalimi Nors visuotinės kokybės vadybos idėjos bei metodai susiformavo pramonės ir verslo organizacijose, pastaruosiu metu jie pradėti taikyti ir švietimo srityje.

Kuriant modernią švietimo kokybės vadybos sistemą, išorės auditas harmonizuojamas su pačių mokyklų kolektyvų atliekamu vidaus auditu. Kol kas šalyje šie procesai tik prasideda, bet kai kurios mokyklos jau atlieka savo vidaus auditą ir išsiaiškina ne tik mokymo bei mokymosi aspektus, bet ir tai, kaip moksleiviai ir mokytojai jaučiasi mokykloje, kaip vertina jos veiklą ir į ją įsitraukia.

Nėra visuotinai nustatytos švietimo kokybės sampratos. Švietimo kokybė - tai požymių visuma, leidžianti spręsti, kaip švietimo įstaiga, regionas, švietimo sistema arba atskiri jos

posistemiai vykdo savo paskirčiai būdingus bei nacionalinius ugdymo tikslus, atitinka nacionalinius reikalavimus ir normas, Europos Sąjungos, pasaulio šalių švietimo siekius, pasižymi naujovių ir nuolatinio tobulėjimo siekimu esamomis sąlygomis ir geba tas sąlygas gerinti (Bendrojo programavimo dokumento 2 prioriteto 5 priemonė, 2006, p.163)

Bendriausia prasme švietimo kokybe laikytini švietimo klientų (švietime dalyvaujančių asmenų, visuomenės), profesionalų (pedagogų, švietimo įstaigų vadovų, švietimo valdymo lygmenų specialistų, švietimą aptarnaujančios infrastruktūros specialistų, mokslininkų) ir politikų susitarimai dėl švietimo tikslų (vertybių, modelių, kurių įkūnijimo siekiame), jų siekimo būdų (kaip, kokiais ištekliais, darbų paskirstymas ir jų atlikimo laikas ir pan.) ir pasiekimų įvertinimo kriterijų (laukiamų rezultatų) bei sutartinių tikslų pasiekimo laipsnis (Bendrojo programavimo dokumento 2 prioriteto 5 priemonė, 2006, p. 163)

Taigi pačia bendriausia prasme švietimo kokybe laikytini visų švietimo procese dalyvaujančių asmenų, politikų ir visuomenės narių indėlių jaunimo ugdymą. Vieni profesionalai ir visuomenės atstovai labiau akcentuoja universitetų kaip mokslo įstaigų, rengiančių specialistus, reikšmę švietimo sistemai, kiti sąmoningos asmenybės brandą, orientaciją į aktyvų pasaulio pažinimą užsiimant konkrečia kūrybine/ asmenine veikla, kuri daro įtaką asmenybės vertybėms ir pozityviai socializacijai. Taigi tiek formaliojo, tiek neformaliojo ugdymo svarba yra nenuginčijama. Tačiau svarbu ir išanalizuoti, remiantis visuotinės kokybės vadybos principo – prieinamumo atžvilgiu neformalųjį ugdymą Lietuvoje.

L.Stoll, D.Fink (1998) nurodo, kad sėkmingas mokyklos tobulinimas priklauso nuo kaitos esmės praktinio suvokimo ir pasirinktos strategijos. Kaitos procesą sudaro inicijavimas (nusprendžiama pradėti pokyčius), įgyvendinimas (praktinė reformos veikla), institucionalizavimas (parodo, ar naujovės įdiegtos į praktiką), rezultatai (dėmesys rezultatams bei į tobulėjimą pagal užsibrėžtus kriterijus).

R.Bartho (1990) teigimu, mokyklų tobulinimas remiasi artimiausiai su mokykla susijusių žmonių: mokytojų, vadovų, valdžios atstovų ir tėvų sugebėjimais, siekiais bei energija. Tobulinimas - sistemingos, nepertraukiamos pastangos įvardyti tai, ką mokykloje dirbantys žmonės turėtų žinoti bei pajėgti daryti, ir sugalvoti, ko reikia, kad jie tai žinotų ir darytų. Kai atsiranda poreikis, kai žinomas tikslas ir yra sąlygos, suaugusieji ir mokiniai vienodai mokosi, vieni kitiems suteikia energijos bei padeda mokytis ir išmokti. Reikia tobulinti mokyklos kultūrą, tarpusavio santykius, 5 MSS – mokyklų tobulinimo projektų vertinimo modulis, sukurtas Austrijos mokslininkų A. Paschono ir F. Rifferto.

D.Hopkins, M.Ainscow, M.West (1998) siūlo sėkmingą ugdymą laiduojančių strategijų galimus variantus:

- darbuotojų tobulinimasis (darbuotojų kvalifikacijos tobulinimas padeda kiekvienam mokytojui tobulintis ir tobulinti mokyklą; mokytojai įtraukiami į vienas kito mokymą; prireikus kviečiami konsultantai iš kitur, kur jie padeda mokytojams tobulintis);
- dalyvavimas (mokiniai raginami imtis atsakomybės už savo pačių mokymąsi; taikomi mokymosi bendradarbiaujant būdai, kad mokiniams mokytis būtų lengviau; mokiniai, tėvai ir valdžios atstovai dalyvauja kuriant mokyklos politiką);
- tyrimas ir apmąstymas (siekiama, kad visiems būtų aišku; apmąstymas ir veiklos įvertinimas padeda stebėti ir kontroliuoti pažangą, stiprinti mokytojų profesinę nuomonę);
- vadovavimas (visi mokyklos darbuotojai raginami imtis vadovaujamųjų vaidmenų; kuriamos laikinos darbo grupės; pavieniai asmenys imasi inicijuoti pokyčius ir prisideda prie mokyklos tobulinimo);
- koordinavimas (stengiamasi išlaikyti tempą; susiejamos formalios ir neformalios struktūros; kuriami sėkmės įvaizdžiai);
- kolektyvus planavimas (planavimas padeda įteisinti ir koordinuoti veiksmus; skiriami išteklių mokyklai tobulinti).

Autoriai teigia, kad nors ir konceptualių ar strateginių požiūriais apie šiuos ugdymo tobulinimo būdus patogiau mąstyti atskirai, iš tikrųjų jie susilieja. Taip pat ir prioritetai, dėmesys ugdymo turiniui bei strategija mokytojų mintyse susijungia ir išskyla kaip vienvė. Kasdienybėje ugdymo tobulinimas apima bendro pobūdžio strategijas, tokias kaip veiklos įvertinimas, veiklos planavimas ir darbuotojų tobulinimasis.

Apibendrinant galima teigti, jog mokslinėje literatūroje jaunimo ugdymo kokybė apibrėžiama kaip procesų ir rezultatų kokybė, priklausanti nuo įstaigose vykstančių socialinio, kultūrinio konteksto, išteklių, veiklos, paskirties, ugdymo tikslų. Tobulinimas, kaip pasirinktų naujovių įgyvendinimas, palankių ugdymui(si) sąlygų kūrimas, yra vienintelis būdas mokykloms išlikti vykstant kaitai, nes ji verčia spręsti nestandartinius uždavinius, didina atsakomybę už ugdymo kokybę, už realizavimo strategijas, už poveikį asmens ir tautos kultūros raidai.

Lietuvos švietimo kokybės prieinamumas neformaliojo švietimo kontekste

Šiandien tiek Lietuvoje, tiek Vakarų Europos šalyse, tiek visame pasaulyje nuolat diskutuojama apie tai, koks turėtų būti jaunimo ugdymas, kokios jaunimo mokymo gairės turėtų būti nubrėžtos. Akivaizdu, kad švietimas nėra vienos ar kitos valstybės valdžios nuosavybė. Tai kiekvienos valstybės piliečių turtas, todėl žmonės turėtų diskutuoti, tartis ir nuspręsti, kaip šį turtą valdyti, kad jis kuo geriau tarnautų jaunimo gerovei. Švietimo strateginėse nuostatose numatyta

siekti, kad neformalusis švietimas taptų prieinamas visam jaunimui, finansuojant neformaliojo švietimo programų pasiūlą. Ypač svarbu užtikrinti neformaliojo švietimo prieinamumą socialinę atskirtį patiriantiems vaikams iš skurdžiai gyvenančių šeimų, beglobiams, nesimokantiems mokykloje, pabėgėlių vaikams, jaunuoliams, grįžusiems ir perauklėjimo įstaigų, besigydantiems nuo alkoholizmo ir narkomanijos ir prie visuomenės nepritampantiems jaunuoliams.

Šiuo metu stiprinama savivaldybių atsakomybė už švietimo prieinamumą bei kokybę ir socialinę aprėptį savivaldybių teritorijoje. Savivaldybėms perduota didelė dalis atsakomybės ne tik bendrąjį lavinimą, bet ir už profesinį mokymą, specialųjį ugdymą, tęstinį suaugusių mokymą bei neformalųjį vaikų švietimą ir ugdymą. Kiekviena savivaldybė tvarko visų jos teritorijoje gyvenančių vaikų registrą ir koordinuoja pavaldžių mokyklų komplektavimą bei mokinių srautus. Tačiau dar skiriasi regionų neformaliojo jaunimo švietimo mokyklų tinklas, neformaliojo ugdymo veiklų pasiūla, pavėžėjimo galimybės, neformaliajam jaunimo švietimui skiriamos lėšos. Trūksta mokymo ar kvalifikacijos kėlimo kursų neformaliojo jaunimo švietimo mokytojams, laisvalaikio pedagogams, jaunimo darbuotojams, kitiems mokytojams, dirbantiems neformaliojo ugdymo sektoriuje (Kvieskienė, Petronienė, 2007, p. 61)

Jaunimo neformaliojo ugdymo organizacijose neišvengiama ir diskriminacijos apraiškų. Tai atsitinka dėl nevienodo jaunimo neformaliojo švietimo veiklų pasiekiamumo. Dažniausiai dėl to, kad jaunimas gyvena atokiau, nustatoma per aukšta kaina, nepakankamo vietų skaičiaus būrelyje ir panašiai. Viena svarbiausių ir daugiausiai sunkumų keliančių problemų – atstumas. Toliau nuo būrelio ar mokyklos gyvenančiam jaunuoliui automatiškai išauga kelionės laikas ir kaštai, todėl dažniausiai neformaliojo ugdymo veiklų atsisakoma. (Petraitytė, Lingytė, 2010 p. 101)

Jaunuolių dalyvavimas neformaliojo švietimo veikloje savivaldybėse svyruoja nuo 3,2 iki 68 proc., neformaliojo jaunimo švietimo mokyklą lankančiam jaunuoliui finansuoti skiriama nuo 1103 iki 4027 Lt per metus. Vidutiniškai neformaliajam švietimui savivaldybės skiria apie 7 proc. biudžeto (2006 m. atlikto Vilniaus pedagoginio universiteto tyrimo „Neformaliojo vaikų švietimo sąnaudos ir prieinamumas“ duomenys). Galimybes dalyvauti neformaliojo švietimo veiklose riboja ir 2009 m. bendrojo lavinimo mokyklose neformaliajam ugdymui nuo 4 iki 2 valandų sumažintas valandų skaičius. Susiformavusi vaikų neformaliojo švietimo sistema ir išlikusi bazė – svarbūs veiksniai, leidžiantys tęsti vaikų ir jaunimo socializacijos, neformaliojo vaikų švietimo programų vykdymą, skatinti įvairias vaikų užimtumo formas, tačiau akivaizdu, kad sumažėjęs finansavimas tiesiogiai susijęs su vaikų ir jaunimo dalyvavimo neformaliojo švietimo veikloje pasirinkimo galimybių mažėjimu. Vaikai ir jaunimas ne visada turi tinkamus motyvus tobulėti, nepakankamai subalansuota neformaliojo vaikų švietimo veiklų pasiūla pagal ugdymo programas ir vaikų amžių (Zuoza, 2011, p. 61)

Siekdama neformaliojo jaunimo švietimo veiklų kokybės ir įvairovės, mokinių socializacijos, pilietinio ugdymo formų plėtros, Švietimo ir mokslo ministerija pradėjo vykdyti Europos Sąjungos struktūrinių fondų projektą „Neformaliojo švietimo paslaugų plėtra savivaldybėse“ (Zuoza, 2011, p. 62).

Jaunuoliams, norintiems įgyti daugiau žinių ir pasiruošti studijoms siūlomas naujas mokymosi būdas – nuotolinės studijos. E. mokymas turi ir privalumų ir trūkumų. Be abejo, pagrindinis trūkumas yra socialinis ryšys ir bendravimas. Šiuo atveju, bendrauti bei dalintis savo patirtimi galima ir virtualiai. Moodle aplinkoje sukelta mokymosi medžiaga bei sukurti įvairūs forumai suteikia šią galimybę. Tačiau žvelgiant iš kitos pusės, šis mokymo būdas, kurį Lietuvoje siūlo Vilniaus kompiuterininkų akademija kartu su Kauno technologijos universiteto jaunųjų kompiuterininkų mokykla, yra prieinamas ir atokiai gyvenantiems moksleiviams. Mokantis šiuo būdu be abejo, galima pasirinkti sau patogų laiką, vietą, taip sutaupomi kelionės kaštai ir nelieka atskirties diskriminacijos. (Petraitytė, Lingytė, 2010 p. 101)

Jaunimo neformaliojo švietimo kokybės tobulinimas reglamentuojamuose dokumentuose

Atkūrus Lietuvos valstybę, ekonomines bei socialines sąlygas, mūsų visuomenė paskatino peržiūrėti vertybines orientacijas bei požiūrį ir į ugdymą. Neformaliojo ugdymo, jo kokybės svarbą pabrėžia Neformaliojo vaikų švietimo koncepcija (2005), Lietuvos Respublikos švietimo įstatymas (2003), Bendrosios programos ir išsilavinimo standartai (2003) bei kiti švietimo reformos dokumentai. Šiame skyriuje bus apžvelgta keletą švietimo dokumentų.

Lietuvos švietimo koncepcijos (1992) kūrėjai, įvertinę naują istorinę situaciją, išskėlė būtinybę kurti modernią, atvirą, pilietinę visuomenę, turinčią galias savo tautos tradicijas ir galinčią sąveikauti su kitomis kultūromis. Šioje koncepcijoje švietimas — tai istoriškai susiformavusių tikslingų veiklos būdų bei organizacinių struktūrų visuma, kurios paskirtis įgyvendinti asmens ir visuomenės ugdymo tikslus. Tad Lietuvoje yra kuriama permanentinė, ugdymo diferencijavimu ir integravimu besiremianti švietimo sistema, grindžiama Lietuvos ir Europos kultūros vertybėmis bei demokratine švietimo patirtimi. Švietimo koncepcija numato ugdymo tikslų, švietimo sistemos principų (humaniškumas, demokratiškumas, racionalumas, atsinaujinimas) realizavimą, sukuriant plačią švietimo institucijų sistemą, kuriai priklauso ir neformalusis švietimas, skirtas vaikų ir suaugusiųjų meniniams, intelektiniams, fiziniams, techniniams, socialiniams gebėjimams lavinti. Švietimo struktūra, pateikta Koncepcijoje, apima formalųjį ir neformalųjį, valstybinį ir nevalstybinį švietimą. Nurodoma, kad visos ugdymo tikslus įgyvendinančios švietimo organizacinės struktūros turi būti glaudžiai susijusios tarpusavyje ugdymo perimamumo, mokslinio informacinio,

materialinio aprūpinimo, teisinio reguliavimo bei valdymo ryšiais. Konceptijoje numatomas ir papildomojo ugdymo sistemos egzistavimas greta nuoseklios švietimo sistemos, o papildomas ugdymas traktuojamas kaip viena iš švietimo sistemos sudėtinių dalių. „Mokydamasis nuosekliojo švietimo sistemos įstaigose, mokinys gali papildomai plėtoti savo gabumus, tenkinti pažintinius interesus ar saviraiškos poreikį. tam tikslui yra skirtos valstybinės ir nevalstybinės muzikos mokyklos, dailės, sporto, technikos mokyklos, būreliai, studijos, klubai, draugijos ir t.t.“ (p.11).

Lietuvos švietimo reformos II etapas apima visas švietimo pakopas bei grandis. Visi numatyti darbai glaudžiai dera tarpusavyje, sprendimai, susiję su papildomuoju ugdymu, keliauja per visus šio etapo prioritetus. (Lietuvos švietimo reformos II etapo tikslų ir uždavinių įgyvendinimas, 2001).

Į švietimo kokybę orientuotas prioritetas, tegul ir netiesiogiai, akcentuoja papildomojo ugdymo reikšmę asmenybės ugdymui, išskirdamas ne tik žinių perteikimą, bet ir savarankiško mąstymo, asmens įgūdžių, vertybinių nuostatų bei konkrečių gebėjimų veikti formavimą. Mokinių papildomojo ugdymo plėtotė ir integravimas į bendrojo lavinimo sistemą bei mokinių popamokinės veiklos ir laisvalaikio kultūros plėtotės programos parengimas – yra pabrėžtinai išskiriami iš antrojo prioriteto, siekiančio užtikrinti socialinį teisingumą ir laiduoti mokslo prieinamumą, vykdymo uždavinių. Papildomojo ugdymo organizavimui švietimo sistemos harmonizavimo prioritetas yra ypač svarbus. Tik bendromis visų švietimo sistemos grandžių pastangomis papildomojo ugdymo sistema gali duoti efektyvių rezultatų.

Valstybinės švietimo strategijos 2003-2012 metams nuostatose (2003) teigiama, kad švietimas Lietuvoje turi būti plėtojimas atsižvelgiant į visuomenei tenkančius naujus iššūkius ir atsiveriančias naujas galimybes, todėl būtini esminiai pokyčiai, kurie padės didinti švietimo sistemos efektyvumą, išplėsti švietimo prieinamumą, sukurti sąlygas tęstiniam, visą gyvenimą trunkančiam mokymuisi, užtikrinti europinius standartus ir šiuolaikinės Lietuvos visuomenės poreikius atitinkančią švietimo kokybę.

Šiuose nuostatuose nustatoma švietimo misija, kuri, atsižvelgiant į dabarties iššūkius ir Valstybės apibrėžtus prioritetus, pritaikoma vaikų neformaliajame ugdyme:

- padėti asmeniui įgyti kultūrinę bei socialinę kompetenciją, būti savarankišku, veikliu žmogumi, norinčiu ir gebančiu nuolat mokytis ir kurti savo bei bendruomenės gyvenimą;
- tenkinti pažinimo poreikius, siekti naujų kompetencijų;
- užtikrinti kultūros plėtrą;
- laiduoti tautos ir krašto kultūros tęstinumą.

Švietimo strategijos nuostatose pabrėžiama, kad švietimas bus tobulesnis, kai jo siekiai atitiks pagrindinius visuomenės siekius ir kad švietimo sistema turi efektyviai veikti atviros visuomenės ir

rinkos ūkio sąlygomis. Minėtame dokumente apibrėžiama ministerijos atsakomybė už vadovavimą švietimo srities tobulinimui ir švietimo kokybės užtikrinimą. Nuostatose tobulinami ir sustiprinami mokyklų administraciniai gebėjimai, būtini savarankiškai švietimo politikai įgyvendinti. Išskirtinis dėmesys skiriamas mokyklų vadovų profesinės kvalifikacijos tobulinimui, naujų administracinių gebėjimų ugdymui ir stiprinimui. Taip pat pertvarkoma švietimo sistemos priežiūros sistema, kurios tikslas — skatinti švietimo plėtrą ir kokybės tobulinimą.

Neformalusis švietimas, remiantis Lietuvos Respublikos švietimo įstatymu (2003), tai švietimas pagal įvairias švietimo poreikių tenkinimo, kvalifikacijos tobulinimo, papildomos kompetencijos įgijimo programas. Neformaliojo vaikų švietimo paskirtis – tenkinti mokinių pažinimo, lavinimosi ir saviraiškos poreikius, padėti jiems tapti aktyviais visuomenės nariais.

LR Švietimo įstatymo 3 straipsnyje „Švietimo tikslai“ numatyta — išugdyti mokiniams vertybines orientacijas, nustatyti ir išlavinti gebėjimus, nuolat tenkinti pažinimo poreikius ir tobulėti mokantis visą gyvenimą, perteikti tautinės ir etninės kultūros pagrindus, kultūros tradicijas ir vertybes, laiduoti sąlygas tautinei savimonei, dorovinei, estetinei kultūrai, pasaulėžiūrai formuotis.

Šio įstatymo 27 straipsnyje „Galimybė pasirinkti švietimo programas“, numatoma, kad mokiniui suteikiama galimybė pagal gebėjimus ir polinkius rinktis švietimo programas, skirtingus jų variantus, modulius, mokyklos siūlomus pasirenkamuosius dalykus. Remiantis 37 įstatymo straipsniu „Švietimo kokybė“, galima teigti, jog už švietimo kokybę atsako švietimo teikėjas, t.y. pagal kompetenciją švietimo programas formuoja ir jų kokybę laiduoja valstybė, mokyklos steigėjas ir švietimo teikėjas. Neformaliojo švietimo programoms funkcionuoti reikalingas mokyklos steigėjo pritarimas.

Neformaliojo jaunimo švietimo programas gali vykdyti muzikos, dailės, meno, sporto bei kito mokyklos, taip pat laisvieji mokytojai ir kiti švietimo tiekėjai. Tačiau, kaip jau buvo minėta anksčiau, neformaliojo jaunimo švietimo įstaigoms, tapus priklausomoms nuo savivaldybių, iškyla problemų dėl mokyklų finansavimo. Švietimo reformos metais įgyta patirtis rodo, kad ugdymo turinio atnaujinimas tampa nuolatiniu procesu.

Minėtame dokumente rašoma, kad svarbu užtikrinti ugdymo kokybę: tobulinti mokyklos veiklą; žadinti mokinių norą mokytis, tenkinti jų poreikius bei galias, susieti mokymąsi su praktiniu gyvenimu, padėti tapti aktyviais piliečiais, patriotais, solidariais Europos ir pasaulio bendrijos nariais. Globalizacija, darnus vystymasis – šalies politinio, ekonominio, socialinio bei kultūrinio gyvenimo kaita. Informacinės (žinių) visuomenės plėtra: mokinių informacinių gebėjimų ugdymas, mokymasis mokytis, mokymas naudotis šiuolaikinėmis informacinėmis technologijomis. Mokyklos bendruomenės ir vietos bendruomenės kaita: mokyklos bendruomenės požiūris į savo veiklą ir jos tobulinimo perspektyvas, vietos bendruomenės poreikiai.

Šiuolaikinėje ugdymo teorijoje ir praktikoje pabrėžiama kompetencijos svarba, kuri įgalina atsakingai ir produktyviai veikti konkrečiame socialiniame kontekste bei realiame gyvenime. Todėl „Bendrosiose programose ir išsilavinimo standartuose“ švietimo bendruomenė, mokyklų vadovai, mokytojai „kviečiami pažvelgti į kiekvieno mokinio vertybinių nuostatų, gebėjimų ir žinių bei supratimo plėtotę kaip į integralų procesą — mokinio kompetencijos ugdymą“ (p. 8). Ugdymo procesas bus efektyvesnis, jei remsis konstruktyvesniu požiūriu, ugdymo turinio integracija, diferencijavimu ir ugdymo turinio individualizavimu.

„Bendrosios programos ir išsilavinimo standartai“ sudaro sąlygas tenkinti įvairių tipų mokyklose besimokančių asmenų poreikių įvairovę, laisvai pasirinkti papildomą ugdymą, skirtą specifiniams asmens gabumams plėtoti, saviraiškos ir saviugdos interesams tenkinti.

2005-12-30 Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro įsakymu patvirtinta neformaliojo vaikų švietimo koncepcija, kurioje yra apibrėžiami neformaliojo vaikų švietimo tikslai, uždaviniai, principai, ugdymo objektas, ugdomos kompetencijos, rezultatas, ugdymo proceso organizavimas, sistema, finansavimas bei numatomos priemonės šiai sampratai įgyvendinti.

Neformalusis jaunimo švietimas – kryptinga veikla, padedanti jaunuoliui įgyti kompetencijos, tapti sąmoninga asmenybe, sugebančia atsakingai ir kūrybingai spręsti savo problemas, aktyviai veikti visuomenėje bei prisitaikyti prie kintančios aplinkos.

Neformaliojo jaunimo švietimo tikslas – per kompetencijų ugdymą formuoti asmenį, sugebantį tapti aktyviu visuomenės nariu, sėkmingai veikti visuomenėje bei padėti tenkinti pažinimo, lavinimosi ir saviraiškos poreikius.

Išnagrinėjus neformaliojo jaunimo švietimo koncepciją, galima išskirti neformaliojo jaunuolių švietimo uždavinius, kurie labiausiai realizuojami meno mokyklose:

- ugdyti ir plėtoti jaunuolių kompetencijas per saviraiškos poreikio tenkinimą;
- ugdyti pilietiškumą, tautiškumą, įsitikinimų ir gyvenimo būdų įvairovę;
- lavinti gebėjimą kritiškai mąstyti, rinktis ir orientuotis dinamiškoje visuomenėje;
- spręsti socialinės integracijos problemas: specialiųjų ir ypatingų poreikių vaikų integravimas į visuomeninį gyvenimą.

Apibendrinant neformaliojo jaunimo švietimo ugdymo kokybės tobulinimą švietimo dokumentuose, galima teigti, jog humanizuojant ugdymo procesą, naujuose dokumentuose išaugo jaunuolio pasirinkimo galimybių diapazonas. Mokiniai renkasi ugdymo programas, atskirus dalykus. Tam yra būtinas ugdymo proceso, jo kokybės peržiūrėjimas — jų tobulinimas. Ugdymo proceso humanizavimas, mokinių kūrybinių galių plėtotė sudaro galimybę kūrybiškai interpretuoti mokymo turinį, individualizuoja ugdymo procesą, o kartu keičia žinių suvokimo, vertinimo

akcentus. Mokomasis dalykas tampa žymiai atviresnis, todėl aktualizuojasi tarpdalykiniai ryšiai, jų sąvokos bei integracija. Sudaromos sąlygos mokytojams kūrybiškai dirbti pagal individualias programas.

Švietimo kokybės valdymas

Naujieji švietimo procesai vystosi drauge su kintančiais švietimo valdymo, organizavimo, vadovavimo, kontrolės ir planavimo metodais. „Šiems ugdymo proceso modeliams reikia profesionalų ir suinteresuotų asmenų iš įvairių sistemos lygių žinių ir įžvalgos, taip pat ir esančiųjų arčiausiai mokymo ir mokymosi proceso, t.y. mokytojų, mokinių, direktorių, prižiūrėtojų“ (Adams, 2005). Šiuo atveju, mokytojas, išlaikydamas savo vadovaujamą vaidmenį, tariaisi su mokiniais dėl ugdymo proceso planavimo bei organizavimo. Jų įtraukimas padidina planavimo pagrįstumą ir lemia veiksmų sėkmingumą. Be to, „tėvų, mokinių, pedagogų ir bendruomenės įsitraukimas bei atsakomybė yra būtini planuojant, įgyvendinant, vertinant ir palaikant sėkmingą švietimo kaitą“ (ten pat). Švietimo reformų iniciatoriai, politikai, pedagogai švietimo reformas bei strategijas kuria atsižvelgdami į sparčiai tobulėjančios visuomenės modelį. Daugelio mokslininkų (Barczyk, 1999; Michel, 2003; Adams, 2005) įvardijamos šios sėkmingo švietimo planavimo, valdymo sąlygos:

- reformos (jų pagrindas – žmonių išreikšti poreikiai), kurių programų kūrime ir įgyvendinime dalyvauja bendruomenė ir kurios turi viešą erdvę, skirtą dialogui, debetams ir diskusijoms;
- sprendimų priėmimo procesas, sukuriantis malonų žmonių bendravimą ir kultūrai pritaikytas reformas, suderintas su mokytojų ir mokinių vertybėmis ir darbo metodais;
- reformų naujovės, kurios atspindi neprieštaringus ir nedviprasmiškus projektus, ir yra įgyvendinamos visoje vyriausybės strategijoje;
- vertikalus ir horizontalus dialogas, skatinamas tarp suinteresuotų asmenų siekiant informuoti visuomenę;
- aiškiai apibrėžti vyriausybės ir pagrindinių veikėjų vaidmenys ir atsakomybės (taip pat ir mokytojų, kurie veikia kaip naujovių įgyvendinimo lyderiai);
- pakankami finansiniai ir žmogiškieji išteklių (taip pat tobulinimo(si) iniciatyvų išlaidos);
- organizacijos intelektualumas, prisidedantis prie organizacijos gebėjimo mokytis;
- naujovės ir reformos, paremtos tyrimais, informacija ir sisteminiu stebėjimu, kurių pasiekimai sistemingai matuojami kokybiniu ir kiekybiniu požiūriu.

Stoškus, Beržinskienė (2005) (cit. pagal Juodaitytę, Karžinauskienę, 2007) nurodo, kad organizacijų veiklos kokybės valdymas turi būti grindžiamas šiais principais: komandiniu darbu,

visuotinės kokybės sistemos diegimu, kokybės standartų kūrimu, kokybės matavimais ir nuolatiniu dėmesiu kokybės gerinimui. Kiekvieno šio principo esmę galima pritaikyti mokinių ir mokytojų bendravimo ir bendradarbiavimo kokybės procesuose:

- Komandinis darbas jo pagrindas – mokinių ir mokytojų bendravimas ir bendradarbiavimas, kuris leidžia jiems diskutuoti ir priimti tam tikrus sprendimus, skatina mokinių ir mokytojų bendravimo kokybės siekį, mokinių kūrybiškumą ir iniciatyvumą
- Visuotinės kokybės vadybos sistema turi būti kuriama tam tikra mokytojų ir mokinių bendravimo ir bendradarbiavimo kokybės sistema, kuri atitiktų visų ugdymo proceso dalyvių bendravimo bei bendradarbiavimo poreikius
- Kokybės standartų kūrimas būtinas siekiant suprasti kokybės paskirtį organizacijoje ir jos, kaip rezultato, esmę
- Kokybės matavimas sukuriama ar nustatoma konkreti švietimo organizacijos veiklos sričių sistema, siekiama numatyti kriterijus, rodiklius, o vėliau analizuojami trūkumai ir kokybės gerinimo priemonės

Nuolatinis kokybės gerinimas mokykla kaip organizacija turi apsispręsti dėl pagrindinio siekio – nuolat gerinti kokybę (Želvys, 1999). Nuolatinis kokybės gerinimas suprantamas kaip veiksmų sistema, kuria siekiama pakeisti esamą situaciją. Ugdymo kokybės valdymo principai ir jų esmė (adaptuota pagal Juodaitytę, Karžinauskienę, 2007).

Šiandieną vis gilėjanti Lietuvos ir bendra pasaulinė krizė, valstybinės Švietimo politikos neapibrėžtumai apsprendžia bendrą švietimo įstaigų padėties nestabilumą. Todėl labai svarbu turimais ištekliais gerinti švietimo įstaigų darbą, užtikrinti tinkamą jų vadybą.

Nors vadybos ištakos siekia senųjų valstybių – Kinijos, Egipto, Graikijos, Romos laikus, tačiau švietimo vadyba, kaip atskira edukologijos šaka gyvuoja nuo XX a. vidurio. Iki šiol mokslinėje literatūroje nėra sutariama dėl visuotinai priimtino švietimo vadybos apibrėžimo. (Mikoliūnienė, 2000)

1916 m. Fayol suformuluoja pagrindines vadybos funkcijas: planavimą, organizavimą, komandavimą, koordinavimą ir kontrolę. Šiuolaikinėje interpretacijoje „komandavimo“ terminas keičiamas „motyvavimu“, o terminą „kontrolė“ norima keisti terminu „priežiūra“ arba tarptautiniu žodžiu „monitoringu“. (Mikoliūnienė, 2000) Remdamasis bendrosiomis vadybos teorijomis R.Želvys (2003) išskiria keturias pagrindines vadybos funkcijas: planavimą, organizavimą, vadovavimą ir kontrolę.

Planavimas - pirmoji vadybos funkcija. Dauguma mokslininkų gerą planavimą laiko esminiu pozityvios kaitos veiksmu. Veiklos planavimas yra bet kokios veiklos sudėtinė dalis. „Mokyklos

tobulinimas šiek tiek panašėja į kelionę. Planavimo procesas - tarsi ta priemonė, kuri padeda pasiekti kelionės tikslą, o planas - tai žemėlapis. Nevalia pamiršti, kad vykstančios diskusijos ir svarstymų kokybė yra daug svarbesni negu pats planas. Jeigu mokyklos tobulinimas ar laukiami rezultatai suvokiami vien kaip plano sudarymas, visas procesas taps beprasmiu popierizmu“. (Stoll, Fink 1998:92)

Kuo aukštesnė valdymo hierarchijos pakopa, tuo daugiau dėmesio skiriama organizacijos tikslų ir strategijos planavimui, o žemesniosios grandies atstovai paprastai užsiima atskiromis bendrojo plano dalimis arba taktiniais planais. Planuodami veiklą analizuojame galimybes, resursus, sąlygas, peržvelgę savo planus, susiejame priežastis padedančias arba trukdančias veiklai, įvertiname rezultatus, numatome naujus ryšius ir galimybes, mokomės kelti realius tikslus. (Sikorskytė – Voišienė, 1997)

Vadyboje egzistuoja įvairių planavimo sistemų. Strategija (angl. strategy), tai planas organizacijos pasirinktiems tikslams siekti (Palubinskas, 1997) Vieni mokslininkai sako, kad strategija apima ilgalaikius tikslus, veiklos kryptis, resursus, kiti strategiją apibūdina kaip plačią programą, apimančią organizacijos tikslų suformulavimą ir įgyvendinimą.

Dažnai mokslinėje literatūroje pabrėžiama vizijos reikšmė. Vizija – idealas, kurio organizacijos nariai įsipareigoja siekti bendrai. Barth (1990) sako, kad niekas nedaro mokyklos darbo tokio profesionalaus, kaip pedagogai, kuriantys gero ugdymo viziją. Kokybiškai vizijai yra būdingas nuoseklumas – pagrindinių žingsnių, susijusių su vizija sudarymas ir aiškumas – viziją turi išreikšti visiems suprantami ir aiškūs teiginiai. (Jucevičius, Jucevičienė ir kiti, 2003)

Vadybine prasme svarbus procesas yra plėtros planavimas. Plėtros planavimas pats savaime nėra tikslas, jis turi padėti tobulinti mokymo ir mokymosi procesą mokykloje. Plėtros planavimą sudaro šie komponentai: siekliai, prioritetai, pasitikrinimas, tikslai, veiklos planas, veiklos kalendorius, užduotys, ištekliai, nuolatinė priežiūra. (Targamadžė, 2001) Vienas sunkiausių dalykų planuojant mokyklos plėtrą yra parengti realiai įgyvendinamą planą. Mokyklos susiduria su daugybe tarpusavyje besivaržančių išorinių reikalavimų, kartais mokykloms sunku pasirinkti prioritetus. Besirinkdamos prioritetus jos turi atsižvelgti į tai, kiek šie planai yra realūs ir įgyvendinami.

Organizavimas. Antroji vadybos funkcija yra organizavimas. Plano įgyvendinimo sėkmė priklauso nuo to, kaip suskirstyta, organizuota ir koordinuojama institucijos veikla, kokia sukurta organizacijos struktūra. Organizacinis projektavimas – sprendimų priėmimo procesas, kuriame vadovas pasirenka struktūrą, tinkamą strategijai ir aplinkai, kurioje strategija įgyvendinama. (Mikoliūnienė, 2000)

Organizavimo esmė – atrinkti žmones, suformuoti grupes iš kurių padaryti veiksmingas komandas, kurios siektų organizacijai iškeltų tikslų ir uždavinių įgyvendinimo. R.Želvys (2003) organizavimą nagrinėja kaip darbuotojų atrankos, priėmimo ir tobulinimo, komandos formavimo organizacijos aspektais, kurie valdymo procese kiekvienas yra reikšmingas. Darbo organizavimo sudėtinę dalį sudaro darbuotojų atranka, priėmimas, adaptacija, darbuotojų mokymas, kvalifikacijos kėlimas ir kt.

Svarbus vadybinis žingsnis organizacijos kaitos procese yra komandos subūrimas. Komanda - du ir daugiau tarpusavyje susijusių žmonių kurie daro vienas kitam įtaką, siekdami bendro tikslo. Komandos gali būti formalios ir neformalios. Formalias komandas vadovai sukuria sąmoningai, neformalios komandos susikuria visur, kur tarpusavyje nuolat bendraujama. V.Mikoliūnienė (2000) išryškina efektyvios komandos bruožus: kiekvienas supranta savo pareigas ir atsakomybę, turi stiprų bendro tikslo jausmą, stipri narių sąveika, tikslinga veiksmų koordinacija, veikiama pagal vidinio elgesio kodeksą, vaidmenų pasiskirstymas, tarpusavio parama.

Neįmanoma nagrinėti atskirai vien organizacijos struktūros, nes ji labai glaudžiai susijusi su organizacijos kultūra, kitaip tariant, struktūros kultūra yra jos veiklos būdas. A.Hargreaves (1994) rašo, kad kultūra yra tarsi didinamasis stiklas, pro kurį stebimas pasaulis, kurio dėka socialinės struktūros nariai suvokia tikrovę. Organizacijos kultūra yra svarbus ugdymo kokybės tobulinimo veiksnys, nes gerinant organizacijos kultūrą, gerėja jos veikla ir efektyvumas, tobulėja ugdymas ir jo kokybė. Mokslininkai suformulavo ne vieną organizacijos kultūros apibrėžimą. J.C.Spendler apibūdinamas organizacijos kultūrą išskiria pasitikėjimo fenomeną, dominuojantį tarp organizacijos narių, C.O.Reily išskiria stiprias, labiausiai paplitusias vertybes, W.G.Ouchi – simbolius, tradicijas, kurie sukuria organizacijos vertybes. (Targamadžė, 1996)

G.H. Litwin ir R.A. Stringer pateikė organizacijos kultūros apibūdinimo kriterijus, kuriuos pritaikė mokykloms:

- struktūra ir varžymas (kiek organizacijos nariai turi paklusti organizacijoje nustatytoms normoms ir vykdomai politikai, kokie yra elgesio suvaržymai);
- individuali atsakomybė (ar savarankiškai ir kokius sprendimus gali priimti darbuotojas);
- šiluma ir palaikymas (kiek organizacijos nariai palaiko ir pasitiki vieni kitais darbe);
- apdovanojimai ir nuobaudos (organizacijos narių suvokimas už ką jie gali būti apdovanojami ir vertinami, o už ką nubausti ir kritikuojami);
- veiklos standartai ir lūkesčiai (ar organizacija kelia sau realius, ar nerealius tikslus, bei tiki, kad keliami tikslai bus įgyvendinti);
- lyderiavimas (organizacijos narių noras ar nenoras priimti vadovavimą);

- konfliktai ir tolerancija (konfliktų valdymo stilius mokykloje);
- rizika (kiek mokykla yra atvira netradiciniam mąstymui ir rizikai);
- identifikacija su mokykla (kiek sutampa organizacijos narių ir mokyklos vertybės bei tikslai, kiek svarbi organizacijos nariams yra mokykla). (Targamadžė, 1996)

L. Stoill ir D. Fink (1998) siūlo 5 specifines švietimo organizacijų kultūros atspindinčias tipologijas: iniciatyvios, plūduriuojančios, klaidžiojančios, kovojančios ir skęstančios mokyklos. V. Mikoliūnienė (2000) šiuos mokyklų tipus įvardija judančiomis, neskubančiomis, klajojančiomis, kovojančiomis ir grimztančiomis.

Iniciatyvios arba judančios mokyklos yra efektyvios „ne tik pridėtinės vertės“ požiūriu, jos žino kur eina, turi sistemą, valios ir sugebėjimų tikslui pasiekti. Šio tipo mokyklos stiprina mokinių pažangumą, reaguoja į kintančias aplinkybes, tobulinasi.

Plūduriuojančioms arba klajojančioms mokykloms būdinga nemažai efektyvios mokyklos bruožų, tai geros mokyklos, tačiau tūpčiojančios vietoje, kurios nesistengia rengti vaikų gyvenimui permainingame pasaulyje. Jos juda tobulėjimo link, bet nespėja žengti kartu su kaita. Jų tikslai neteisingai suformuluoti arba kartais net prieštaringi.

Kovojančios mokyklos yra neefektyvios ir apie tai žino. Kartais bergždžiai jos eikvoja energiją, neproduktyviai blaškosi siekdamas tobulėti. Tokioms mokykloms trūksta meistriškumo, bet jos turi valios ir joms gali pasisėkti.

Skęstančios arba žlungančios mokyklos yra neefektyvios, jos dažniausiai yra atsiskyrusios, pasitiki tik savimi, dėl savo nesėkmių kaltina kitus, darbuotojai dėl abejingumo nepajėgia keistis, kaltina vaikų tėvus, jiems trūksta ryžtingos veiklos. Tokioms mokykloms būtinos didelės permainos ir pagalba iš šalies. (Stoll; Fink, 1998; Želvys, 2003)

D. Hargreaves (1999) siūlo kitokį modelį. Jis grindžiamas dviem matmenimis: priemonių sfera ir išraiškos sfera. Priemonių sfera atspindi socialinę kontrolę bei orientaciją į užduotis, išraiškos sfera atspindi socialinį sutelktumą išsaugant pozityvius santykius. Atsižvelgiant į šiuos matmenis A. Hargreaves išskiria keturis mokyklos kultūros tipus:

1. tradicinis – menkas socialinis sutelktumas, griežta socialinė kontrolė -globojantis, formalus, neįveikiamas;
2. gerovės – menka socialinė kontrolė, didelis socialinis sutelktumas - švelnus, rūpestingas, jaukus;
3. šiltnamio – griežta socialinė kontrolė, didelis socialinis sutelktumas - klaustrofobiškas, suvaržytas, kontroliuojamas;
4. anominiis – menkas socialinis sutelktumas, menka socialinė priklausomybė - nesaugus, atstumtas, atskirtas.

Mokslininkas siūlo ir penktą - efektyvios mokyklos kultūros tipą, kur optimalus socialinis sutelktumas, optimali socialinė kontrolė - pakankamai dideli lūkesčiai, parama siekiant adekvačių išsilavinimo standartų.

Siekdami tapti šiuolaikiška, efektyvia mokykla, turime tapti besimokančia organizacija. Tam, kad organizacija iš tiesų taptų besimokančia, mokymasis turi tapti pagrindine organizacijos kultūros vertybe. Mokytojo profesinis augimas yra esminė mokyklos tobulėjimo sąlyga.

Vadovavimas. Švietimo reformos pokyčių įgyvendinimas yra pagrindinė šiandieninės mokyklos vadovo užduotis. Didelę reikšmę reformų įgyvendinimui turi geras vadovavimas mokyklai. Kalbant apie gerą vadovavimą, visų pirma reikia apibrėžti vadovavimo sampratą. Jucevičienė (1996) teigia, kad vadovavimas – tai procesas, telkiantis žmones ir padedantis jiems ryžtingai siekti tikslų. Kai kurie mokslininkai vadovavimą apibrėžia taip: vadovavimas – tai žmonių nukreipimas ir jų motyvavimas siekti tam tikro tikslo, laikantis atitinkamo vadovavimo stiliaus, taikant įvairias poveikio formas, būdus, metodus (Sakalas, Šilingienė, 2000).

Siekiant, kad organizacija nuolat tobulėtų ir, kad visi darbuotojai jaustų jai priklausomybę, matytų joje savo ateitį ir gyvenimo prasmę, būtina, kad tokiai organizacijai vadovautų žmogus, kuris sugebėtų apjungti visų dirbančiųjų interesus organizacijos tikslų įgyvendinimui. (Seilius, 1994) Daugelio mokslininkų nuomone, vadovas turi būti strategas, matyti institucijos ateitį, mokėti planuoti, koordinuoti, motyvuoti žmones, mokyti ir mokytis, spręsti konfliktus, užbėgti jiems už akių, valdyti stresą, vykdyti kontrolę. (Želvys, 2001; Targamadžė, 2001)

McGregor (1960) autokratinį vadovą priskiria teorijai „X“, Ši teorija skelbia, kad autokratai kaip tik galima labiau centralizuoja įgaliojimus, struktūrizuoja pavaldinių darbą, neduoda jiems galimybės priimti sprendimus. Autokratas gali panaudoti psichologinį spaudimą bei gąsdinti.

Demokratiškas vadovas dalijasi su pavaldiniais ir galiomis, ir atsakomybe, skatina personalą aktyviai priimti sprendimus, jam svarbūs santykiai su žmonėmis. Toks vadovas žmones valdo be grubaus spaudimo, remdamasis sugebėjimais ir gerbdamas pavaldinius. Demokratinio vadovavimo stilių McGregoras pavadino teorija „Y“. Ši teorija teigia, kad esant geroms sąlygoms, kai darbuotoju pasitikima, kai jam suteikiama galimybė dalyvauti kuriant organizacijos tikslus, jis gali savarankiškai ir atsakingai dirbti. Šiuo metu, tai yra labiausiai vertinamas vadovavimo stilius. Toks vadovas organizuoja abipusį bendravimą ir atlieka lyderio vaidmenį. (Seilius, 1998)

Liberalūs vadovai propaguoja nesikišimo politiką, palieka savo pavaldiniams patiems spręsti iškylančias vadovavimo problemas. (Želvys, 2003) Kadangi toks vadovas nedemonstruoja vadovaujančios padėties, jis gali būti vertinamas labai prieštarinai. Vadovui liberalui sunku įsakinėti, kontroliuoti pavaldinius, jo nurodymai dažniau primena prašymus. Vadovas, besiremiantis

šiuo darbo stiliumi yra nenuoseklus, neaktyvus, vengia priimti sprendimus, jį lengva paveikti iš šalies, jis yra linkęs nusileisti, todėl dažnai yra sakoma, kad liberalą valdo pavaldiniai ir aplinkybės.

Vadovavimas glaudžiai sieja vadovą su kitais švietimo institucijoje dirbančiais žmonėmis. Pedagoginio vadovavimo sėkmę lemia santykiai mokyklos bendruomenėje, kurie daro įtaką bendruomenės mikroklimatui, sąlygoja mokinių kūrybiškumą, skatina jų norą mokytis, ugdo iniciatyvą, savarankiškumą, pilietiškumą, stiprina mokyklos autoritetą. Norint reguliuoti santykius su kitais darbuotojais, labai svarbu mokėti priderinti savo elgesį prie kolegų, pavaldinių, viršininkų ir esamų aplinkybių. Vadovo, mokytojo, mokinių santykiai – aktuali mokyklos problema. Geri mokytojų ir mokinių santykiai padeda kurti bendruomenę, ugdo pagarbos bendruomenės nuosavybei jausmą. Mokytojų ir mokinių santykiai priklauso ir nuo mokytojų tarpusavio santykių, todėl pirmiausia reikia daryti įtaką pedagogų nuotaikoms, nes jos vienaip ar kitaip veikia visą mokyklos gyvenimą. (Dobranskienė, 2002)

Kontrolė, tai yra procesas, kurio metu stengiamasi įvertinti atliekamos veiklos kokybę, įvardinti, kokių esama kliūčių ir sunkumų. Kokybės užtikrinimas, pasak Želvio (2003b), tai darbo eigos lyginimas su laukiamu rezultatu ir reikalingų pataisų įgyvendinimas. Kontrolė padeda išsiaiškinti kiek veiksmingi ir tikslūs buvo planavimas, organizavimas, vadovavimas. Būtina nuolat kontroliuoti, kaip įgyvendinama numatyta strategija, tik taip galima garantuoti, kad procesas vyktų tinkama linkme ir būtų pasiekta laukiamų rezultatų.

Kalbant apie mokyklos veiklos kokybės kontrolę, pirmiausia turime išsiaiškinti, kas tai yra kokybė švietime. Kokybė yra labai subjektyvi, nes kiekvieno lūkesčiai ir poreikiai yra labai skirtingi. Ugdymo kokybei švietimo institucijose pabrėžti, prasminga būtų remtis M Barkauskaitės ir R. Bruzgelevičienės (2004) apibrėžimu, jog ugdymo kokybė yra sutartinių vertės požymių visuma, kuri rodo koku laipsniu, būdais bei priemonėmis švietimo įstaiga pasiekia savo paskirčiai būdingų nacionalinės švietimo sistemos ugdymo tikslų, tenkina ugdytinių poreikius, padeda mokiniams pasiekti asmenybės brandos, geba valdyti procesus ir sąlygas.

Visuminę švietimo kokybę sudaro penkios sudėtinės dalys:

1. Pradinių sąlygų kokybė (mokomosios aplinkos, vadovėlių, mokymosi priemonių, pedagoginio personalo ir kt. Kokybė);
2. Ugdymo proceso kokybė (mokymo per pamokas, mokytojų ir mokinių santykių, popamokinės veiklos, bendradarbiavimo su tėvais, mokyklos klimato ir kt. Kokybė);
3. Rezultatų kokybė (valstybinių egzaminų rezultatai, pasiekimai tarptautinėse olimpiadose ir kt.);
4. Pasekmių kokybė (ilgalaikės švietimo pasekmės – augantis visuomenės kultūros lygis, nedarbo mažėjimas, gyventojų pajamų augimas ir kt.);

5. Pridėtinė vertė (kiek svarbus ugdymo įstaigos indėlis, palyginti su individo gabumais, tėvų pastangomis, korepetorių pagalba ir kt.) (Želvys, 2003b).

Lietuvoje labiausiai akcentuojama švietimo kokybės atitiktis standartams, kuriuos nustato Švietimo ir mokslo ministerija. Remdamasis ugdymo pasiekimų standartais, švietimo institucijos vadovas gali nustatyti, ar jo vadovaujamoje įstaigoje vykstantis ugdymo procesas atitinka rekomenduojamą lygį.

Švietimo kontrolės funkciją padeda atlikti švietimo kokybės laidavimo sistemos. Viena iš jų yra inspektavimas. Tai išorinės kontrolės sistema, kada mokyklos darbą tikrina aukštesnių švietimo instancijų atsiųsti inspektoriai, kurie nustato, kiek tikrinamos švietimo organizacijos veikla atitinka valstybinius standartus.

Ugdymo kokybės laidavimas neįmanomas be nuolatinio vertinimo. Lietuvoje taikoma dviejų komponentų vertinimo sistema: vidaus ir išorės auditas, arba derinami abu būdai. Mokyklos vidaus auditas, tai nuolatinis, kruopštus procesas, įtraukiantis visus mokyklos padalinius bei darbuotojus, kurio tikslas – išnagrinėti mokyklos darbo aspektus, išskirti privalumus ir trūkumus, bei parengti planus, kaip tobulinti mokyklos veiklą. Galima teigti, kad mokyklos vidaus auditas yra šiuolaikinė švietimo įstaigos priežiūros forma, naujas vertinimo būdas, kai ugdymo aplinkos ir tikslų įgyvendinimą vertina ne vadovai, o visa mokyklos bendruomenė. Mokyklos pačios gali nusistatyti savo stipriausias ir silpniausias veiklos sritis ir yra suinteresuotos keistis bei tobulėti. „Vidinis savo įstaigos vertinimas yra ir puiki galimybė konsoliduoti bendruomenę, ugdyti komandinio darbo įgūdžius ir partnerystę, puoselėti mokyklos kultūrą, plėtoti demokratinės vadybos nuostatas“ (Bendrojo lavinimo mokyklos vidaus audito metodika III dalis, 2004:7)

Vienas iš ugdymo kokybės veiksnių yra ugdymo diferencijavimas, kuris remiasi individualiu požiūriu į vaiką. Ugdymo diferencijavimas ypač svarbu neformaliajame ugdyme. Ugdymo turinio diferencijavimu siekiama turinį pritaikyti prie vaiko poreikių, polinkių ir gebėjimų. Diferencijuoto mokymo sistema grindžiama idėja, kad svarbiausia yra ne mokymas, žinių ir įgūdžių formavimas, o pats mokymasis. Mokytojas, taikydamas diferencijuotą mokymą stengiasi padėti formuoti vaiko asmenybei ir savirealizacijai. Svarbu, kad mokymo turinys, metodai ir formos atitiktų mokinio individualybės ir amžiaus tapumo ypatumus. (Bernotas, 2002)

Mokyklos vidaus auditu siekiama įvertinti esamą padėtį, išsiaiškinti mokyklos privalumus ir trūkumus, nustatyti mokyklos plėtros prioritetus, fiksuoti gerą patirtį ir ją skleisti mokykloje. Kontroliuoti ugdymo proceso kokybę padeda ir reikalavimai norintiems dirbti ugdymo įstaigoje pedagogams. Mokytojo darbe yra svarbu profesinės kompetencijos. Mokytojo profesijos kompetencijos apraše (2007) rašoma, kad profesinės kompetencijos – tai mokytojo žinios, įgūdžiai, gebėjimai, vertybinės nuostatos ir kitos asmeninės savybės, kurios yra reikalingos mokytojo veiklai,

bei galimos perkelti iš vienos veiklos rūšies į kitą. Mokytojams reikalingas naujas suvokimas, apimantis nuolat didėjantį ir kintantį pokyčių sudėtingumą. Kad pedagogas kokybiškai atliktų savo darbą, nepakanka tik įgyti kvalifikaciją, bet reikia nuolat tobulėti, plėsti savo profesinį akiratį, susipažinti su dėstomo dalyko naujovėmis. Į tai orientuota pedagogų atestavimo sistema. Tačiau neformaliojo švietimo mokytojams iki šiol neparengti atestacijos rodiklių išaiškinimai. Neformaliojo švietimo mokyklų ir formaliojo švietimo pedagogų vertinimo rodikliai yra bendri, nors veiklos formos ir tikslai yra skirtingi.

Apibendrinant norima pabrėžti, kad taikant vadybines funkcijas galima pasiekti efektyvių neformaliojo švietimo mokyklų veiklos rezultatų, tačiau reikia įvertinti tai, kad organizacijos sėkmę arba nesėkmę gali nulemti skirtingi vadovavimo stiliai. Būtina pastebėti, kad autoriai skirtingai įvertina vadovavimo stilių privalumus bei trūkumus, tačiau jie sutaria teigdami, kad autokratinis vadovavimo stilius jau netinkamas, kad labiau priimtinas demokratinis vadovavimas. Svarbūs ugdymo institucijos tobulinimo veiksniai yra: išorinių ryšių plėtra, etikos normų laikymasis, nuolatinis vadovų ir personalo mokymasis, kvalifikacijos kėlimas. Personalo ugdymą ir tobulinimą sąlygoja institucijose kuriama kultūra, sėkmingas vadovavimas personalui, pedagogų bei kitų darbuotojų motyvavimas. Organizuojant mokyklų veiklą, tenka atsižvelgti į švietimo sistemoje vykstančius pokyčius. Kaitos procesai gana sėkmingai vyksta tose mokyklose, kurios yra save ugdančios, tai yra ne tik sau keliami nauji vystymosi tikslai, bet ir sudaromos sąlygos tobulintis visiems darbuotojams.

2. JAUNIMO NEFORMALUS ŠVETIMAS ŠILUTĖS RAJONE

Neformaliojo švietimo sistema rajone

Igyvendindamos Neformaliojo vaikų švietimo koncepciją, patvirtintą Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2005 m. gruodžio 30 d. įsakymu Nr. ISAK – 2695, savivaldybių institucijos nustato neformaliojo jaunimo švietimo politiką savivaldybėse: kuria neformaliojo jaunimo švietimo teikėjų tinklą: nustato NVŠM mokslo metų pradžią ir trukmę, nagrinėja neformaliojo jaunimo švietimo būklę ir vykdo pavaldžių neformaliojo jaunimo švietimo teikėjų priežiūrą.

Šilutės rajono savivaldybės taryba nėra priėmusi atskiro sprendimo dėl jaunimo neformaliojo švietimo tiekėjų tinklo. Neformaliojo švietimo perspektyva numatyta Bendrojo lavinimo mokyklų tinklo pertvarkymo iki 2012 metų bendrajame plane, patvirtintame rajono savivaldybės tarybos 2005 m. balandžio 21 d. sprendimu Nr. T -510. bendrajame tinklo pertvarkymo plane numatyta, kad šiuo metu neformaliojo švietimo paslaugas vaikams teikiančių Šilutės muzikos ir Šilutės dailės mokyklų statusas nesikeis. Be Šilutės muzikos ir dailės mokyklų, kurios dirba tik su vaikais, savivaldybės taryba yra įsteigusi Šilutės rajono sporto skyrius (reorganizuotas iš Sporto mokyklos), kuris teikia neformaliojo švietimo paslaugas ir vaikams ir suaugusiems.

Šilutės rajono savivaldybės taryba savo sprendimais nustato mokslo metų trukmę Šilutės muzikos ir dailės mokyklose, aprobuoja Šilutės muzikos mokyklos ugdymo planus. Neformaliojo švietimo pamokos Šilutės muzikos ir dailės mokyklose vyksta nuo rugsėjo 1 d. iki birželio 1 d. Atostogų datos nustatomos atsižvelgiant į 2007 – 2008 m. m. bendruosius ugdymo planus, patvirtintus švietimo ir mokslo ministro 2007-04-04 d. įsakymu Nr. ISAK-604, kad sutaptų su atostogomis bendrojo lavinimo mokyklose. Šilutės rajono savivaldybės tarybos 2006 m. rugpjūčio 10 d. sprendimu Nr. T – 829 patvirtinta Neformaliojo vaikų švietimo programų vykdymo mokinių atostogų metu tvarka. Pagal šią tvarką per mokinių atostogas neformaliojo švietimo programos vykdomos tokiomis kryptimis: meninė, mokslinė, sportinė, sociokultūrinė, sveikatingumo, altruistinė, verslumo. Nustatytas galimas veiklos pobūdis: projektinė veikla, kūrybiniai praktiniai užsiėmimai, šventės, konkursai, ekskursijos, žygiai, stovyklos, sporto varžybos ir kt. Be to, Šilutės rajono savivaldybės tarybos sprendimais reglamentuojamas priėmimas į Šilutės muzikos ir Šilutės dailės mokyklas tvarka, patvirtinta Šilutės rajono savivaldybės tarybos švietimo įstaigas, vykdančias neformaliojo švietimo programas, tvarka, patvirtinta Šilutės rajono savivaldybės tarybos 2006-08-10 sprendimu Nr. T – 831.

Šilutės rajono muzikos mokykloje mokiniai mokomi pagal 5 ir 7 metų mokymo programas. Penkių metų mokymo programą sudaro: pradinis muzikinis ugdymas – 3 metai; pagrindinis muzikinis ugdymas – 2 metai. Septynių mokymo metų programą sudaro: pradinis muzikinis ugdymas – 3 metai; pagrindinis muzikinis ugdymas – 4 metai.

Visų klasių mokiniams dėstomi šie muzikinio branduolio dalykai:

- Pagrindinis instrumentas;
- Antras instrumentas;
- Muzikos rašto ir kultūros pažinimas;
- Mokomasis kolektyvas;
- Pasirenkamieji dalykai.

Mokslas muzikos mokykloje yra mokamas. Apmokėjimo už mokslą tvarką, mokesčio dydį ir atleidimo nuo mokesčio sumažinimo tvarką 2008-12-18 sprendimu T-551 nustatė Šilutės savivaldybės taryba.

Už kiekvieną mokslo metų mėnesį, nustatytas mokestis 52.00 lt. 50 proc. mokesčio už mokslą lengvata taikoma moksleiviams, kurių mokesčių lengvatą taikymą itin gabiems moksleiviams, dviem ir daugiau vienos šeimos vaikams, neviršijant 50 proc. besimokančiųjų skaičiaus. Nuo mokesčio už mokslą atleidžiami socialiai remtinų šeimų vaikai ir vaikų globos namų auklėtiniai.

Informacija apie mokyklos veiklą yra skelbiama informaciniuose stenduose, Šilutės rajono savivaldybės tinklalapyje, ją galima rasti mokyklos raštinėje. Šilutės dailės mokykla organizuoja pradinį, pagrindinį ir tikslinį dailės mokyklos ugdymą. Mokymas organizuojamas remiantis Šilutės savivaldybės tarybos sprendimais ir mokyklos nuostatais bei ugdymo planu. Informaciją apie dailės mokykloje galima rasti spaudoje, pačios mokyklos internetinėje svetainėje.

Neformaliojo ugdymo paslaugų teikėjai yra Šilutės rajono gimnazijų, vidurinių ir pagrindinių mokyklų, mokyklų-darželių pedagogai. Bendrojo lavinimo ugdymo įstaigose bei ikimokyklinio ugdymo įstaigose neformalaus ugdymo veikla organizuojama vadovaujantis valstybiniais strateginiais dokumentais, teisės aktais bei rajono savivaldybės sprendimais.

Neformaliojo ugdymo vykdymo tvarką, organizavimo ypatumus ir tvarkaraščius tvirtina mokyklų direktoriai. Kiekvienoje Šilutės rajono bendrojo lavinimo ir ikimokyklinio ugdymo įstaigoje yra vykdoma neformaliojo ugdymo veikla.

Pagrindinės neformaliojo švietimo kryptys Šilutės savivaldybėje

Pagal švietimo veiklos klasifikatorių yra išskiriama 14 neformaliojo ugdymo organizavimo krypčių: muzikinio ugdymo kryptis, dailės ugdymo kryptis, choreografinio, šokio ugdymo kryptis,

teatrinio, draminio ugdymo kryptis, sportinio ugdymo kryptis, techninės kūrybos ugdymo kryptis, turizmo, kraštotyrinio ugdymo kryptis, gamtos pažinimo, ekologinio ugdymo kryptis, saugaus eismo ugdymo kryptis, informacinių technologijų ugdymo kryptis, taikomojo meno, amatų, dizaino, technologijų ugdymo kryptis, fotografijos, vaizdinio, spaudos dizaino ir kt. ugdymo kryptis, kalbinio ugdymo kryptis.

Šilutės rajone veikia dvi neformaliojo ugdymo mokyklos: muzikos ir dailės. Sportine mokinių veiklą organizuoja sporto skyrius, todėl galima teigti, kad pagrindinės Šilutės rajono neformaliojo ugdymo kryptys yra dailė, muzika, šokis, sportas.

Šilutės kultūros centre mokiniams taip pat yra organizuojama neformalaus ugdymo veikla: tai šokių, dramos, muzikiniai kolektyvai. Taigi, šie kolektyvai taip pat aktyviai įsijungia į rajono neformalaus ugdymo sritis.

Sporto skyriuje organizuojami užsiėmimai mokiniams ir suaugusiems. Propaguojamos tokios sporto šakos: boksas, laisvosios imtynės, lengvoji atletika, futbolas, krepšinis, šachmatai, rankinis. Pradinio sporto šakų rengimo grupių yra 20, o meistriškumo rengimo grupių – devynios. Sporto skyriaus organizuojamoje veikloje dalyvauja 693 moksleiviai.

Kiekvienoje bendrojo lavinimo mokykloje pagrindinė neformaliojo ugdymo veikla taip pat yra siejama su muzika, daile ir sportu. Tačiau pažymėtina, kad mokyklose yra siekiama organizuoti ugdymą įvairiomis kryptimis, todėl veikia ir ekologiniai, turistų būreliai, rengiami technologijų būreliai ir organizuojamos šių darbų parodos. Tačiau pagrindinės vis tik išlieka meninio ugdymo ir sporto veiklos.

Šilutės rajone neformalus ugdymas yra organizuojamas ir atostogų metu. Šią veiklą nustato Šilutės rajono savivaldybės tarybos sprendimas T-829 Dėl neformaliojo vaikų švietimo programų vykdymo mokinių atostogų metu tvarkos. Šiame nutarime nurodoma, kad vaikų neformaliojo ugdymo užsiėmimai gali būti vykdomi mokyklų patalpose ir skirti tik mokinių ugdymui ir maitinimui, taip pat gali būti organizuojamas kultūrinis ir neformalusis bendruomenės švietimas. Atostogų metu gali būti vykdoma projektinė, įvairių programų (vasaros poilsio, socializacijos, paramos gabiems vaikams ir kt.) veikla. Taip pat gali būti tikslingai organizuojama įvairių būrelių veikla, renginiai, ekskursijos, turistiniai ir kūrybiniai žygiai, sportinės varžybos, sveikatingumo renginiai bei kūrybiniai plenerai.

Organizuodami neformalųjį ugdymą mokinių atostogų metu, organizatoriai turi laikytis Lietuvos įstatymų bei kitų teisės aktų, susijusių su renginių organizavimu. Vasaros metu organizuojami neformalaus ugdymo renginiai yra derinami su mokinių tėvais. Mokyklos vadovai turi nustatyti tvarką, pagal kurią pedagogai stebi vaikų užimtumą bei užtikrina jų saugumą. Šios programos yra finansuojamos iš valstybės ar savivaldybės bei kitų juridinių ar fizinių asmenų.

Apibendrinant galima teigti, kad jaunimo neformalus ugdymas Šilutės rajone organizuojamas įvairiomis kryptimis, tačiau labiausiai yra akcentuojamos muzikinės, dailinės, choreografijos ir sporto kryptis. Šių veiklų tęstinumas akcentuojamas ir neformaliojo ugdymo veiklos, vykdomos mokinių atostogų metu, veikloje.

Šilutės rajono savivaldybės švietimo ir sporto paslaugų centro suaugusiųjų ir jaunimo neformaliojo ugdymo skyriaus veikla

Šilutės rajono savivaldybės švietimo ir sporto paslaugų centras įsteigtas 2008-11-20. Centrą sudaro: sporto skyrius, dienos užimtumo skyrius, suaugusiųjų ir jaunimo neformaliojo ugdymo skyrius, pedagoginė-psichologinė tarnyba, buhalterinės apskaitos ir planavimo skyrius, transporto ir ūkio veiklos skyrius. Centro steigėjas - Šilutės rajono savivaldybės taryba ir yra savivaldybės viešasis juridinis asmuo, veikiantis kaip biudžetinė įstaiga.

Centro tikslas – efektyviai ir kokybiškai teikti Šilutės rajono švietimo įstaigoms finansinės apskaitos ir ūkines-technines paslaugas bei pedagogines-psichologines, dienos užimtumo neįgaliesiems, sporto, suaugusiųjų ir jaunimo neformaliojo ugdymo paslaugas.

Šilutės rajono savivaldybės švietimo ir sporto paslaugų centro veikla:

- Rengti ir įgyvendinti kvalifikacijos tobulinimosi ir mokymosi visą gyvenimą programas rajono bendruomenei;
- koordinuoti rajono mokytojų metodinę veiklą;
- rengti ir įgyvendinti lokalinius, respublikinius ir tarptautinius švietimo projektus;
- organizuoti rajoninius, regioninius, nacionalinius ir tarptautinius renginius mokiniams: turnyrus, varžybas, konkursus, parodas, paskaitas, olimpiadas, sveikatingumo ir kitas šventes, analizuoti jų rezultatus;
- koordinuoti ir vykdyti rajono mokinių profesinį informavimą, konsultavimą ir orientavimą;
- įvertinti, asmens galias ir sunkumus, raidos ypatumus bei sutrikimus, pedagogines, psichologines, asmenybės ir ugdymosi problemas;
- konsultuoti specialiųjų poreikių, psichologinių, asmenybės ir ugdymosi problemų turinčius asmenis, jų tėvus (globėjus, rūpintojus), mokytojus, mokyklų vadovus, specialistus;
- teikti metodinę pagalbą mokytojams, specialistams ir tėvams (globėjams, rūpintojams) vaiko pažinimo, specialiųjų ugdymosi poreikių, psichologinių problemų sprendimo klausimais;

- užtikrinti specialaus ugdymo ir socialines paslaugas, padedančias palaikyti asmens funkcines galimybes ir leidžiančias jam kuo savarankiškiau gyventi;
- teikti dienos socialinės globos paslaugas;
- dalyvauti parodose ir mugėse su neįgaliųjų darbeliais ir gaminiais;
- rengti ir įgyvendinti kūno kultūros ir sporto plėtojimo miesto, rajono teritorijoje programas;
- sudaryti palankias sąlygas užsiimėti kūno kultūra ir sportu, skatinti sveikos gyvensenos propagavimą rajono teritorijoje gyvenantiems asmenims;
- atstovauti rajono kūno kultūros ir sporto interesams, bendradarbiauti su respublikos ir užsienio šalių panašiomis organizacijomis;
- organizuoti sporto renginius, rajono pirmenybes, sporto šventes;
- pagal Lietuvos Respublikos buhalterinės apskaitos įstatymą ir kitus teisės aktus tvarkyti Centro ir švietimo įstaigų buhalterinę apskaitą, teikti joms ūkines-technines paslaugas;
- pagal Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymą organizuoti ir vykdyti konkursus, apklausas švietimo įstaigoms reikalingų paslaugų, darbų ir prekių pirkimui kaip centrinę perkančioji organizacija;
- organizuoti švietimo įstaigų statinių ir inžinerinių sistemų avarių šalinimą bei remontą; teikti maisto technologo paslaugas: sudaryti perspektyvinius valgiaraščius-meniu, naujų patiekalų receptūras ir aprašyti jų gamybos technologijas, vykdyti maisto gamybos apskaitos ir darbo organizavimo, gaminamų patiekalų technologinių procesų valdymo bei kokybei keliamų reikalavimų užtikrinimo švietimo įstaigose stebėseną ir analizę. Vadinasi, centro organizuojama veikla yra siejama su neformalaus ugdymo veiklai reikalingų paslaugų teikimu ir jų rezultatų analize.

Vienas iš švietimo ir sporto paslaugų centro padalinių, kuris yra atsakingas už neformaliojo ugdymą organizavimą yra suaugusiųjų ir jaunimo neformaliojo ugdymo skyrius. Šilutės rajono savivaldybės suaugusiųjų ir jaunimo neformaliojo ugdymo skyriaus veikla organizuojama pagal Šilutės rajono savivaldybės tarybos sprendimą Nr. T - 237 Dėl Šilutės rajono savivaldybės suaugusiųjų ir jaunimo neformaliojo ugdymo centro nuostatus. Šis centras yra įsteigtas Šilutės rajono tarybos sprendimu 2004-07-15 Nr. T-280 „Dėl Šilutės rajono savivaldybės administracijos Švietimo skyriaus pedagogų švietimo centro reorganizavimo į Šilutės rajono savivaldybės suaugusiųjų ir jaunimo neformalųjį ugdymo centrą“. Šilutės rajono savivaldybės tarybos 2008 m. lapkričio 20 d. sprendimo Nr. T-519 sprendimu Šilutės rajono savivaldybės suaugusiųjų ir jaunimo neformalųjį ugdymo centras reorganizuotas į Šilutės rajono savivaldybės švietimo ir sporto

paslaugų centro suaugusiųjų ir jaunimo neformaliojo ugdymo skyrių. Pagrindinė šio skyriaus veikla – kvalifikacijos tobulinimas. Asmenims, išklausiusiems tam tikrą paslaugų kursą, dalyvavusiems seminaruose bei įvykdžiusiems kursų (seminarų) programos reikalavimus, skyrius išduoda kvalifikacijos tobulinimo kursų, (seminarų ir kt.) baigimo pažymėjimą. Kvalifikacijos pažymėjimus taip pat išduoda tobulinimo programų vadovams, lektoriams.

Šilutės rajono savivaldybės švietimo ir sporto paslaugų centro suaugusiųjų ir jaunimo neformaliojo ugdymo skyriaus pagrindinis tikslas: užtikrinti švietimo paslaugų prieinamumą ir kokybę, garantuoti pagalbą mokiniui, mokytojui ir mokyklai. Todėl centre yra sudaromos sąlygos pedagogams kelti kvalifikaciją, profesinį meistriškumą, aktyvinti ugdymo procesą. Skyrius taip pat koordinuoja ir mokyklų mokytojų metodinę veiklą, siekia užtikrinti kokybišką neformaliojo ugdymo programų įgyvendinimą, organizuoja renginius, skatinančius ir tenkinančius mokinių saviraiškos poreikius.

Pagrindinės skyriaus funkcijos:

- Tirti ir organizuoti, mokyklų vadovų, jų pavaduotojų ugdymui, mokytojų, pagalbos mokiniui specialistų kvalifikacijos tobulinimo poreikius;
- Rengti arba siūlyti kitų parengtas kvalifikacijos tobulinimo programas ir organizuoti mokyklų vadovų, jų pavaduotojų ugdymui, mokytojų, pagalbos mokiniams specialistų ir kitų rajono gyventojų kvalifikacijos tobulinimo renginius;
- Viešai skelbti informaciją apie vykdomas kvalifikacijos tobulinimo programas, organizuojamus kvalifikacijos tobulinimo ir kt. renginius;
- Nustatyti kvalifikacijos tobulinimo programų rengimo, aprobavimo tvarką, renginių organizavimo tvarką;
- Plėtoti Šilutės rajono švietimo darbuotojų metodinę veiklą;
- Teikti pagalbą mokyklų vadovams, pavaduotojams, mokytojams, pagalbos mokiniui specialistams kvalifikacijos tobulinimo klausimais;
- Sudaro galimybių švietimo darbuotojams, kitiems rajono bendruomenės nariams skleisti gerąją darbo patirtį;
- Organizuoti dalykinį švietimo darbuotojų ir kitų bendruomenės narių tobulinimąsi, stažuotes, kultūrinį švietimą;
- Užtikrinti organizuojamų renginių kokybę
- Išduoti kvalifikacijos tobulinimo pažymėjimus, pažymas ir padėkos raštus;
- Kaupti Centro bibliotekos fondą ir sudaryti sąlygas švietimo darbuotojams juo naudotis;
- Inicijuoti, rengti ir įgyvendinti projektus, susijusius su švietėjiška veikla;

- Organizuoti renginius mokiniams: šventes, konkursu, parodas, paskaitas, olimpiadas ir kt.;
- Rūpintis rajono jaunimo veikla, skatinti jaunimo pilietiškumą;
- Atlikti vartotojų kompiuterinio raštingumo pagal ECDL programą testavimo darbus, laikydamiesi ESDL testavimo kokybės užtikrinimo sistemos reikalavimus;
- Koordinuoti ir vykdo rajono mokinių profesinį informavimą, konsultavimą ir orientavimą;
- Organizuoti edukacines keliones – seminarus užsienyje;
- Organizuoti Trečiojo amžiaus universiteto senjorų veiklą.

Šio skyriaus veikla siejama su neformaliojo ugdymo rajone organizavimu, kvalifikacijos kėlimo paslaugų teikimu tiek vaikams tiek suaugusiems. Vadinasi, pagrindinė neformaliojo ugdymo veikla organizuojama šio skyriaus darbuotojų.

3. JAUNIMO NEFORMALIOJO ŠVIETIMO VALDYMAS ŠILUTĖS SAVIVALDYBĖJE

Tyrimo organizavimas ir metodologija

Siekiant išsiaiškinti neformaliojo ugdymo valdymą Šilutės savivaldybėje buvo parengtos dvi anketos Šilutės rajono neformaliojo ugdymo mokyklų ir bendrojo lavinimo mokyklų pedagogams, užsiimantiems neformaliojo ugdymo veiklos organizavimu bei bendrojo lavinimo mokyklų vyresnių klasių mokiniams. Anketos parengtos darbo autoriaus (žr. 1 ir 2 priedas). Anketinė apklausa parengta vadovaujantis Pilietinių iniciatyvų centro atliktos Neformalaus ugdymo organizavimo Kaišiadorių savivaldybėje modeliu.

Anketinė apklausa pasirinkta dėl to, kad šio metodo pagalba galima apklausti didelį skaičių respondentų vienu metu ir atlikti kiekybinę analizę. Pasak G. Merkio (1995) rodo populiarumą ir lemia santykinis apklausos atlikimo paprastumas, pigumas, galimybė greitai ir lengvai surinkti daug duomenų. Anketinė apklausa buvo pasirinkta dėl galimybės instrukuoti respondentus, iškilus būtinumui, pvz. nesuvokiant klausimo esmės. Taip pat patogiu kontroliuoti situaciją tyrėjui, iš respondentų reakcijos preliminariai spręsti apie problemos reikšmę.

Anketinės apklausos metodu beveik 100 % arba šiek tiek mažiau grąžinama anketų. Taigi, dėl šių išvardintų priežasčių, anketinis tyrimas pasirinktas kaip tinkamiausias darbe iškeltai problemai nagrinėti.

Tyrimo metu buvo laikomasi šių principų:

Savanoriškumo – respondento buvo prašoma asmeniškai užpildyti anketas, paaiškinant, kad tai savanoriškas apsisprendimas.

Privatumo – anketos paaiškinimuose nurodyta, kad informacija bus apdorojama bendrai ir nebus atskleista respondento asmeninė informacija. Taip pat nurodyta kada, kaip ir kam bus naudojama jo suteikta informacija.

Anonimiškumo – anketos nėra koduotos, sudarytos nereikalaujant respondento asmens vardų.

Konfidencialumo – įsipareigota, kad gauti duomenys, bus panaudoti tik magistro darbo tyrimo analizei.

Geranoriškumo – anketos įvadinėje dalyje respondentams paaiškinta tyrimo nauda ir svarba, siekiant motyvuoti, kad dalyvautų tyrime.

Sudarant anketą buvo atsižvelgta į K. Kardelio (2002) pateikiamus bendruosius anketos reikalavimus. Įvadinėje dalyje paaiškinta, koku tikslu yra atliekama apklausa, supažindinama su autoriumi, nurodoma anketos užpildymo instrukcija. Klausimai pateikiami konkretūs.

Respondentams reikėjo tik pasirinkti atsakymų variantus ir nereikalaujama pačiam rašyti savo nuomonės. Pedagogų anketoje 12 klausimų. Šiais klausimais siekiama išsiaiškinti, kaip pedagogai vertina neformaliojo ugdymo uždavinius ir išskiria juos pagal svarbą vaikui, analizuojamas pedagogų požiūris į neformaliojo ugdymo teikiamą naudą šių paslaugų suaugusiems vartotojams. Taip pat siekiama išsiaiškinti pagrindines grupes, kurios, pedagogų požiūriu, turėtų dalyvauti neformaliojo ugdymo veikloje. Analizuojamos neformaliojo ugdymo finansavimo galimybės, organizavimo ypatumai, popamokinės veiklos teikiama nauda mokiniams, pagrindiniai trūkumai, organizuojant neformalųjį ugdymą. Atliekama Šilutės rajono neformalaus ugdymo kiekybinių ir kokybinių kriterijų fiksavimo analizė bei neformaliojo ugdymo kokybės vertinimo būdai.

Mokinių anketoje 14 klausimų. Šiais klausimais siekiama sužinoti mokinių požiūrį į neformaliojo ugdymo sampratą, principų įgyvendinimą, neformaliojo ugdymo reikalingumą, svarbumą. Taip pat siekiama išsiaiškinti, kokius būrelius mokiniai lanko, kokius mėgsta ir kokių būrelių trūksta, kad patenkinti mokinių neformalios veiklos poreikį.

Siekiant apibendrinti gautus rezultatus atliktas ir kokybinis tyrimas, kurio metu parengtas ekspertų interviu. Šis metodas pasirinktas dėl to, kad pastaraisiais metais socialinių tyrimų moksluose vis dažniau pasitelkiamas ir vis labiau pripažįstamas kokybinis tyrimo metodas (Bitinas, Žydzūnaitė), kuris yra grindžiamas atvejo tyrimo strategija ir kritine atranka.

Interviu kaip kokybinio duomenų rinkimo metodo, taikymas grindžiamas prielaida, kad yra prasminga žinoti informantų požiūrius, vertinimus ir nuomones (J. Frechtling, L. Sharp, 1997). Atliekant ekspertų interviu tyrimą remtasi M. Paston (1990), nurodyta kokybinio tyrimo tikslinės imties vienetų atranka, pasirenkant tik tuos atvejus, kurie yra informatyviausi tiriamuoju požiūriu. Kryptingiems, iš dalies struktūruotiems individualiesiems giluminiams interviu atlikti paprašyti Šilutės rajono savivaldybės administracijos švietimo, kultūros ir sporto skyriaus, Šilutės rajono savivaldybės švietimo ir sporto paslaugų centro suaugusiųjų ir jaunimo neformaliojo ugdymo skyriaus, neformaliojo mokyklų vadovų bei savivaldybės specialistų, dirbančių su jaunimu, kaip kontrolinės grupės ekspertai, geriausiai atstovaujantys tiriamajai problemai. Todėl galima teigti, kad ekspertų interviu tyrime dalyvavo tiriamosios srities specialistai. Siekiant visapusiškiau atlikti rezultatų analizę interviu apklausos duomenys lyginami su gautais anketinės apklausos duomenimis.

Apklausos duomenys apdoroti vadovaujantis atvejo tyrimo duomenų analizės būdu, duomenis apibendrinant, identifikuojant tapačius bruožus, ryšius, atsakymų panašumus ir skirtumus tarp užsibrėžtų tyrimo sričių, interpretuojant, remiantis išvalgomis ir idėjomis. Laikantis tyrimo etikos principų, prieš atliekant tyrimą buvo iš anksto susitarta su informantais, susitikimo laikas ir vieta suderinti iš anksto.

Tyrimo imties charakteristika

Tyrimė dalyvavo Šilutės rajono formaliojo ir neformaliojo ugdymo įstaigų pedagogai ir bendrojo lavinimo mokyklų vyresnių klasių mokiniai. Pedagogai, dalyvavę tyrime pasiskirstė pagal lytį, kvalifikacinę kategoriją, pedagoginio darbo stažą ir darbo vietą. Pedagogų pasiskirstymas pateikiamas 1 lentelėje.

1 lentelė

Pedagogų respondentų demografinės- visuomeninės charakteristikos

Demografinė-visuomeninė kategorija	Skaičius	Procentai
Pasiskirstymas pagal lytį		
Moteris	198	90 %
Vyras	22	10 %
Iš viso	220	100 %
Pasiskirstymas pagal pedagoginio darbo stažą		
Iki 5 metų	27	12 %
6 – 10 metų	38	17 %
11 – 15 metų	69	31 %
16 – 20 metų	41	19 %
Daugiau nei 20 metų	45	21 %
Iš viso	220	100 %
Pasiskirstymas pagal kvalifikacinę kategoriją		
Mokytojas	24	11 %
Vyresnysis mokytojas	112	51 %
Mokytojas metodininkas	45	21 %
Mokytojas ekspertas	4	2 %
Socialinis pedagogas	35	15 %
Iš viso	220	100 %
Pasiskirstymas pagal darbo vietą		
Gimnazija	103	47 %
Pagrindinė mokykla	66	30 %
Neformaliojo ugdymo mokykla	38	17 %
Pradinė mokykla	13	6 %

Iš viso	220	100 %
---------	-----	-------

Pagal duomenis, pateikiamus 1 lentelėje galima teigti, kad pagrindinės tyrimo dalyvės yra moterys, o tai patvirtina nuostatą, kad mokykloje daugiausiai dirba moterys. Visi respondentai turi aukštąjį išsilavinimą. Daugiausiai respondentų dirba mokyklose nuo 11 iki 15 metų, todėl galima teigti, kad apklausoje dalyvavo didelė patirtį turintis specialistai. Pusę respondentų turi vyresniojo mokytojo kvalifikaciją ir dirba Šilutės gimnazijose.

Antra anketinės apklauso respondentų grupė yra mokiniai. Mokinių grupės respondentų pasiskirstymas pateikiamas 2 lentelėje

2 lentelė

Mokinių demografinės-visuomeninės charakteristikos

Demografinė-visuomeninė kategorija	Skaičius	Procentai
Pasiskirstymas pagal lytį		
Mergina	129	76 %
Vaikinas	41	24 %
Iš viso	170	100 %
Pasiskirstymas pagal amžių		
15 metų	48	28 %
16 metų	98	58 %
17 metų	22	13 %
18 metų	2	1 %
Iš viso	170	100 %
Pasiskirstymas pagal klasę		
1 gimnazijos kl. (9 pagrindinės m-klos)	48	28 %
2 gimnazijos kl. (10 pagrindinės m-klos)	96	57 %
3 gimnazijos kl.	17	10 %
4 gimnazijos kl.	9	5 %
Iš viso	170	100 %

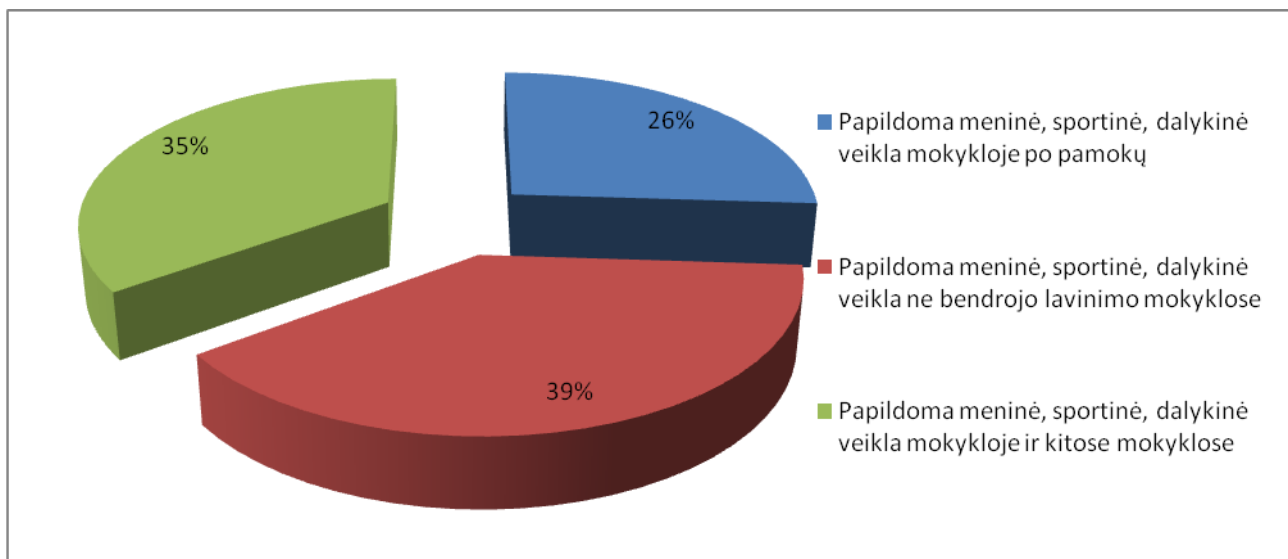
Pagal 2 lentelėje pateikiamus duomenis matyti, kad daugiausia tyrime dalyvavo merginų, tačiau tai nerodo tendencijos, kad mokyklose daugiau merginų, tačiau merginos noriau sutiko dalyvauti tyrime ir išsakyti savo nuomonę. Daugiausiai respondentų yra 16 metų amžiaus ir besimokančių antroje gimnazijos bei 10 pagrindinės mokyklos klasėse.

Kokybiniame ekspertų interviu tyrime dalyvavo 5 informantai. 1 vyras ir 4 moterys. Laikantis tyrimo etikos ir siekiant užtikrinti informantų anonimiškumą, išsamesnė informacija (vardai, pavardės) apie kokybinio tyrimo dalyvius nėra atskleidžiama (yra žinomi tik darbo autoriai).

Informantų suteikta informacija, nepaisant jos atvirumo ir asmeniškumo, neleidžia nustatyti tiriamųjų tapatybės, o gauti duomenys darbe skelbiami tik apibendrinti. Reikėtų pažymėti, kad visi informantai turi aukštąjį išsilavinimą ir neformaliojo ugdymo srityje dirba daugiau nei 5 metai, todėl tikėtina, kad apklausoje dalyvauja savo sritį išmanantys, kompetentingi specialistai.

Mokinių požiūrio tyrimo duomenų analizė

Šilutės rajone pagrindiniai neformaliojo ugdymo paslaugų vartotojai yra mokiniai. Jie lanko neformaliojo ugdymo mokyklas, bendrojo lavinimo mokyklų neformaliojo ugdymo būrelius. Kaip mokiniai suvokia neformaliojo ugdymo veiklą pateikiama 1 paveiksle

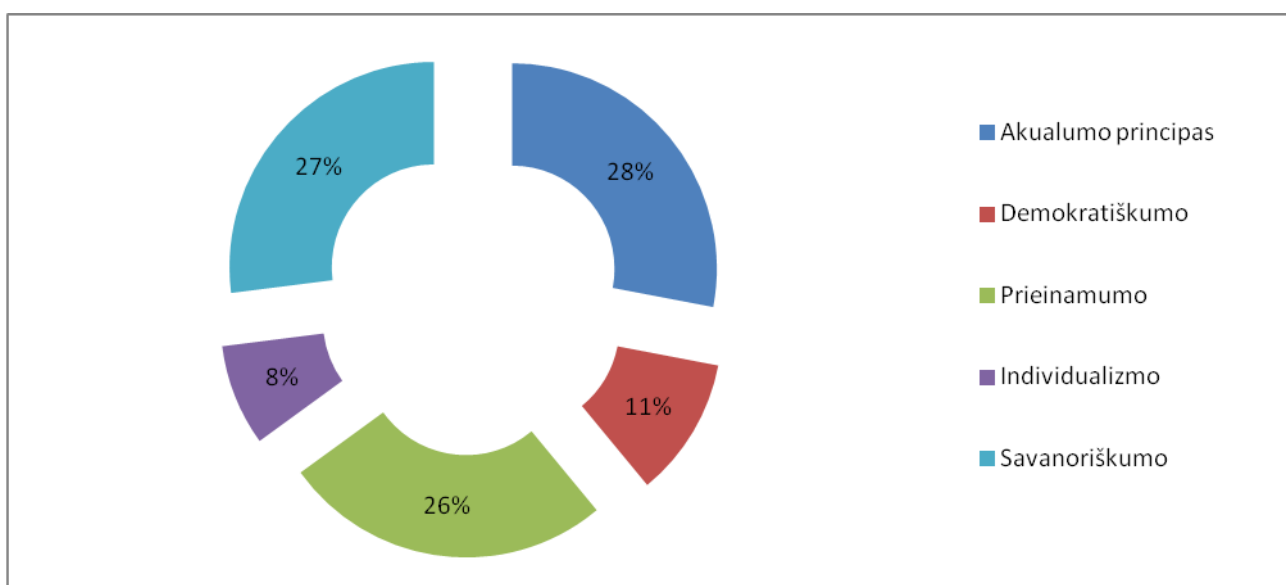
1 pav. Neformaliojo ugdymo veiklos samprata mokinių požiūriu (n- 170)

Remiantis pateiktais mokinių atsakymais galima teigti, kad mokiniai neformalųjį ugdymą daugiausiai vertina kaip papildomą meninę, sportinę, dalykinę veiklą ne bendrojo lavinimo mokyklose. Taigi manytina, kad mokiniams neformalusis ugdymas yra suvokiamas kaip mokymasis ir dalyvavimas įvairioje veikloje ne savo mokykloje. Vadinasi, jiems neformalus ugdymas yra suvokiamas daugiau ne kaip mokyklinė veikla.

Tik šiek tiek mažiau respondentų nurodė, kad neformalus ugdymas yra veikla ir bendrojo lavinimo ir kitose mokyklose. Vadinasi, didžioji dalis mokinių suvokia, kad neformalus ugdymas yra įvairi papildoma veikla, tik skiriasi jų suvokimas dėl šios veiklos organizavimo ugdymo įstaigose.

Mažiausiai respondentų nurodė, kad neformalus ugdymas yra papildoma meninė, sportinė ir dalykinė veikla po pamokų mokykloje, todėl tikėtina, kad ši dalis respondentų neužsiima papildoma veikla po pamokų ne mokykloje ir nelanko neformaliojo ugdymo mokyklų.

Vadinasi, galima daryti prielaidą, kad didesnę dalis moksleivių yra aktyvūs po pamokų ne tik savo mokykloje, bet ir už jos ribų organizuojamoje neformaliojo ugdymo veikloje. Siekiant išsiaiškinti mokinių požiūrį dėl neformaliojo ugdymo principų įgyvendinimo buvo prašoma įvertinti, kokie principai yra įgyvendinti neformaliojo ugdymo būreliuose. Mokiniam buvo įvardintas principas ir šalia paaiškinta, ką jis reiškia, kokia veikla įgyvendinama vadovaujantis įvardintu principu (žr. 2 pav.).

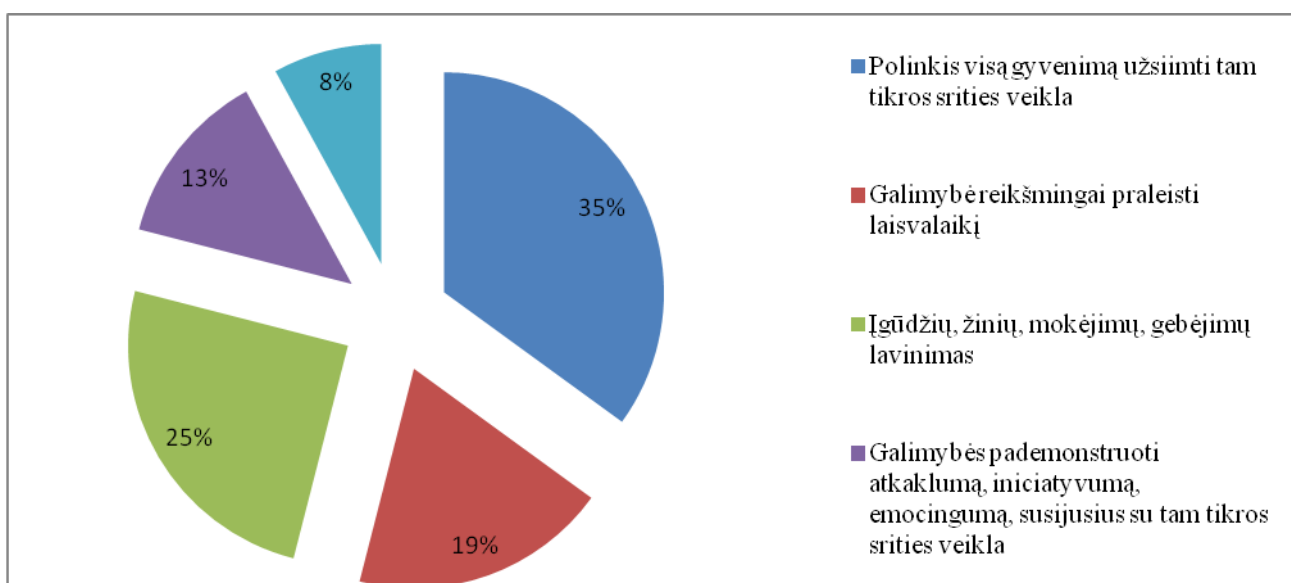
2 pav. Neformaliojo ugdymo principų įgyvendinimas neformaliojo ugdymo būreliuose (n-170)

Remiantis duomenimis pateikiamais 2 paveiksle, matyti, kad daugiausiai mokinių pritarė, jog neformaliojo ugdymo būreliuose įgyvendinamas aktualumo principas. Vadinasi, mokiniai vertina, kad yra neformaliojo ugdymo siūlomų programų pasiūla yra skirta mokinių socialinėms, kultūrinėms, asmeninėms, edukacinėms, profesinėms ir kitoms kompetencijoms ugdyti. Todėl tikėtina, kad mokiniai turi galimybę mokyklose ugdyti ir lavinti įvairias kompetencijas.

Beveik panašus skaičius respondentų nurodė, kad įgyvendinamas savanoriškumo principas. Taigi, mokiniai laisvai renkasi mokytojų pasiūlytas programas, tinkamiausias veiklas kompetencijoms ugdyti, dalyvauja jose savo noru ir niekieno neverčiami. Tačiau, šio principo vertinimui išsakyta ganėtinai mažai respondentų pritarimo, todėl tikėtina, kad ne visi mokiniai lanko neformaliojo ugdymo būrelius niekieno neverčiami. Vadinasi, galima daryti prielaidą, kad mokiniai kartais yra nukreipiami į neformaliojo ugdymo būrelius pedagogų ar tėvų.

Trečias statistikai reikšmingas įvardintas prieinamumo principas. Vadinasi, mokykloje sudaromos visos sąlygos mokinių kompetencijoms ugdytis per pasirinktą neformaliojo ugdymo programą. Mokiniais siūlomos neformaliojo ugdymo programos ir mokymosi būdai yra prieinami visiems mokiniams pagal amžių, turimą patirtį, nepriklausomai nuo šeimos socialinės padėties. Taigi galima įvertinti mokyklose siūlomos neformalios veiklos mokiniams palankų veiksnį – nereikia mokėti už papildomos veiklos būrelius, nes neformaliojo ugdymo mokyklų lankyti dėl šeimos sunkių materialinių sąlygų negali nemaža dalis mokinių, nors tikrai turi gabumų dailei ar muzikai.

Mažiausiai reikšmingas, mokinių požiūriu – individualizmo principas, kuomet ugdymas individualizuojamas pagal kiekvienam mokiniui reikalingą kompetenciją, atsižvelgiant į jo asmenybę, galimybes poreikius ir pasiekimus. Vadinasi, galima teigti, kad mokiniai dar nejaučia, jog yra atsižvelgiama į jų individualius poreikius. Neformalusis ugdymas didžiosios dalies mokinių mėgiamas, pageidaujamas ir aktyviai propaguojamas, todėl reikalinga išskirti pagrindinį neformaliojo ugdymo reikalingumo požymį patiems mokiniams (žr. 3 pav.).

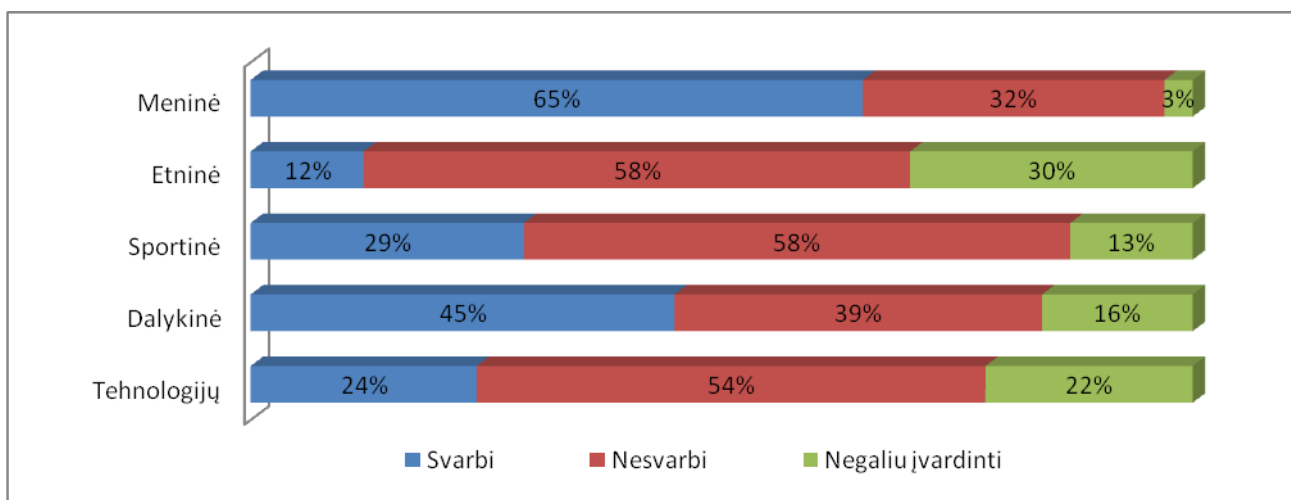
3 pav. Svarbiausias neformaliojo ugdymo reikalingumo požymis (n-170)

Remiantis mokinių atsakymų rezultatais, pateikiamais 3 paveiksle, galima teigti, kad neformaliojo ugdymo užsiėmimai mokiniams reikalingi dėl polinkio visą gyvenimą užsiimti mėgiama veikla patenkinimo. Taigi tikėtina, kad mokiniai renkasi tuos neformaliojo ugdymo užsiėmimus, kuriuose gali tenkinti savo polinkius ir pomėgius. Vadinasi, vyresni mokiniai jau išskiria neformaliojo ugdymo naudingumą kaip galimybę tobulinti savo kompetencijas ir gilinti žinias bei ugdytis reikalingus gebėjimus ir įgūdžius numatomai veiklai ateityje. Tai patvirtina ir antras statistiškai reikšmingas mokinių atsakymas, kad neformalaus ugdymo užsiėmimai ir veikla

reikalingi įgūdžių, žinių ir gebėjimų lavinimui. Taigi, galima teigti, kad pagrindinė neformaliojo ugdymo nauda ir reikšmingumas siejamas su gebėjimų ir įgūdžių lavinimu, todėl tikėtina, kad mokiniai supranta, kad jų įgūdžiai ir gebėjimai turi būti lavinami papildomai.

Neformaliojo ugdymo užsiėmimus kaip galimybę turiningai praleisti laisvalaikį vertina tik 19 proc. respondentų, todėl manytina, kad neformalus ugdymas mokiniams nelabai reikšmingas kaip laisvalaikio praleidimo priemonė. Labai nedidelė dalis nurodė, kad neformaliojo ugdymo užsiėmimai sudaro sąlygas parodyti savo aktyvumą ar emociingumą, susijusius su tam tikros srities veikla. Taigi, manytina, kad į neformalaus ugdymo užsiėmimus mokiniai daugiau žiūri kaip į savo kompetencijų tobulinimą.

Mažiausiai reikšmingas mokinių atsakymas, kad tokia veikla nereikalinga, tačiau vis tik yra mokinių, kurie nesidomi jokia papildoma veikla ir nesiekia savo kompetencijų bei įgūdžių lavinimo. Kiekvienam mokiniui reikšminga veikla yra ta, kuri tenkina jo poreikius. Todėl buvo siekiama išsiaiškinti, kokia veikla yra svarbiausia mokiniams (žr.4 pav.).

4 pav. Svarbiausi neformaliojo ugdymo būreliai (n-170)

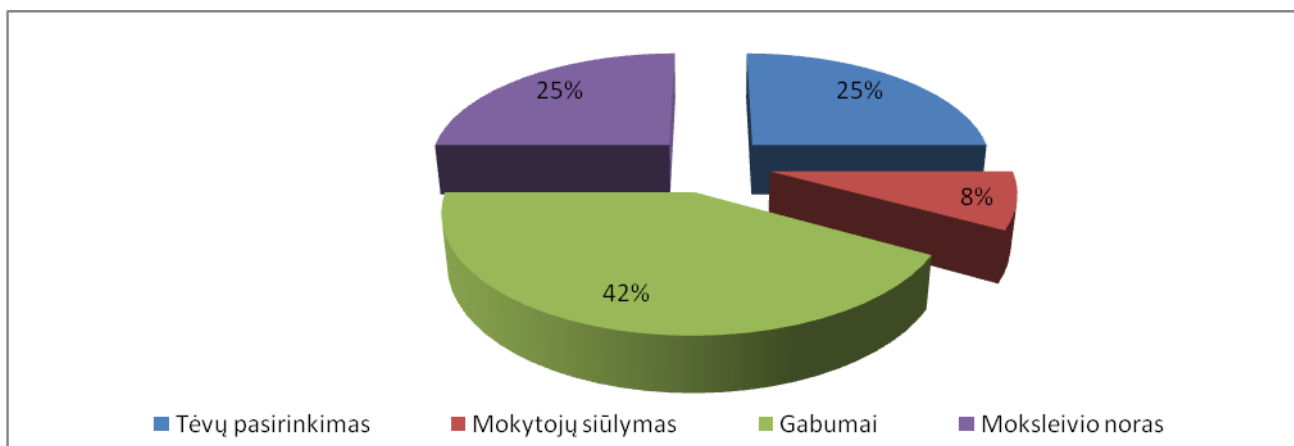
Analizuojant mokinių atsakymus, nustatyta, kad labiausiai reikšminga mokiniams yra meninės krypties neformaliojo ugdymo veikla. Taigi tikėtina, kad daugiausiai mokinių tenkina savo muzikinės, dailinės bei teatrinės raiškos poreikius.

Pakankamai reikšminga mokiniams yra dalykinė papildoma veikla, todėl tikėtina, kad mokiniai gilina savo žinias rinkdamiesi dalykinius užsiėmimus, kuriuose gilina žinias, kurias reikalinga pritaikyti mokymosi procese.

Aktuali mokiniams ir sportinės srities neformalaus ugdymo veikla, tačiau pastebėtina, kad šie atsakymai dominavo vaikinių anketose. Vadinasi, sportinės veiklos užsiėmimai labiau aktualūs vaikiniams. Mažiausiai reikšminga mokiniams yra etninės krypties veikla, tačiau nors ir nedidelė respondentų grupė, tačiau buvo mokinių nurodžiusių, kad tai svarbi veikla. Galima pastebėti, kad

etninė veikla yra labai populiariame šiuolaikiniame gyvenime, prisimenamos tradicijos, papročiai, organizuojami renginiai, todėl manytina, kad šios veiklos įtaka mokiniams yra padaryta.

Kiekvienas mokinys, rinkdamasi neformaliojo ugdymo veiklą yra skatinamas kažkokių veiksnių, todėl buvo siekiama išsiaiškinti, kokie pagrindiniai veiksniai lemiam neformaliojo ugdymo veiklos pasirinkimą (žr. 5 pav.).

5 pav. Pagrindiniai veiksniai, įtakojantys neformaliojo ugdymo veiklos pasirinkimą (n-170)

Remiantis mokinių atsakymais, galima teigti, kad svarbiausias veiksnys, įtakojantis neformaliojo ugdymo mokyklos pasirinkimą, yra moksleivio gabumai. Todėl galima daryti prielaidą, kad mokinys pasirenka papildomą veiklą pagal savo poreikius ir išlavintus gabumus, kuriuos gali pritaikyti gyvenime. Vienodai svarbūs veiksniai yra tėvų reikalavimas ir paties mokinio noras. Todėl tikėtina, kad mokiniui, renkantis neformaliojo ugdymo mokyklą yra svarbu pasirinkti tai, ką pataria tėvai. Todėl tikėtina, kad tėvų įtaka nėra maža pasirenkant papildomą veiklą neformaliojo ugdymo įstaigoje. Manytina, kad tėvų reikalavimas yra siejamas su įvairiomis priežastimis: vaiko laisvalaikio praleidimo klausimas, finansinės šeimos galimybės, vaiko pažinimas ir pan. Mažiausiai įtakos neformalaus ugdymo mokyklos pasirinkimui turi mokytojo siūlymas, todėl galima daryti prielaidą, kad mokiniui yra svarbu, koks mokytojas ir ką siūlo.

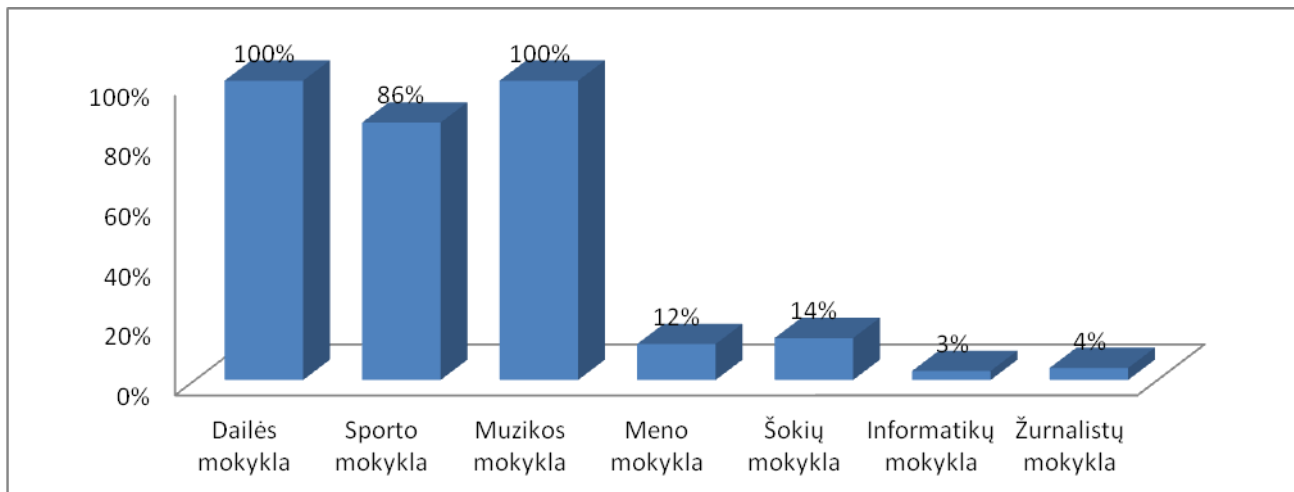
Buvo siekiama išsiaiškinti, kokius neformaliojo ugdymo būrelius mokiniai žino mokyklose. Iš mokinių atsakymų išryškėjo, kad beveik visose mokyklose yra dramos, šokių, sporto ir muzikinės krypties (ansambliai, chorai, dainavimo) būreliai. Todėl teigtina, kad visose bendrojo lavinimo mokyklose yra organizuojama įprasta vaidinimo, muzikavimo, šokių ir sporto veikla.

Pastebėtina, kad mokiniai vardindami būrelius išskyrė juos pagal pavadinimus. Tačiau tokie būrelių pavadinimai: kreizi, kantri šokiai, ritminiai šokiai parodo, kad būtent šokių veiklai yra skiriamas didelis dėmesys. Taip pat nemažai yra išvardinta sporto veiklų: lengvoji atletika, futbolas,

imtynės, krepšinis. Taigi tikėtina, kad tiek šokių tiek sporto kryptių veikla yra orientuojama į įvairius mokinių pomėgius ir nėra tik vienos krypties.

Nedidelė dalis mokinių nurodė, kad mokyklose yra muziejininkų, bibliotekininkų, vertėjų, žurnalistų, internautų ir pan. būreliai. Vadinasi, mokyklose organizuojama ir socialinė veikla nukreipianti neformalaus ugdymo pakraipa. Buvo įvardinti ir ekologinės bei gamtosauginės pakraipos būreliai, todėl tikėtina, kad mokyklose neformalaus ugdymo veikla yra organizuojama taip, kad tenkintų įvairius mokinių poreikius ir pomėgius.

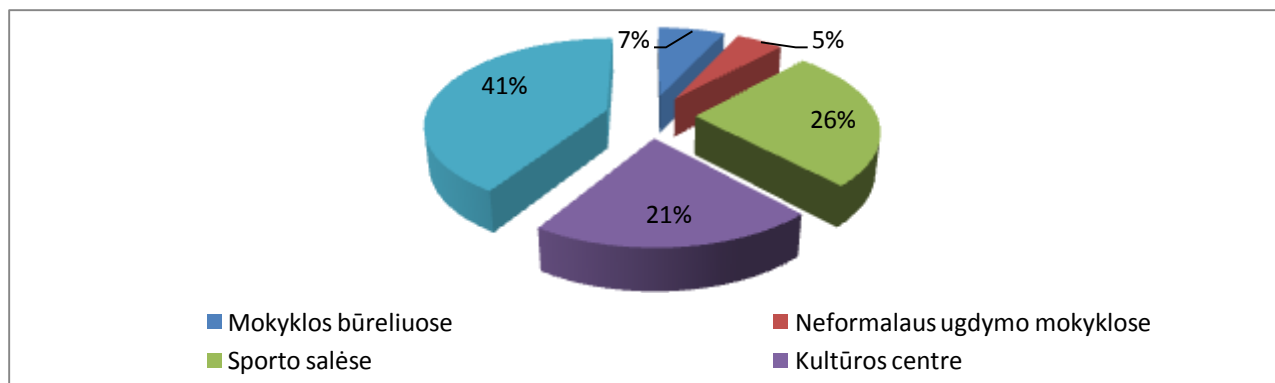
Mokinių buvo klausiama, kokius neformaliojo ugdymo būrelius, veikiančius kultūros centre jie gali išvardinti ir žino. Daugiausiai mokinių nurodė, kad žino dramos studiją, ansamblius, šokius, tautinius šokius, kapelą. Todėl teigtina, kad Šilutės miesto kultūros centre yra nemažai organizuojama įdomios veiklos Šilutės miesto mokiniams. Buvo aiškinamasi, kokias neformalaus ugdymo mokyklas mokiniai žino Šilutės rajone (žr. 6 pav.).

6 pav. Mokinių žinomos neformalaus ugdymo mokyklos (n-170)

Pagal duomenis, pateikiamus 6 paveiksle matyti, kad dailės ir muzikos mokyklas žino visi mokiniai, nedidelė dalis nurodė meno mokykla, tačiau tai reikėtų sieti su dailės ar muzikos mokyklomis. Kitas mokyklas nurodė nedidelė dalis mokinių, tačiau jų atsakymus galima vertinti, kaip įvardintos veiklos užsiėmimus organizuojamus ne jų mokykloje, o kitose mokyklose ar kultūros centre, nes Šilutėje yra tik dvi: dailės ir muzikos neformalaus ugdymo mokyklos.

Kaip paaiškėjo iš ankstesnių mokinių atsakymų, neformaliojo ugdymo veiklos jie nepriskyrė laisvalaikio praleidimo poreikių tenkinimui, tačiau buvo aiškinamasi, kokias organizuojamas neformaliojo ugdymo veiklas jie gali priskirti laisvalaikio praleidimui (žr. 7 pav.)

7 pav. Laisvalaikio praleidimo galimybės (n-170)

Analizuojant mokinių atsakymus, nustatyta, kad laisvalaikio praleidimas dažniausiai yra įvardijamas kaip laikas, praleidžiamas namuose. Todėl galima tik patvirtinti, kad didžioji dauguma mokinių užsiėmimus neformaliojo ugdymo veikloje sieja su rimta dalykine veikla, kuriai reikia ruoštis ir atsakingai vertinti.

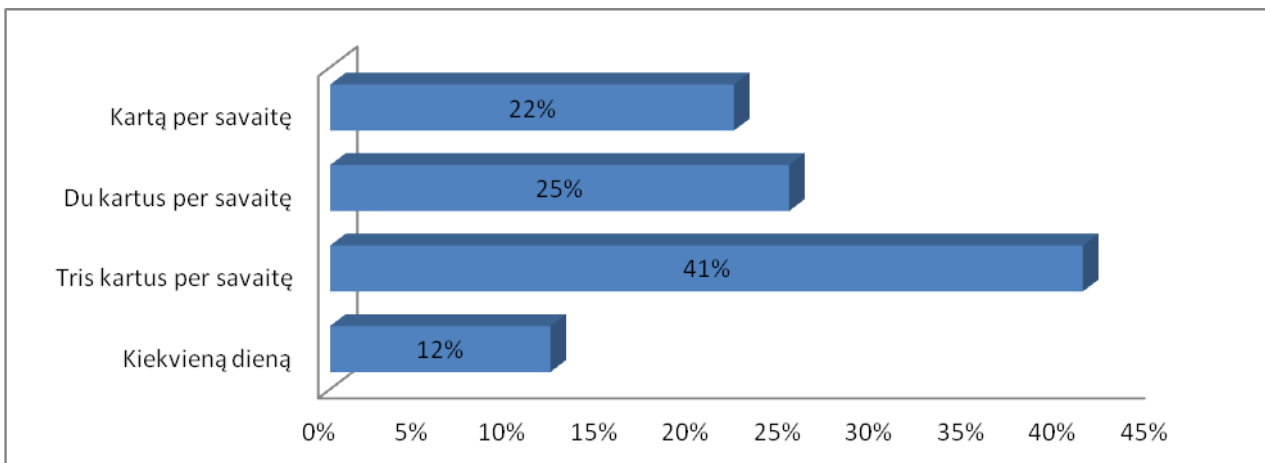
Mažiausiai su laisvalaikio praleidimu siejamas praleistas laikas mokyklos neformaliojo ugdymo būreliuose ir laikas, skirtas veiklai neformaliojo ugdymo mokyklose. Taigi, galima teigti, kad neformaliojo ugdymo veikla yra reikšminga ne laisvalaikio praleidimui, o savo kompetencijų ir gebėjimų ugdymui.

Buvo prašoma mokinių įvardinti, kokių būrelių trūksta Šilutės mieste. Iš šiam klausimui pateiktų mokinių atsakymų išryškėjo, kad Šilutės mieste labiausiai trūksta baseino bei automobilistų būrelių. Buvo paminėta, kad daugiau reikėtų internetinių svetainių, tačiau reikia pastebėti, kad naršymas po internetines svetaines nėra įvardijama kaip neformaliojo ugdymo veikla.

Mokinių buvo prašoma nurodyti, kokios veiklos jie norėtų mokykloje ir gali įvardinti, jog tokios veiklos trūksta. Tačiau buvo įvardinta tik didesnė kompiuterinių žaidimų reikiamybė. Todėl tikėtina, kad namuose mokiniams nėra leidžiama ilgai naudotis kompiuteriu arba neturi tokios galimybės.

Kelių mokinių buvo įvardinta, kad reikalinga užsienio kalbos būrelių bei žurnalistų ir televizijos laidų vedėjų būrelių. Tačiau pastebėta, kad mokiniams netrūksta muzikinės, meninės bei sportinės veiklos būrelių. Taigi galima teigti, kad mokyklose ir mieste yra pakankamai meninės ir sportinės pakraipos neformalaus ugdymo būrelių.

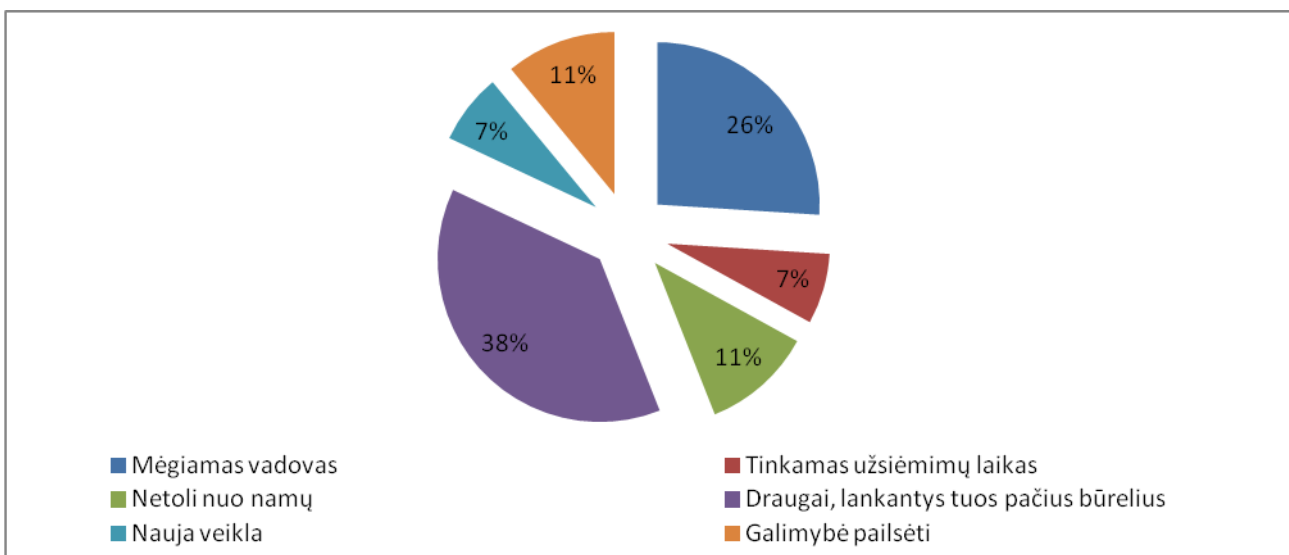
Užsiėmimai neformaliojo ugdymo mokyklose yra organizuojami įvairiai. Kai kuriuos užsiėmimus mokiniai gali lankyti kasdien, kitus rečiau, tačiau buvo siekiama, kiek mokiniai nortų užsiimti mėgiama ir jiems patinkančia veikla (žr. 8 pav.).

8 pav. Poreikis užsiimti mėgiama neformalaus ugdymo veikla (n- 170)

Remiantis mokinių pateikiamais atsakymais, pateikiamais 8 paveiksle, galima teigti, kad dažniausiai mėgiama veikla mokiniai norėtų užsiimti 3 kartus per savaitę. Kasdien veiklos norėtų tik 12 proc. respondentų. Todėl galima daryti prielaidą, kad nors ir mėgiama veikla, bet mokiniai jos nepageidautų kasdien, todėl tikėtina, kad ši veikla reikalauja ne tik laiko praleidimo, bet ir tinkamo pasiruošimo.

Kiekvieną veiklą mokiniai pasirenka atsižvelgdami į įvairias aplinkybes, todėl buvo siekiama išsiaiškinti, kokie pagrindiniai mokyklinio neformalaus ugdymo būrelio pasirinkimo veiksniai (žr. 9 pav.).

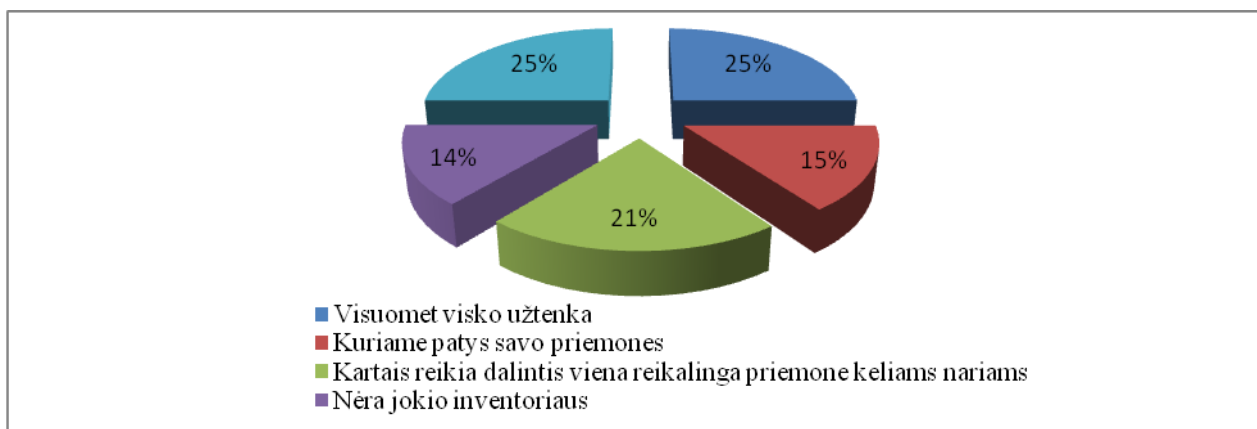

9 pav. Neformalaus ugdymo veiklos būrelio mokykloje pasirinkimo veiksniai (n-170)

Remiantis mokinių pateiktais atsakymais, galima teigti, kad pagrindinis veiksnys, įtakojantis mokykloje organizuojamo būrelio pasirinkimą, yra draugai, lankantys tą patį būrelį. Todėl galima daryti prielaidą, kad draugai ir bendraminčiai renkasi tą pačią papildomą veiklą mokykloje. Statistiškai reikšmingas veiksnys, įtakojantis būrelio pasirinkimą yra būrelio vadovas, todėl

pastebėtina, kad mokiniams svarbu yra tai, kas veda užsiėmimus. Todėl tikėtina, kad vaikų mėgiamo mokytojo būreliuose netrūksta lankytojų.

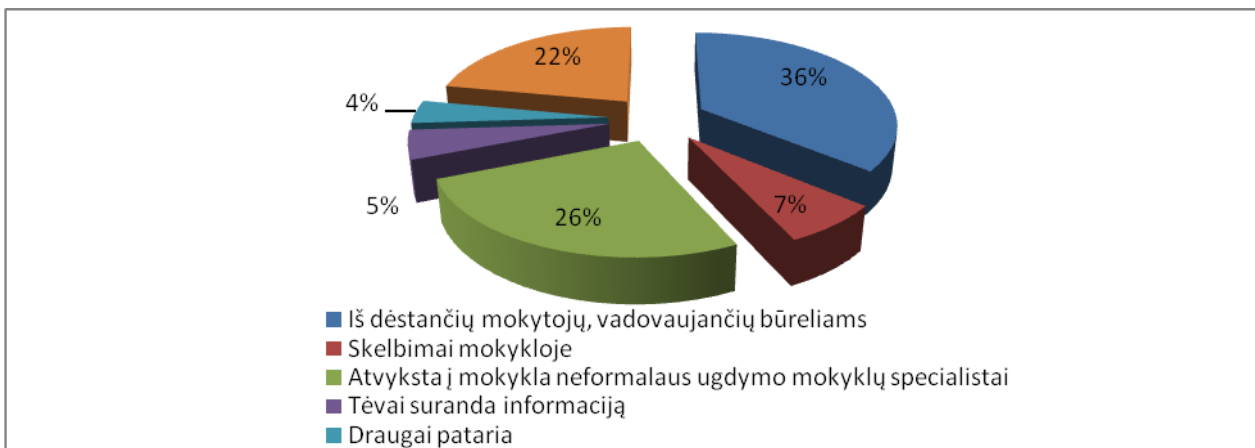
Vienodai reikšmingi veiksniai galimybė pailsėti ir tai, kad mokykla netoli nuo namų, todėl vėl išryškėja, kad neformaliojo ugdymo veiklai laisvalaikis nėra įtakingas veiksnys. Mažiausiai reikšmingi pasirinkimo veiksniai: nauja veikla ir patogus užsiėmimų laikas. Todėl teigtina, kad siekiant ugdytis savo kompetencijas ir gebėjimus galima būrelį lankyti ir ne labai patogiu laiku, svarbu, kad patiktų ir domintų veikla. Organizuojant neformalų ugdymą kartais būreliuose yra reikalingas įvairus inventorių, todėl buvo siekiama išsiaiškinti mokinių nuomonę dėl reikalingo inventoriaus pakankamumo (žr. 10 pav.).

10 pav. Reikalingo inventoriaus vertinimas (n-170)

Pagal 10 paveiksle pateikiamus mokinių atsakymus, matyti, kad inventoriaus neformaliojo ugdymo veikloje pakanka arba nereikia. Todėl tikėtina, kad pusei respondentų niekuomet nekilo problemų dėl reikalingo veiklai inventoriaus. Nedidelės dalies respondentų įvardinta, kad kartais inventoriumi kartais tenka dalintis keliems mokiniams. Todėl galima daryti prielaidą, kad ne visuomet yra pakankamai inventoriaus arba būrelio veikloje dalyvauja daugiau mokinių negu yra inventoriaus.

Nedidelė dalis respondentų nurodė, kad inventorių ir reikalingas priemones kuria patys mokiniai, tai tikriausiai yra siejama su dramos būrelio veikla, kur reikalinga pasiruošti reikalingus rūbus ar kaukes. Vadinasi, galima teigti, kad neformaliojo ugdymo veikloje yra pakankamas inventorių, mokinių požiūriu ir jie nejaučia reikalingų priemonių trūkumo. Baigiant mokinių anketinę apklausą buvo siekiama išsiaiškinti, kokiais būdais mokiniai sužino apie organizuojamus būrelius ir neformalaus ugdymo veiklą (žr. 11 pav.).

11 pav. Informacijos apie organizuojamą neformaliojo ugdymo veikla gavimas (n-170)

Analizuojant mokinių atsakymus, nustatyta, kad dažniausiai apie vykstančius būrelius jie sužino iš mokytojų, vedančių neformalaus ugdymo būrelius. Taigi, manytina, kad pedagogai į savo būrelius kviečia vaikus patys, supažindindami juos su veikla, kuri bus organizuojama būreliuose.

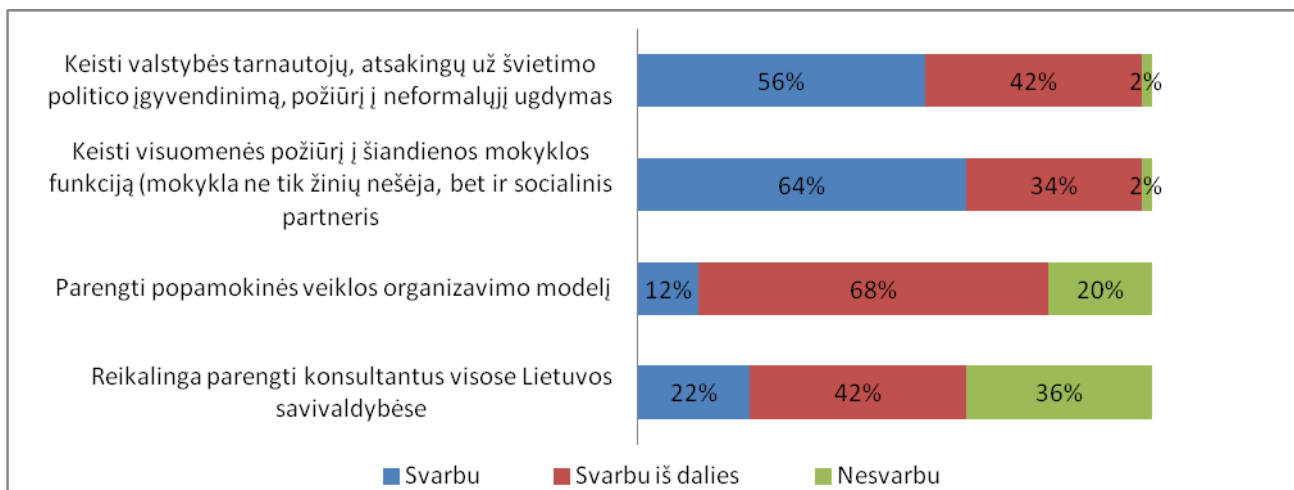
Antras statistiškai reikšmingas atsakymas yra tai, kad mokiniai patys domisi siūloma veikla ir pasirenka, kokį būrelį lankyti. Neformaliojo ugdymo mokyklų veiklos pasirinkimui įtakos turi atvykstantys į mokyklas šių įstaigų mokytojai. Vadinasi, neformaliojo ugdymo mokyklų pedagogai mokinių ieško mokyklose patys, reklamuodami savo veiklą.

Kaip paaiškėjo iš ankstesnių mokinių atsakymai dažnai būrelis pasirenkamas dėl jį lankančių draugų, tačiau iš šio atsakymo išryškėjo, kad draugai būrelio pasirinkimui neturi įtakos, todėl tikėtina, kad draugų įtaka neformalaus ugdymo veiklos pasirinkimui esminės įtakos neturi.

Apibendrinant galima teigti, kad mokiniai turi nemažai žinių dėl neformaliojo ugdymo organizavimo veiklos rajone ir yra susidarę nuomonę dėl šios veiklos reikalingumo bei naudingumo mokiniui.

Bendrojo lavinimo ir neformaliojo ugdymo mokyklų pedagogų nuomonės tyrimo duomenų analizė

Pedagogų vykdoma veikla visuomet yra siejama su kažkokių iškeltų tikslų ar uždavinių įgyvendinimu, todėl buvo siekiama sužinoti pedagogų požiūrį į tai, koks neformaliojo ugdymo uždavinys yra pats svarbiausias ir aktualiausias įgyvendinant neformalųjį ugdymą (žr.12 pav.).

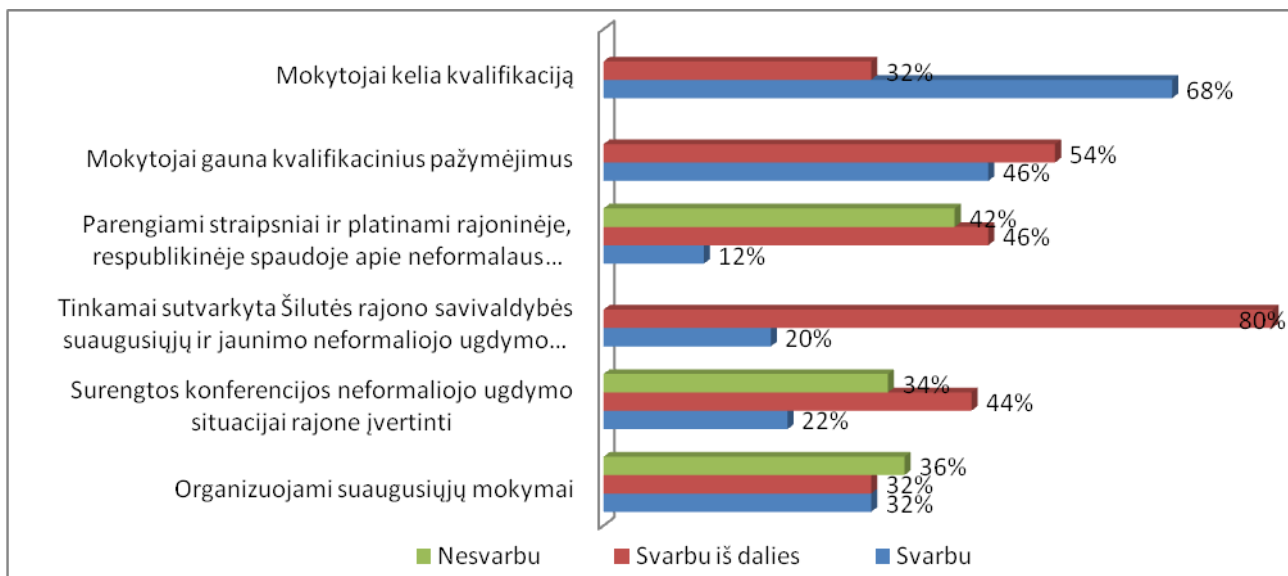

12 pav. Neformaliojo ugdymo uždaviniai pagal svarbumą mokytojų požiūriu (n-220)

Pagal duomenis, pateikiamus 12 paveiksle, matyti, kad daugiausiai pedagogų pritaria nuostatai, kad reikalinga keisti visuomenės požiūrį į šiandienos mokyklos funkcijas. Taigi, teigtina, kad labai aktualu yra tai, jog visuomenėje būtų suformuota nuomonė, kad mokykloje vaikai ne tik mokosi matematikos ar lietuvių, bet ugdomi savo kompetencijas, gebėjimus ir siekia bendravimo. Todėl pakeitus nuomonę galima tikėtis didesnio pasitikėjimo mokykla ir neformalios veiklos įtaka mokinio gebėjimų įtvirtinimui.

Kiek mažiau svarbu, pedagogų nuomone, yra valstybės tarnautojų, atsakingų už neformaliojo ugdymo veiklos organizavimą bei švietimo politikos įgyvendinimą, požiūrio į neformaliojo ugdymo paskirtį požiūrio kaita. Taigi manytina, kad valstybės tarnautojų veikla, organizuojant neformalųjį ugdymą, rengiant dokumentus šios veiklos įgyvendinimui nėra ypatingai palankiai vertinama pedagogų, kurie patys vadovauja neformaliojo ugdymo užsiėmimams. Todėl galima pastebėti administruojančių neformalųjį ugdymą valdininkų ir pedagogų, realiai dirbančių neformaliojo ugdymo srityje, nuomonių nesuderinamumą.

Mažiausiai reikšmingas pedagogams atrodo neformaliojo ugdymo modelio parengimas Lietuvos savivaldybėse, todėl tikėtina, kad dokumentų ir rašytinių pokyčių įgyvendinimas yra tik laiko gaišimas ir realiai vykdomai veiklai negali turėti naudingos įtakos. Rajone neformaliojo ugdymo užsiėmimai yra organizuojami ne tik mokiniams, bet ir pedagogai turi galimybę kelti savo kvalifikaciją, tobulintis ar mokytis. Todėl buvo reikšminga išsiaiškinti, kaip suaugusieji neformaliojo ugdymo paslaugų vartotojai vertina neformaliojo ugdymo naudą (žr. 13 pav.).

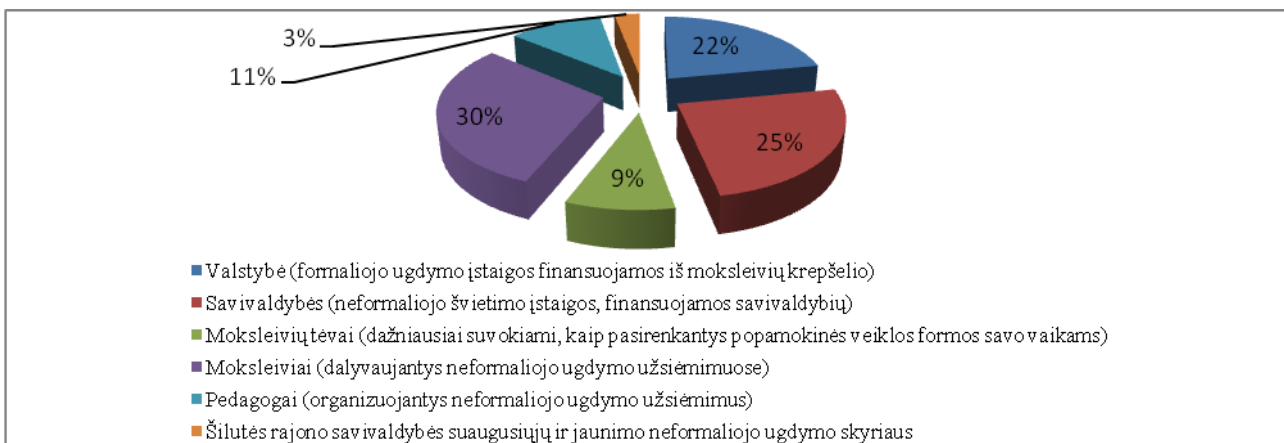

13 pav. Neformaliojo ugdymo nauda suaugusiųjų šių paslaugų vartotojams (n-220)

Pagal 13 paveiksle pateikiamus duomenis matyti, kad neformalaus ugdymo suaugusiųjų paslaugų vartotojams labai svarbu yra tai, kad mokytojai turi galimybę kelti kvalifikaciją. Vadinasi, pedagogams nereikalinga vykti į kitus miestus, lankyti seminarus galima Šilutėje. Mažiau nei pusei respondentų yra reikšminga tai, kad yra išduodami kvalifikaciniai pažymėjimai, kurie patvirtina apie gautas žinias, išklaustyti seminarus. Reikia akcentuoti, kad pedagogai mato ir tokią neformaliojo ugdymo veiklą kaip suaugusiųjų mokymą, kadangi yra organizuojami mokymai ne tik mokytojams, bet ir kitoms įvairios suaugusiųjų grupėms, yra įsteigtas ir trečiojo amžiaus universitetas. Todėl neformaliojo ugdymo veikla jau yra pastebima rajone ir vertinama kaip naudinga.

Svarbu pažymėti, kad suaugusiųjų mokymas yra pastebimas ir gerai vertinamas respondentų, todėl tikėtina, kad visuomenėje suaugusiųjų mokymas yra jau suprantama veikla. Mažiausiai reikšminga yra tai, kad platinami straipsniai respublikinėje spaudoje apie neformaliojo ugdymo veiklą rajone. Vadinasi, pedagogams aktualu patiems turėti galimybę kelti kvalifikaciją ir gauti tai patvirtinančius pažymėjimus Šilutės rajono savivaldybės švietimo ir sporto paslaugų centro suaugusiųjų ir jaunimo neformaliojo ugdymo skyriuje.

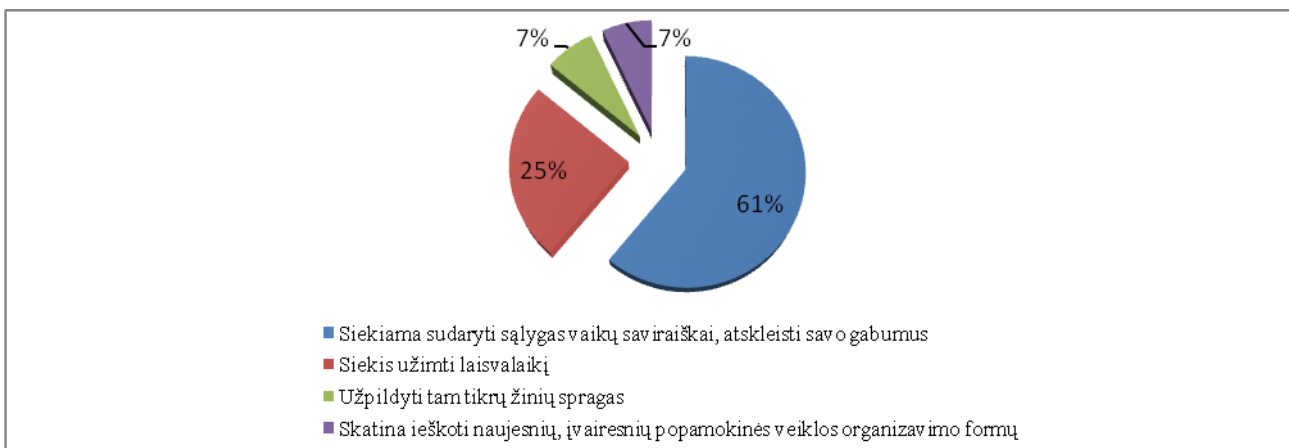
Neformaliojo ugdymo organizavime ir šioje veikloje dalyvauja moksleiviai, pedagogai ir valstybės institucijos, kurios organizuoja ir administruoja šią veiklą. Todėl buvo siekiama išsiaiškinti, kokias pagrindines neformaliojo švietimo grupes išskiria Šilutės rajono pedagogai (žr. 14 pav.).

14 pav. Pagrindinės grupės, turinčios įtakos neformaliojo ugdymo veiklai (n-220)

Remiantis duomenimis, pateikiamais 14 paveiksle, matyti, kad yra išskirtos trys pagrindinės neformaliojo ugdymo grupės: moksleiviai, dalyvaujantys neformaliojo ugdymo užsiėmimuose, pedagogai, organizuojantys neformaliojo ugdymo užsiėmimus ir valstybė, kurios vaidmuo – finansuoti ugdymo įstaigas iš mokinio krepšelio. Taigi, teigtina, kad išskiriami pagrindiniai trys dalyviai. Vadinasi, organizuojant neformalųjį ugdymą yra svarbu, kad ši veikla būtų tinkamai finansuojama iš valstybės biudžeto, tuomet pedagogai galės kurti ir vykdyti įvairesnę neformalaus ugdymo veiklą, o mokiniai turės daugiau galimybių pasirinkti jiems tinkančią ir patinkančią veiklą.

Moksleivių tėvų įtaka įvardinta nedidelės dalies respondentų, todėl teigtina, kad ši grupė neformaliajam ugdymui turi įtakos tik kaip vaikų nuomonės dėl neformalaus ugdymo veiklos pasirinkimo ir finansavimo. Mažiausiai reikšminga, pedagogų požiūriu, neformaliojo ugdymo skyriais ir švietimo ir sporto centro veikla reikšminga neformaliojo ugdymo organizavimui, tačiau reikalinga akcentuoti, kad būtent šios grupės turi įtakos neformaliojo ugdymo veiklai Šilutės rajone, nes šios įstaigos atsakingos už tinkamą neformaliojo ugdymo paslaugų užtikrinimą. Taigi galima daryti prielaidą, kad jų veikla nėra tinkamai įvertinama pedagogų. Neformalus ugdymas organizuojamas vadovaujantis numatytais tikslais, todėl pedagogų buvo klausama, kokius pagrindinius tikslus jie įgyvendina organizuodami neformaliojo ugdymo veiklą (žr. 15 pav.)

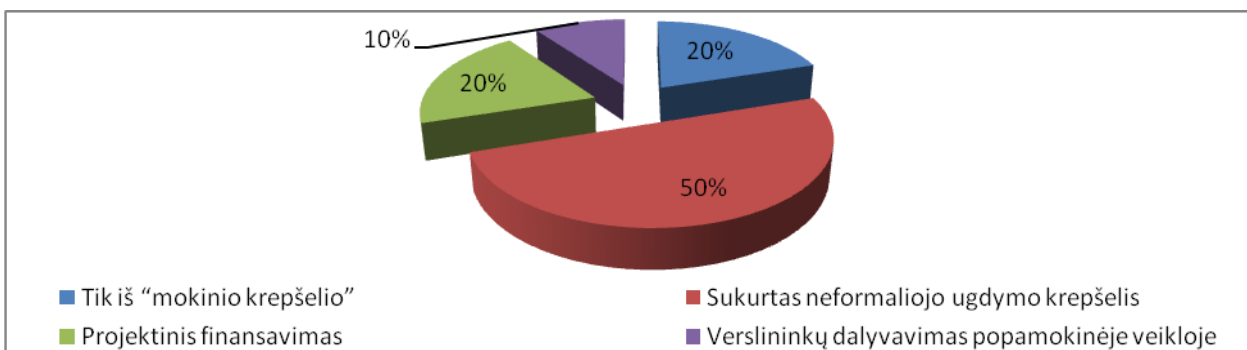
15 pav. Pagrindiniai neformaliojo ugdymo tikslai (n-220)

Analizuojant pedagogų atsakymus nustatyta, kad pagrindinis neformaliojo ugdymo tikslas – sudaruti sąlygas vaikų saviraiškai, atskleisti savo gabumus. Taigi teigtina, kad mokytojai savo organizuojamą veiklą organizuoja įvairią, kad mokiniai galėtų atskleisti savo gabumus, todėl tikėtina, kad mokyklose yra įvairi veikla.

Mokinių atsakymuose išryškėjo nedidelės dalies respondentų požiūris į neformalųjį ugdymą kaip į laisvalaikio praleidimą, toks pat požiūris išryškėjo ir pedagogų atsakymuose, nes tik 25 proc. respondentų nurodė, kad neformaliojo ugdymo užsiėmimai yra skirti laisvalaikio užimtumui.

Mažiausiai reikšmingi neformaliajam ugdymui keliami tikslai – užpildyti tam tikrų žinių spragas bei tai, kad siekiama ieškoti naujesnių ir populiariesnių veiklos organizavimo formų. Vadinasi, neformalusis ugdymas mokyklose labiau siejamas su saviraiškos galimybių tenkinimu ir gabumų atskleidimu. Todėl mokyklose vyrauja meninės ir sportinės krypties būreliai.

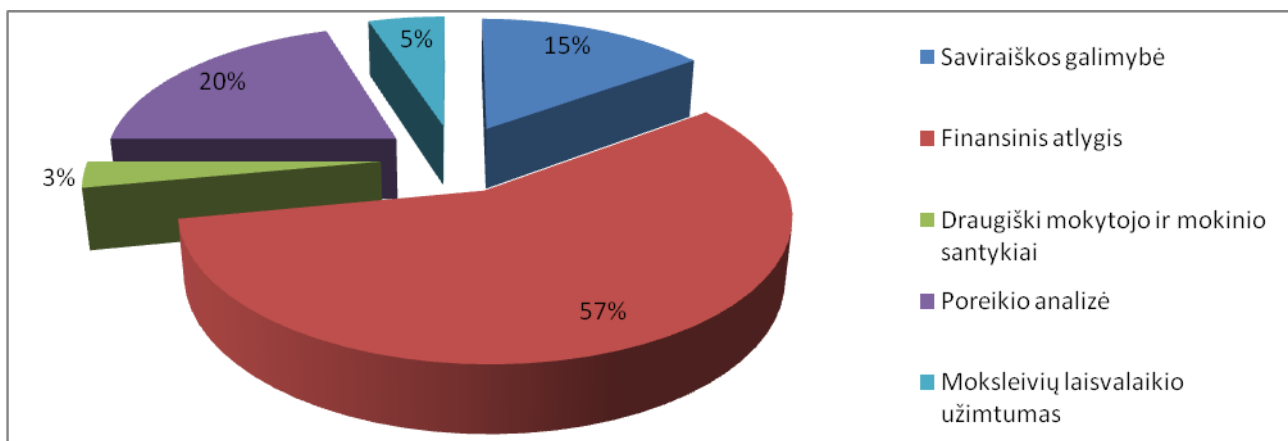
Mokyklose neformaliojo ugdymo veikla yra finansuojama iš „mokinio krepšelio“ lėšų, tačiau pastaruoju metu yra reglamentuojamos valandos neformaliajam ugdymui, o pedagogai galėtų organizuoti daugiau ir įvairesnės veiklos, todėl buvo siekiama išsiaiškinti pedagogų nuomonę dėl popamokinės veiklos finansavimo galimybių (žr. 16 pav.).

16 pav. Neformaliojo ugdymo finansavimo galimybės (n-220)

Remiantis pedagogų atsakymų duomenimis, pateikiamais 16 paveiksle, matyti, kad tikslingam neformaliojo ugdymo finansavimui reikalinga sukurti „neformaliojo ugdymo krepšelį“. Vadinasi, pedagogai mato valstybinį neformalaus ugdymo finansavimą, sukuriant tam tikrą sistemą. Pedagogai taip pat mato galimybę finansuoti neformalųjį ugdymą pagal projektinę veiklą. Todėl teigtina, kad pedagogai rengia projektus, kurie yra finansuojami, tačiau reikia pažymėti, kad ne visuomet pavyksta gauti pakankamai lėšų parengtiems projektams.

Nedidelė dalis pedagogų mato galimybę finansuoti neformaliojo ugdymo veiklą ir įtraukiant verslininkus. Todėl galima teigti, kad dirbant visuomet reikalinga ieškoti palankių galimybių organizuoti veiklą ir rasti finansavimo šaltinių. Kalbant apie finansavimą reikėtų pastebėti, kad pastaruoju metu yra finansuojama ne pati veikla, o vaikas. Kur vaikas eina, ten ir skiriamos lėšos, taip numato ir naujoji neformaliojo ugdymo koncepcija, tačiau pažymėtina, kad neformaliojo ugdymo mokyklų pedagogai tokios sistemos įgyvendinime mato grėsmę, nes tuomet muzikos ar dailės mokyklos bus prilygintos būreliams, o tai tikrai nėra tas pats. Bendrojo lavinimo mokyklose neformaliojo ugdymo teikėjai yra patys pedagogai, todėl tikslinga nustatyti pedagogų darbo neformaliojo ugdymo srityje motyvus (žr. 17 pav.).

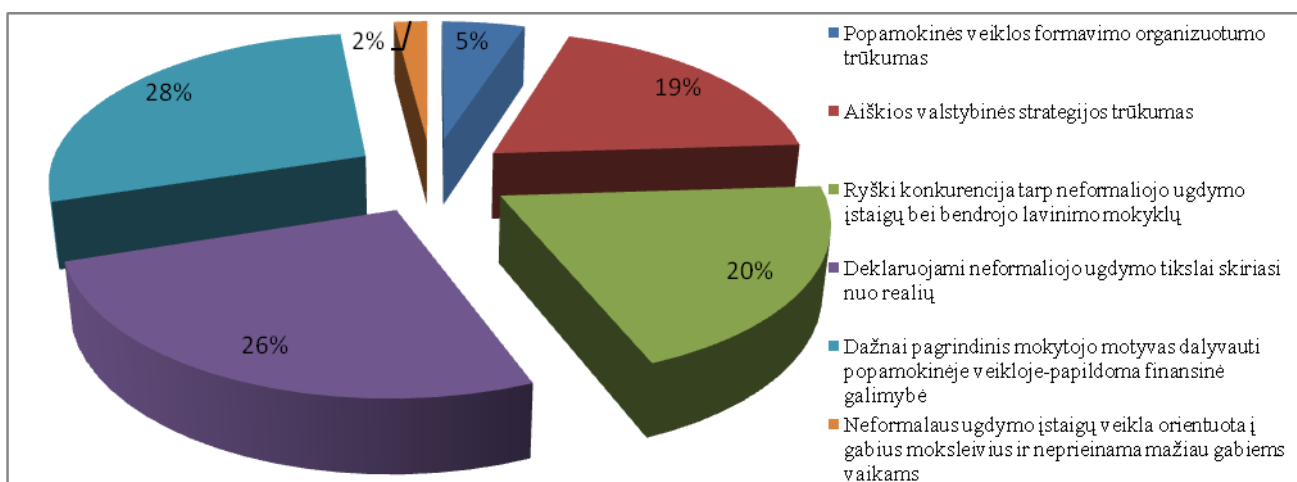
17 pav. Pagrindiniai motyvai dalyvauti neformaliojo ugdymo veikloje (n-220)

Remiantis mokytojų atsakymais, galima teigti, kad pagrindinė veikla mokytojams dalyvauti neformaliojo ugdymo veikloje yra finansinis atlygis. Taigi galima teigti, kad bendrojo lavinimo mokyklose neformaliojo ugdymo veikla yra mokytojams siūloma dėl to, kad nesusirenka tinkamas ar pageidaujamas pamokų krūvis. Vadinasi, iš dalies pedagogai neformaliojo ugdymo užsiėmus veda tik dėl to, kad turi nepakankamą krūvį, todėl manytina, kad gali nukentėti tokios veiklos kokybė.

20 proc. respondentų nurodė, kad neformaliojo ugdymo užsiėmimų vedimui įtakoja poreikio analizė, todėl manytina, kad tai yra dalykinė veikla, kurioje mokiniai gali užpildyti savo žinių spragas ir yra dirbama su gabiais arba su mokiniais, kuriems sunkiau sekasi. Tik 15 proc.

apklaustųjų nurodė, kad neformalaus ugdymo būrelius veda dėl saviraiškos galimybių, todėl tikėtina, kad tik nedidelė dalis pedagogų yra patenkinti savo organizuojama neformaliojo ugdymo veikla. Mažiausiais reikšmingi mokinio laisvalaikio užimtumo ir draugiškų santykių su mokiniais palaikymo motyvai, vadinasi pedagogai neformaliojo ugdymo užsiėmimų nepriskiria prie mokinio laisvalaikio, o santykius su moksleiviais sureguliuoja pamokų metu.

Neformaliojo ugdymo veikla yra organizuojama laikantis valstybinių dokumentų ir mokyklose nustatytos tvarkos, todėl pedagogams buvo pateikta keletas teiginių, apibūdinančių neformaliojo ugdymo organizavimą ir prašoma pažymėti vieną teiginį, atitinkanti neformaliojo ugdymo organizavimą jų mokyklose ir išskirti svarbiausius trūkumus (žr. 18 pav.).

18 pav. Neformaliojo ugdymo veiklos organizavimo trūkumai (n-220)

Analizuojant pedagogų atsakymus nustatyta, kad pagrindinis neformaliojo ugdymo veiklos organizavimo trūkumas yra tas, kad dažnai pagrindinis motyvas dalyvauti popamokinėje veikloje – papildoma finansinė galimybė. Vadinasi, mokyklose neformaliojo ugdymo paslaugų teikėjai pirmiausia siekia uždarbio, todėl tikėtina, kad neformalaus ugdymo veikla nėra organizuojama pakankamai kokybiškai, nes dažnai mokytojai vadovauja tokiems būreliams, kurių veiklos tinkamam organizavimui trūksta žinių.

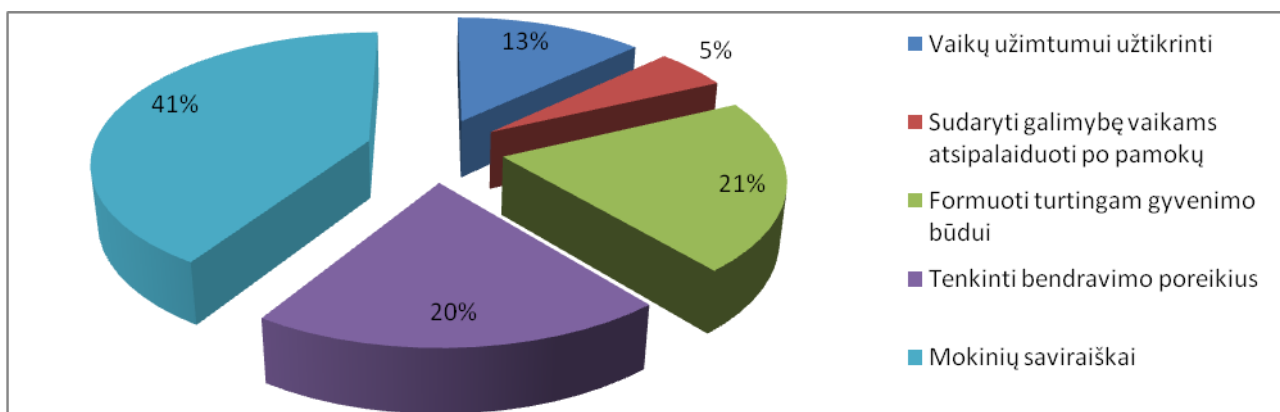
Antras statistiškai reikšmingas atsakymų variantas, kad neformaliojo ugdymo veiklos organizavimo tikslai realiai skiriasi nuo tų, kurie yra įgyvendinami. Vadinasi, atsiranda sunkumų tinkamai organizuoti neformaliojo ugdymo veiklą mokyklose, nes nėra pasiekiami keliami valstybiniai tikslai.

Nustatyta, kad pedagogai mato konkurenciją tarp neformaliojo ugdymo įstaigų bei bendrojo lavinimo mokyklų neformaliojo ugdymo paslaugų teikėjų, tačiau reikia pastebėti, kad neformaliojo ugdymo mokyklose vaikai yra mokomi pagrindų: muzikavimo ar dailės, o mokykliniuose būreliuose ugdytiniai atlieka veiklą: piešia, dainuoja ar muzikuoja, todėl pažymėtina, kad veikla,

kuri yra vykdoma neformaliojo ugdymo mokyklose neturėtų konkuruoti su veikla, kuri yra vykdoma mokykliniuose būreliuose, nes tai nors ir panašiai įvardintos, tačiau labai skirtingos veiklos.

Nors ir nedidelės dalies pedagogų, tačiau yra nurodyta, kad organizuojant neformaliojo ugdymo užsiėmimus trūksta aiškios valstybės strategijos. Tokiam teiginiui galėjo turėti įtakos naujai priimta neformaliojo ugdymo koncepcija, kurios vertinimui buvo išsakyta daug nepalankių nuomonių. Mažiausiai reikšmingas atsakymą yra tas, jog neformaliojo ugdymo mokyklų veikla yra labiau orientuota į gabius mokinius ir yra neprieinama mažiau gabiems vaikams. Tačiau, reikėtų pastebėti, kad tikslingiau būtų įvardinti dabartinės visuomenės finansines galimybes išleisti vaiką į neformaliojo ugdymo mokyklą, kadangi dalis tėvų net ir labai gabaus vaiko negali leisti į mokyklą dėl to, kad reikalinga mokėti už mokslą.

Kiekviena veikla mokykloje duoda kažkokią naudą vaikui, todėl buvo siekiama išsiaiškinti pedagogų nuomonę dėl to, kam tikslingiausiai yra išnaudojama popamokinė neformaliojo ugdymo veikla (žr. 19 pav.).

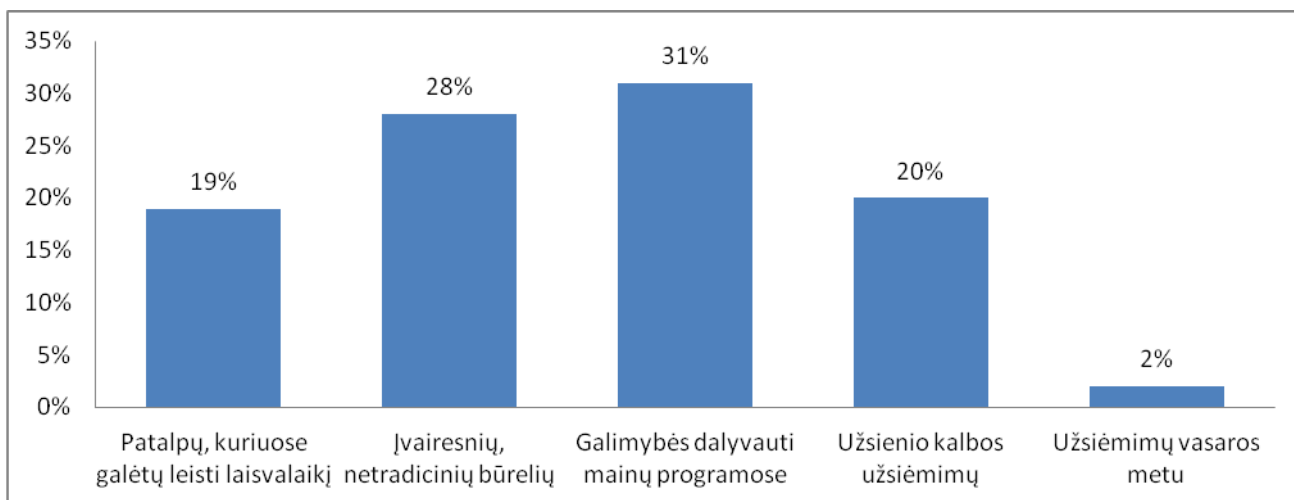

19 pav. Popamokinės neformalaus ugdymo veiklos paskirtis (n – 220)

Remiantis pedagogų atsakymais teigtina, kad neformaliojo ugdymo veikla bendrojo lavinimo mokyklose yra skirta dažniausiai mokinių saviraiškai, vadinasi, yra siekiama patenkinti kuo įvairesnius mokinių poreikius. Statistiškai reikšmingas yra respondentų atsakymas, kad popamokinė veikla skirta formuoti turtingam gyvenimo būdui. Vadinasi, neformaliojo ugdymo veikla yra pažintinė, kad mokiniai gautų kuo daugiau žinių ir galėtų jas pritaikyti gyvenime.

Nemažai pedagogų nurodė, kad neformaliojo ugdymo veikla yra orientuota ir į bendravimo poreikių tenkinimą, todėl tikėtina, kad neformaliojo ugdymo veikloje išryškėjo mokinių ir pedagogų bendravimo ypatumai. Mokinių užimtumui ir laisvalaikiui neformalaus ugdymo veiklos organizavimą priskiria nedaug pedagogų, todėl dar kartą akcentuotina, kad neformalusis ugdymas nėra tik laisvalaikio praleidimo priemonė. Mažiausiai reikšmingas atsakymas, jog neformalusis ugdymas reikalingas, kad sudarytų galimybę mokiniams atsipalaiduoti po pamokų. Buvo prašoma

pedagogų įvardinti pagrindinį trūkumą tinkamai organizuoti neformaliojo ugdymo veiklą (žr. 20 pav.).

20 pav. Pagrindiniai trūkumai mokyklose tinkamai organizuoti neformaliojo ugdymo veiklą (n-220)

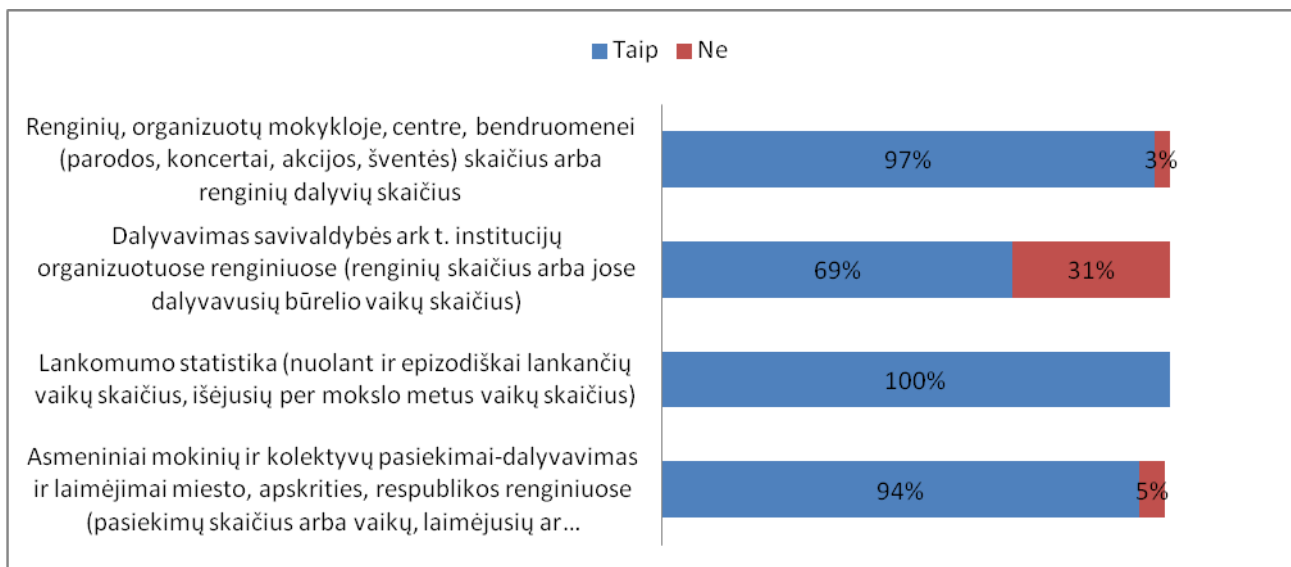
Pagal duomenis, pateikiamus 20 paveiksle, matyti, kad tinkamam neformaliojo ugdymo užsiėmimų organizavimui trūksta galimybės dalyvauti mainų programose, todėl manytina, kad ne visuomet pedagogai rengia projektus, kurie būtų finansuojami iš mainų programų lėšų.

Statistiškai reikšmingas pedagogų atsakymas, jog trūksta mokyklose įvairesnių būrelių ir netradicinės veiklos, tačiau tikriausiai tokie veiklai organizuoti trūksta priemonių arba entuziastingų pedagogų, nors kaip priežastį galima įvardinti ir mokinių abejingumą netradicinei veiklai.

Bendrojo lavinimosi mokyklose trūksta patalpų tinkamam mokinių laisvalaikio organizavimui, vadinasi laisvalaikio leidimui mokyklos patalpos nėra pritaikytos ir mokyklos erdvė nėra tinkama laisvalaikio praleidimui. Kaip dalykinių būrelių labiausiai pasigendama užsienio kalbos užsiėmimų.

Mažiausiai reikšmingas, pedagogų nuomone, tai vasaros užsiėmimų su mokiniais trūkumas, tačiau reikia pažymėti, kad beveik kiekvienoje mokykloje birželio mėnesį yra organizuojamos mokinių vasaros stovyklos, tačiau teigtina ir tai, kad jose nėra gausiai dalyvaujama, nes mokiniai ateina dažniausiai tik pavalgyti. Pažymėtina, kad dažniausiai stovyklos yra organizuojamos socialiai remtiniams mokiniams, todėl gali būti, kad pedagogams reikėtų organizuoti daugiau kūrybinių išvykų ar plenerų, kad į vasaros stovyklų veiklą būtų įtraukti ir motyvuoti mokiniai.

Vykdamas neformaliojo ugdymo veiklą visuomet reikalinga atlikti kiekybinę ir kokybinę tokios veiklos analizę, t.y. įvertinti renginių dalyvių skaičių, atvykusių į renginius žiūrovų skaičių ir pan., kad susidaryti nuomonę dėl organizuojamų renginių reikalingumo (žr. 21 pav.).

21 pav. Neformaliojo ugdymo kiekybinių rodiklių analizės vertinimas (n-220)

Remiantis pedagogų įvertinimais, teigtina, kad nuolat yra atliekama mokyklose lankomumo statistika, visuomet yra išsiaiškinama, kiek mokinių lanko neformaliojo ugdymo užsiėmimus, fiksuojami atvykstantys ir išvykstantys per mokslo metus mokiniai. Todėl tikėtina, kad visuomet yra išsiaiškinama neformalaus ugdymo būrelių lankomumo statistika.

Mokyklose analizuojama ir mokyklos renginių, vykusių mokykloje ar bendruomenėje skaičius ir dalyvių šiuose renginiuose skaičius. Pakankamai svarbūs ir analizuojami mokyklos bendruomenės narių, mokinių pasiekimai bei dalyvavimas rajono, šalies organizuojamuose konkursuose, varžybose, olimpiadose.

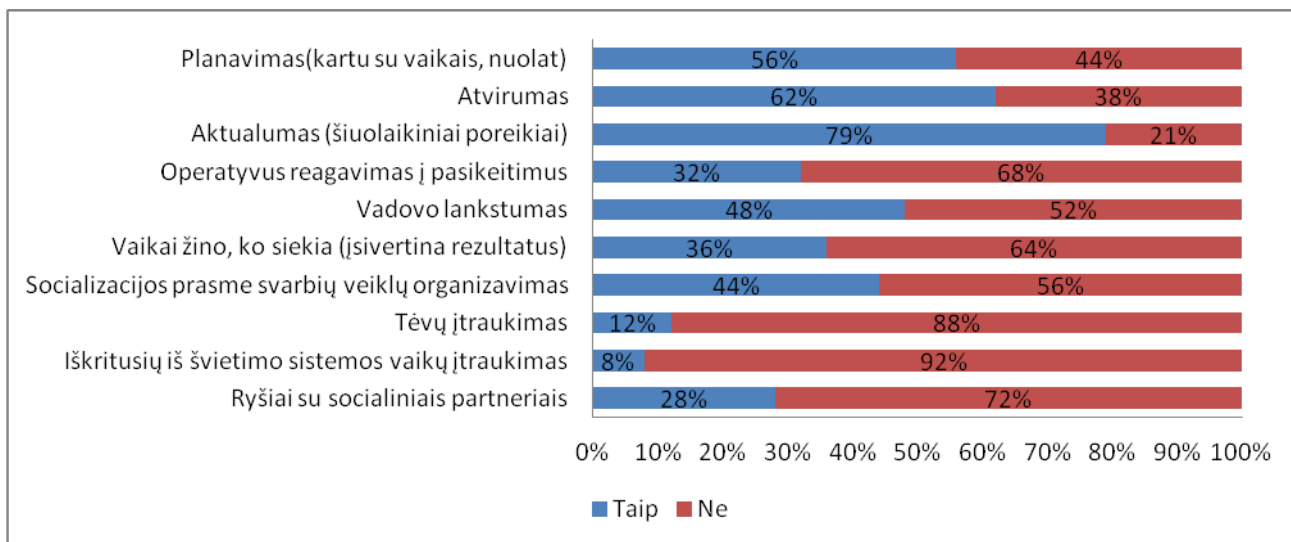
Vadinasi, mokyklose yra atliekama kiekybinė vykusių renginių analizė, siekiant išsiaiškinti organizuotų renginių paklausą tiek pačių dalyvių tiek žiūrovų atveju. Todėl tikėtina, kad rengiant tokias analizes yra išsiaiškinamas renginių populiarumas, remiantis tokia kiekybine analize galima išskirti populiarius ir reikšmingus renginius, pasirinkti reikalingus ir tradicinius renginius bei konkursus.

Tikslinga mokyklose atlikti ir kokybinę neformaliojo ugdymo veiklos analizę. Pedagogų požiūris į atliekamą neformaliojo ugdymo renginių kokybinę analizę pateikiamas 21 paveiksle. Analizuojant pedagogų atsakymus nustatyta, kad dažniausiai yra analizuojamas ir vertinamas renginių ir neformaliojo ugdymo veiklos aktualumas. Todėl teigtina, kad siekiama mokyklose organizuoti veiklą, kuri būtų aktuali ir šiuolaikiška mokyklos bendruomenei.

Reikšminga veiklos efektyvumo analizė siekiant neformaliojo ugdymo veiklos atvirumo, todėl tikėtina, kad mokyklų neformaliojo ugdymo veikla yra atliekama ir žinoma ne tik mokyklos bendruomenei. Kaip reikšmingą efektyvumo kriterijų mokyklose vertina ir neformaliojo ugdymo

veiklos planavimą kartu su mokiniais, todėl tikėtina, kad daugelis renginių ir veiklos aspektų yra derinama su pagrindiniais neformaliojo ugdymo veiklos dalyviais – mokiniais.

Mokyklos vadovų lankstumas palankiai vertinamas mažiau nei pusės respondentų, todėl tikėtina, kad ne visose mokyklose vadovai leidžia vykdyti neformaliojo ugdymo veiklą pagal mokinių ir mokytojų poreikius ir neprisitaiko prie nuolat besikeičiančių reikalavimų.

22 pav. Neformalaus ugdymo veiklos kokybinio efektyvumo vertinimo analizė (n-220)

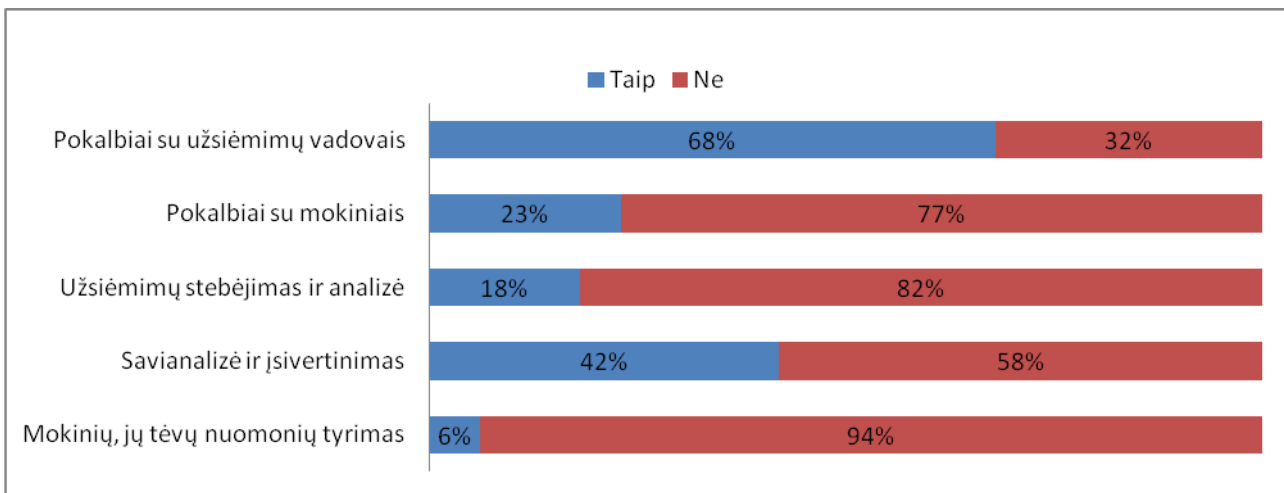
Nėra aktualu vertinti renginius ir neformaliojo ugdymo veiklą vien mokyklos aktualumo klausimais, todėl tikėtina, kad neformalaus ugdymo veikla kartais nėra aktuali mokyklos bendruomenei.

Nedidelė dalis respondentų nurodė, kad mokiniai organizuodami neformaliojo ugdymo veiklą žino, ko siekia ir nori, todėl manytina, kad dažnai neformaliojo ugdymo veikla atliekama spontaniškai.

Labai mažai respondentų nurodė, kad tikslinga analizuoti tėvų įtraukimą į neformaliojo ugdymo veiklą, todėl tikėtina, kad tėvų požiūris į neformalaus ugdymo reikšmę nėra analizuojamas mokyklose. Mažiausiai svarbus iš mokyklos iškritusių vaikų įtraukimas į neformalaus ugdymo veiklą, tačiau reikia pažymėti, kad išėję iš mokyklos mokiniai nesiekia dalyvavimo buvusios mokyklos renginiuose ar organizuojamoje veikloje. Taip pat akcentuotina, kad dalis iškritusių iš mokyklos vaikų išvyksta su tėvais į užsienį, todėl pakankamai sunkiai sekasi tokius vaikus įtraukti į veiklą, vykstančią mokykloje.

Vadinasi, galima teigti, kad kiekybinė neformaliojo ugdymo veiklos analizė yra atliekama tikslingai, tačiau neformaliojo ugdymo efektyvumo veiksnių analizės dar trūksta mokyklose, todėl galima teigti, kad reikalinga mokyklose išsiaiškinti neformaliojo ugdymo veiklos efektyvumo veiksnius, įjungti daugiau tėvų į mokyklos organizuojamą veiklą bei analizuoti visas efektyvumo

galimybes kartu su mokiniais. Dar vienas svarbus neformaliojo ugdymo veiklos vertinimo kriterijus – tai neformaliojo ugdymo veiklos kokybės vertinimas (žr. 23 pav.).

23 pav. Neformalaus ugdymo veiklos kokybės vertinimas (n-220)

Neformalaus ugdymo veiklos kokybė yra dažniausiai vertinama pokalbių su mokytojais ir vadovais metu. Todėl tikėtina, kad pagrindinė neformaliojo ugdymo veiklos analizė vyksta kalbant su vadovais ir mokytojais aptariant veiklos organizavimo ypatumus ir kylančias problemas.

Mokytojai nurodė, kad dažnai atlieka savianalizę bei įsivertinimą. Vadinasi, mokyklose atliekama savianalizė ir atliktos veiklos įsivertinimas. Todėl tikėtina, kad mokyklose mokslo metų pabaigoje yra reikalaujama mokytojų veiklos aprašo. Nedidelė dalis pedagogų nurodė, kad neformaliojo ugdymo kokybė yra aptariama pokalbiuose su mokiniais, todėl manytina, kad neskiriamas tinkamas dėmesys mokinių poreikių ir nuomonės analizei. Mažiausiai reikšmingas kokybės analizės rodiklis yra mokinių tėvų nuomonės analizė, vadinasi, labai mažas tėvų įjungimo į neformaliojo ugdymo veiklą procentas.

Apibendrinant galima teigti, kad pedagogai mato nemažai formaliojo ugdymo veiklos organizavimo gerų veiksnių, tačiau išskiria ir trūkumus, todėl tikslinga išsami Šilutės rajono neformaliojo ugdymo veiklos analizė.

Ekspertų tyrimo rezultatų analizė

Kokybinis ekspertų interviu tyrimas atliktas 2012 metų balandžio mėnesį. Respondentų išsakyta nuomonė analizuota ir sisteminta pagal content analizę: išskiriamos pagrindinės kategorijos, subkategorijos ir jas patvirtinantys teiginiai bei atliekama analizė ir interpretacija. (žr. 3 lentelė)

3 lentelė

Ekspertų interviu analizė

Klausimai	Kategorija	Subkategorija	Pagrindžiantys teiginiai
Kokie pagrindiniai neformaliojo ugdymo paslaugų teikėjai Šilutės rajone?	Neformaliojo ugdymo paslaugų teikėjai	Aktyviai veikiančios neformaliojo ugdymo mokyklos: Šilutės dailės ir muzikos mokyklos, Šilutės raj. sav. ŠSPC suaugusiųjų ir jaunimo neformaliojo ugdymo skyrius	Aktyviai veiklą organizuoja suaugusiųjų ir jaunimo neformaliojo ugdymo skyrius..> Pagrindinis krūvis tenka neformaliojo ugdymo mokykloms Tai dailės ir muzikos mokyklos...> Neformaliojo ugdymo ryški veikla pateikiama rajonui per dailės ir muzikos mokyklas...>
Kokia institucija iš esmės rūpinasi neformaliojo ugdymo veiklos koordinavimu ir administravimu?	Neformaliojo ugdymo administratoriai	Šilutės rajono savivaldybė, Šilutės raj. sav. ŠSPC suaugusiųjų ir jaunimo neformaliojo ugdymo skyrius, mokyklų administracija	Valstybė pagrindinis veiklos koordinatorius..> Savivaldybė pateikia dokumentinius nurodymus...> Šilutės raj. sav. ŠSPC Suaugusiųjų ir jaunimo neformaliojo ugdymo skyrius organizuoja įvairius renginius..>
Įvertinkite Šilutės rajone teikimų neformaliojo ugdymo paslaugų kiekį	Paslaugų kiekis	Pakankam Labai daug Įvairios paslaugos	Paslaugų pakanka, tik gal reikia kitokio pobūdžio..> Labai daug paslaugų, tik reikia noro dalyvauti įvairiose veiklose...> Paslaugų gana daug ir pakankamai įvairių..> Didelis paslaugų pasirinkimas...>
Kokios pagrindinės Šilutės rajone organizuojamo neformaliojo ugdymo kryptys?	Neformaliojo ugdymo kryptys	Muzikos, sporto, dailės, choreografijos, dramos	Šilutės muzikos mokykla ir muzikos kolektyvai..> Šilutės raj. sav. ŠSPC Sporto skyriaus veikla ir sporto būreliai mokyklose. Choreografijos užsiėmimai vyksta kiekvienoje įstaigoje. Šilutės dailės mokykla ir dailiniai užsiėmimai mokyklose.
Kaip manote, kodėl rajone vyrauja Jūsų nurodytos neformaliojo ugdymo kryptys?	Visuose rajonuose	Tai pagrindinė popamokinė veikla Labiausiai reikalinga veikla	Tokia veikla dažniausiai vykdoma visose respublikos rajonuose...> Reikalinga veikla neformaliojo ugdymo renginiams..> Labiausiai aktualus mokinių meninis ir sportinis ugdymas bei sveikatinimas

Kaip vertintumėte neformaliojo ugdymo mokyklų teikiamas paslaugas?	Neformaliojo ugdymo paslaugų vertinimas	Pakankamai atsakingai vykdoma veikla Labai gerai vertinčiau Manau, kad dirba profesionalūs vadovai	Paslaugos teikiamos profesionalių vadovų ir mokiniai yra tinkamai ruošiami..? Galima vertinti labai palankiai, nes neformaliojo ugdymo veikla jaučiama rajone aktyviais renginiais bei konkursais, parodomis..> Labai svarbu, kad rajone dirba tikri neformalaus ugdymo meistrai, kurių veikla įvertinta įvairiais apdovanojimais ir diplomais.
Kaip galite vertinti Šilutės raj. sav. ŠSPC suaugusiųjų ir jaunimo neformaliojo ugdymo skyriaus veiklą?	Suaugusiųjų ir jaunimo neformaliojo ugdymo skyriaus veiklos vertinimas	Tinkamai organizuoja renginius Įsijungia į rajono bendrą veiklą; Įgyvendina tikslus siekti mokymosi visą gyvenimą	Skyrius organizuoja labai įvairią veiklą, kurioje dalyvauja įvairaus amžiaus ir išsilavinimo žmonės. Pakankamai daug vykdo renginių...: Siekia dalyvauti visuose rajono renginiuose, atlikti vertinimus...> Sudaro galimybę mokytis trečiojo universiteto senjorams Mokytojų kvalifikacijos kėlimo seminarai vykdomi rajone, nereikalinga vykti į kt. rajonus.
Kaip vertinate naują neformaliojo ugdymo koncepciją?	Naujosios neformaliojo ugdymo koncepcijos vertinimas	Palankiai Yra trūkumų	Palankiai gali būti vertinama tik dėl to, kad parengtas naujas dokumentas Blogai yra tai, kad buvo mažai paisoma visuomenės nuomonės
Kokių neformaliojo ugdymo paslaugų Šilutės rajone trūksta?	Neformaliojo ugdymo paslaugų trūkumas	Gal ir netrūksta	Pažymėtina, kad yra pakankamai įvairių, tačiau labiausiai akcentuojamos paslaugos pagal išvardintas neformaliojo ugdymo kryptis..> Reikėtų įvairinti neformaliojo ugdymo paslaugas Šilutės kultūros centre..>
Kokių neformaliojo ugdymo paslaugų vartotojų poreikius labiausiai tenkina Šilutės rajone vykdoma neformaliojo ugdymo veikla?	Neformaliojo ugdymo paslaugų vartotojų poreikių tenkinimas	Mokiniais teikiamos neformaliojo ugdymo paslaugos	Pagrindiniai neformaliojo ugdymo paslaugų vartotojai rajone yra įvairaus amžiaus vaikai ir paaugliai...> Pasigendama paslaugų suaugusiems
Kokie	Neformaliojo ugdymo	Plėsti techninę	Pagrindiniai pokyčiai artimiausius metus yra siejami su technikos priemonių

numatomi neformaliojo ugdymo veiklos pokyčiai artimiausiu laiku Šilutės rajone?	pokyčiai rajono	bazę	įsigijimu ir gausinimu neformaliojo ugdymo veiklai Šilutės miesto kultūros centro renovacija
---	-----------------	------	--

Respondentų nuomone, pagrindiniai neformaliojo ugdymo paslaugų teikėjai Šilutės rajone yra neformaliojo ugdymo mokyklos: dailės ir muzikos bei Šilutės raj. sav. ŠSPC suaugusiųjų ir jaunimo neformaliojo ugdymo skyrius. Apklaustųjų teigimu, tinkamai ir pagal paskirtį savo veiklą atlieka suaugusiųjų ir jaunimo neformaliojo ugdymo centras, o neformaliojo ugdymo mokyklos savo darbais, renginiais ir projektine veikla garsina Šilutės rajoną respublikoje ir užsienyje. Todėl teigtina, kad pagrindiniai neformaliojo ugdymo veiklos ir paslaugų teikėjai yra neformaliojo ugdymo mokyklos.

Remiantis respondentų išsakytais teiginiais galima susidaryti tokį Šilutės rajono neformaliojo ugdymo veiklos organizavimo modelį: respublikos teisės aktai, Švietimo ir mokslo ministro įsakymai, vyriausybės programos; rajono savivaldybės tarybos sprendimai, mokyklos vadovų tvarkos aprašai ir veiklos tvarkos aprobavimas. Todėl teigtina, kad kiekvienoje, ne tik neformaliojo ugdymo mokyklose, neformaliojo ugdymo veikla organizuojama remiantis valstybiniais strateginiais dokumentais, kurių vykdymui priimami rajono tarybos sprendimai, o mokyklose vadovai patvirtina veiklos vykdymo tvarką ir tvarkaraščius. Šilutės raj. sav. ŠSPC Suaugusiųjų ir jaunimo neformaliojo ugdymo skyrius organizuoja įvairius mokymus, kurie įgalina pedagogus kelti kvalifikaciją arba pademonstruoti savo kaip lektoriaus gebėjimus ir išduoda atliktos veiklos ar išklaudytos medžiagos kvalifikacijos pažymėjimus.

Aiškinantis Šilutės rajone teikiamų neformaliojo ugdymo paslaugų kiekį ekspertų nuomone, nustatyta, kad neformaliojo ugdymo paslaugų kiekis rajone yra pakankamas, todėl tikėtina, kad šių paslaugų vartotojai turi iš ko rinktis. Ekspertai įvardino, kad neformaliojo ugdymas paslaugos yra teikiamos darželiuose, bendrojo lavinimo mokyklose, neformaliojo ugdymo mokyklose, Šilutės miesto kultūros centre, Šilutės rajono savivaldybės švietimo ir sporto paslaugų centro Sporto skyriuje. Todėl galima teigti, kad neformaliojo ugdymo paslaugas, kurios yra teikiamos rajone, gali naudotis įvairaus amžiaus tarpsnio vartotojai. Ekspertų buvo paminėta, kad gausumu paslaugų pakanka, tačiau reikėtų šiek tiek įvairovės.

Respondentai įvardija tokias pagrindines neformaliojo ugdymo kryptis: muzikinę, dailinę, sportinę, choreografinę, dramatinę. Tačiau kalbinti respondentai pažymėjo, kad šios kryptis išryškėja visuose respublikos rajonuose. Apklaustieji pažymėjo ir tai, kad labiau netradicinei ar neįprastai veiklai: muziejininkų ar ekologų, yra paskiriama atskirų įstaigų veikla, tačiau rajoniniu mastu organizuojant neformalųjį ugdymą vyrauja tokios pat kryptys kaip ir mūsų rajone. Respondentų teigimu kiekviena įvardinta kryptis yra įgyvendinama ne tik sporto ar kultūros centruose ar neformaliojo ugdymo mokyklose, bet ir visose ugdymo įstaigose ir tai nėra tik vienos krypties veikla. Pavyzdžiui, jei neformalusis ugdymas vykdomas sportine linkme, tai mokykloje yra ne vienos pakraipos ar šakos sportas, bet kelios sporto šakos ar būreliai.

Taip pat galima apibūdinti ir kitas veiklos kryptis, nes tiek muzikantų tiek dailininkų darbai yra žinomi ir už rajono ribų, vykdomas bendradarbiavimas ir pan. Ekspertų teigimu, šios krypties veikla yra labiausiai reikalinga organizuojant įvairius renginius, taip pat labai svarbus mokinių meninis ugdymas ir išprusimas. Sportinės veiklos reikšmingumas yra vertinimas ir kaip vaikų sveikatinimo priemonė.

Šilutės rajone teikiamas neformaliojo ugdymo paslaugas ekspertai vertino gana palankiai, kadangi beveik visų manymu, neformaliojo ugdymo paslaugas teikia profesionalūs, aktyvūs ir entuziastingi vadovai, kurių ne vienas žinomas respublikoje. Bendrais bruožais ekspertų nuomone, teikiamos paslaugos yra vertinamos palankiai ir gerai.

Šilutės sav. ŠSPC suaugusiųjų ir jaunimo neformaliojo ugdymo skyriaus veiklą ekspertai vertina palankiai, nes teigia, kad skyriaus renginiai ir veikla yra organizuojama įvairaus amžiaus neformaliojo ugdymo paslaugų vartotojams. Paminėtas ir trečiojo amžiaus universitetas, kuriam vadovauja Ieva Žibaitienė. Labai palankiai vertinamas pedagogų kvalifikacijos kėlimo galimybė, kuomet mokytojai gali lankyti seminarus neišvykdami iš savo rajono.

Šilutės raj. sav. ŠSPC suaugusiųjų ir jaunimo neformaliojo ugdymo skyriaus darbuotojai lankosi įvairiuose renginiuose, parengia nuostatus renginių organizavimui ir atlieka šių renginių analizę bei vertinimą, siekdami išskirti jų naudingumą tiek vartotojų tiek lankytojų požiūriu. 2009 metais parengta nauja neformaliojo ugdymo koncepcija, kurios svarstymas sukėlė nemažai diskusijų dėl neformaliojo ugdymo veiklos skirstymo, finansavimo galimybių.

Šilutės rajono ekspertai naująją koncepciją palankiai vertina dėl to, kad buvo reikalingas naujas dokumentas, kuria atitiktų visuomenės tobulėjimui keliamus reikalavimus. Tačiau nepalankiai žiūri į tai, kad koncepcijos sąvokos ne visiškai yra suprantamos ir atrodo, kad neformaliojo ugdymo veikla daugiau gali tapti laisvalaikio praleidimo veikla. Tačiau juk neformaliojo ugdymo mokyklose vaikai mokomi pagrindų, o ne tik įvardintos veiklos puoselėjimo,

juk neužtenka dainuoti ar groti su mokiniais, reikia siekti, kad jie gebėtų įsisavinti atitinkamos veiklos pagrindus, kurie gali būti įdiegti tik labai rimtai mokantis.

Analizuojant neformaliojo ugdymo paslaugų trūkumą su ekspertais, nustatyta, kad paslaugų trūkumo nėra, nes bendrojo lavinimo mokyklose neformaliojo ugdymo veikla yra pakankamai įvairi, tačiau įvairinti veiklą būtų galima kultūros centre, tada rajono mokiniai galės pasirinkti ne tik savo mokyklose organizuojamus būrelius. Tačiau bendras ekspertų nuostatų teiginys, kad neformaliojo ugdymo paslaugų rajone netrūksta.

Aiškinantis respondentų nuomonę dėl labiausiai patenkintų neformaliojo ugdymo paslaugų vartotojų, nustatyta, kas labiausiai rajone teikiamos neformaliojo ugdymo paslaugos atitinka vaikų ir paauglių poreikius. Tačiau suaugusiems teikiamų neformaliojo ugdymo paslaugų trūksta. Labiausiai trūkstamas paslaugas įvardijamos liaudies amatų mokymosi galimybės. Todėl teigtina, kad kultūros centre dar nėra išnaudojamos visos neformaliojo ugdymo galimybės, kuomet paslaugomis gali dalyvauti suaugę vartotojai.

Analizuojant neformaliojo ugdymo veiklos pokyčius, nustatyta, kad ekspertai mano, jog neformaliojo ugdymo galimybės rajone yra išnaudojamos pakankamai plačiai. Tačiau artimiausioje ateityje numatoma įsigyti daugiau technikos priemonių, taip pat įtakos neformaliajam ugdymui turės ir Šilutės miesto kultūros centro renovacija.

IŠVADOS

1. Neformalusis ugdymas yra papildoma po pamokų organizuojama veikla, kurioje yra ugdomi ir lavinami mokinių specialieji gebėjimai, stiprinamas poreikis tobulėti. Neformalusis ugdymas yra organizuojamas bendrojo lavinimo mokyklose, neformaliojo ugdymo mokyklose bei privačiose mokyklose. Neformaliojo ugdymo veikla organizuojama remiantis Lietuvos Respublikos teisės aktais ir dokumentais. Lietuvoje pačios populiariausios neformaliojo ugdymo kryptys yra: muzikinė, dailinė, sportinė ir choreografinė. Tačiau yra vaikų ir suaugusiųjų neformaliojo ugdymo centrai, mokyklos, kuriose vyksta ekologiniai, ekonominiai, muziejininkų, žurnalistų užsiėmimai.
2. Mokslinėje literatūroje ugdymo kokybė apibrėžiama kaip procesų ir rezultatų kokybė, priklausanti nuo įstaigose vykstančių socialinio, kultūrinio konteksto, išteklių, veiklos, paskirties, ugdymo tikslų. Tobulinimas, kaip pasirinktų naujovių įgyvendinimas, palankių ugdymui(si) sąlygų kūrimas, yra vienintelis būdas mokykloms išlikti vykstant kaitai, nes ji verčia spręsti nestandartinius uždavinius, didina atsakomybę už ugdymo kokybę, už realizavimo strategijas, už poveikį asmens ir tautos kultūros raidai.
3. Šilutės rajono savivaldybėje neformaliojo ugdymo veikla yra organizuojama bendrojo lavinimo mokyklose, neformaliojo ugdymo mokyklose, Šilutės kultūros centre. Neformalųjį ugdymą rajone administruoja Šilutės rajono savivaldybės administracija, Šilutės rajono savivaldybės švietimo ir sporto paslaugų centras, Šilutės rajono savivaldybės švietimo ir sporto paslaugų centro suaugusiųjų ir jaunimo neformaliojo ugdymo centras.
4. Atlikus mokinių anketinės apklausos analizę galima daryti tokias išvadas:
 - Mokiniai neformaliojo ugdymo veiklą daugiausiai supranta kaip papildomą meninę, sportinę ir dalykinę veiklą ne savo mokykloje ir sieja su ne mokykline veikla. Mokinių požiūriu, organizuojant neformalų ugdymą yra įgyvendinamas aktualumo principas, todėl tikėtina, kad mokiniai turi galimybę pasirinkti aktualią veiklą, kurioje galėtų ugdyti ir lavinti įvairias savo turimas kompetencijas.
 - Neformaliojo ugdymo veiklos reikalingumą mokiniai sieja su galimybe ateityje užsiimti kažkokios srities veikla, kuriai kompetencijas ir gebėjimus lavintis padeda veikla neformaliojo ugdymo užsiėmimuose.
 - Populiariausia ir reikalingiausia, mokinių požiūriu, yra meninė veikla, todėl teigtina, kad tokios srities neformaliojo ugdymo būrelių yra pakankamai daug.

- Pagrindinis veiksnys, nulemiantis neformaliojo ugdymo veiklos sritį yra mokinio gabumai, tačiau reikia akcentuoti, kad šiame pasirinkimo etape yra svarbi ir tėvų nuomonė.
- Neformalaus ugdymo veiklos mokiniai nepriskiria laisvalaikio praleidimui, o iš šios veiklos artimiausia laisvalaikio praleidimui yra įvardinta sportinė mokinių veikla. O kaip mieste trūkstama neformalaus ugdymo veikla mokiniai daugiausia įvardijo baseino trūkumą.

5. Atlikus mokytojų anketinės apklausos tyrimą nustatyta:

- Yra svarbu keisti visų valstybės tarnautojų, atsakingų už neformalųjį ugdymą, požiūrį į šios veiklos organizavimą. Reikšminga yra ir visuomenės požiūrio kaita į mokyklos paskirtį suvokiant, kad mokykla nėra tik žinių perteikėja. Pagrindinį neformaliojo ugdymo tikslą pedagogai įvardijo kaip sąlygų vaikų saviraiškai ir gabumų atskleidimui sudarymą.
- Neformaliojo ugdymo veiklos nauda patiems pedagogams įvertinama dėl galimybės kelti kvalifikaciją ir gauti kvalifikacijos pažymėjimus.
- Pagrindinės grupės, kurios dalyvauja neformaliojo švietimo veikloje yra: valstybė, finansuojanti neformaliojo ugdymo veikla, pedagogai, kurie organizuoja ir vykdo neformaliojo ugdymo veiklą bei mokiniai, kurie dalyvauja šioje veikloje.
- Siekiant tinkamesnio neformaliojo ugdymo veiklos finansavimo tikslinga, pedagogų nuomone, sukurti „neformaliojo ugdymo“ krepšelį, iš kurio būtų finansuojama pagrindinė neformaliojo ugdymo veikla.
- Pagrindinis bendrojo lavinimo mokyklų pedagogų dalyvavimo neformaliojo ugdymo veikloje motyvas – papildomas finansinis atlygis, tačiau šis motyvas pačių pedagogų išskirtas kaip trūkumas, organizuojant neformalaus ugdymo veiklą.
- Tiek pedagogų tiek mokinių nuomone, neformaliojo ugdymo užsiėmimai neturėtų būti priskiriami laisvalaikio praleidimui, todėl tikslinga teigti, kad neformaliojo ugdymo veikla siejama su naujomis žiniomis, gebėjimais bei kompetencijų lavinimu.

Tyrimo metu kelta hipotezė, kad rajone vykdoma neformaliojo ugdymo veikla netenkina mokinių poreikių pasitvirtino, todėl yra tikslinga išsami rajone organizuojamos neformaliojo ugdymo veiklos analizė ir pokyčių numatymas.

LITERATŪRA

1. Aramavičiūtė E. (2005). Auklėjimas ir dvasinė asmenybės branda. Vilnius. Gimtasis žodis.
2. Bajoriūnas Z. (2004). Šeimos ugdymo mokslas ir praktika: Studijų knyga. Vilnius. Kronta.
3. Bitinas B. (2004). Hodegetika: auklėjimo teorija ir technologija. Vilnius. Kronta.
4. Grainger J.B. (1999). Managing Leisure. Butterworth Heineman
5. Dapkienė S. (1996). Papildomojo ugdymo formos. Šiauliai.
6. Dapkienė S. (1993). Užklasiniai renginiai moksleiviams. Šiauliai.
7. Dzenuškaitė S. Mokinių nepamokinės veiklos tobulinimas. – V., 1991 ir kt.
8. Iron K. (1997). The Marketing of Services. McGraw-Hill Companies
9. Jankauskas V. (2008). Ar prieinamas neformalusis vaikų švietimas Lietuvoje? [žiūrėta 2012-10-27] prieiga per internetą<www.zebra.lt/svietimas
10. Jovaiša L. (1995). Hodegetika: auklėjimo mokslas. Vilnius. Agora.
11. Jovaiša L. (2007). Enciklopedinis edukologijos žodynas. Vilnius.
12. Jaunimo neformalusis ugdymas. Patyriminis ugdymas . Prieiga per internetą <http://www.vpu.lt/socpedagogika/isgyvenimopedagogika/2d3/> [Žiūrėta 2012 – 10 -10]
13. Jaunųjų fizikų mokykla „Fotonas“ Prieiga per internetą< <http://www.fotonas.su.lt/veikla.phtml> [Žiūrėta 2012 - 10 – 05]
14. Jaunųjų gamtininkų Kurtuvos žalioji mokykla . prieiga per internetą< http://www.kurtuva.lt/lt/turinys/kurtuvos_zalioji_mokykla [Žiūrėta 2012 - 10 – 05]
15. Festeu D., Humberstone B. (2006). Non-formal Education through Outdoor Activities Guide, High Wycombe, Buck. European Institute For Outdoor Adventure Education And Experiential Learning.
16. Kardelis K. (2002). Mokslinių tyrimų metodai ir metodologija. Kaunas. Technologija.
17. Kvieskienė G. (1997). Moksleivių laisvalaikio kultūra. Vilnius.
18. Kvieskienė, G. (1997). Socialinio pedagogo ABC. Vilnius: VPU leidykla.
19. Kvieskienė, G. (2003). Socializacija ir vaiko gerovė. Vilnius: VPU leidykla
20. Lietuvos švietimo koncepcija (1992). // [Žiūrėta 2012 – 11 – 15] prieiga per internetą <http://www.smm.lt/strategija/docs/srp/koncepcija/koncepcija1.htm#1>
21. Lietuvos Švietimo reformos gairės (1993). Vilnius
22. LR švietimo įstatymas.//Valstybės žinios 2003, Nr. 63 – 2853
23. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro įsakymas Nr. ISAK-2695 2005-12-30
[//www.smm.lt](http://www.smm.lt)

24. Merkys G. (1995). Pedagoginio tyrimo metodologiniai pradmenys. Šiaulių universitetas
25. Mockevičienė D. (2002). Socialinio pedagogo vaidmuo gerinant vaikų užimtumą ir laisvalaikį. //Pedagogika, nr. 64, p.47-52
26. Neformaliojo vaikų švietimo koncepcija (2005).
27. Neformalusis ugdymas. Prieiga per internetą <http://www.jnu.lt/?id-14> [Žiūrėta 2012-12- 10]
28. Neformalusis ugdymas. Prieiga per internetą <http://www.Kaunas.lt/files/688/koncepcija> [Žiūrėta 2012 -11 -10]
29. Šilutės rajono savivaldybės tarybos sprendimas T-829 Dėl neformaliojo vaikų švietimo programų vykdymo mokinių atostogų metu tvarkos.
30. Šilutės rajono tarybos sprendimas Nr. T-237 Dėl Šilutės rajono savivaldybės suaugusiųjų ir jaunimo neformaliojo ugdymo centro nuostatai
31. Šilutės rajono tarybos sprendimas T-280 „Dėl Šilutės rajono savivaldybės administracijos Švietimo skyriaus pedagogų švietimo centro reorganizavimo į Šilutės rajono savivaldybės suaugusiųjų ir jaunimo neformalųjį ugdymo centrą“.
32. Ramaneckienė I. (1998). Papildomasis ugdymas. Šiauliai. Šiaurės Lietuva.
33. Ratkus J. (2000). Ugdymas ir popamokinė pasaulio pažinimo veikla. Šiauliai: Litera.
34. Paston M. (1990). Qualitative evaluation and reserch methods. SAGE Publications.
35. Stulpinas T. Ugdymo metodikos bruožai. Šiauliai, ŠPI. P. 53
36. Surella L. (2007). Foreign experts show Dutch youth policy ommision. Uouth Policy, Nr. 3, p. 151-160
37. Šalaševičiūtė, R. „Jungtinių Tautų vaiko teisių konvencijos įgyvendinimo Lietuvoje prielaidos, įgyvendinant Lietuvos Respublikos Konstitucijos 38 straipsnį. Ar yra vaikų socialinė diskriminacija“. Iš *Vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus įstaiga* [interaktyvus]. Žiūrėta 2012-11-03. Prieiga per internetą: <http://vaikas.lt>
38. Torkildsen G. (1998). Leisure and Terecreation Managment (Fourth edition),
39. Vaitkevičius J. (1998). Moksleivių mokymosi ir laisvalaikio problemos. Vilnius: Mokslas.
40. Zaleskienė I. Papildomo ugdymo sistemos metmenys // Lietuvos švietimo gairės. Vilnius, 1993. P. 52
41. Zaleskienė I. (1994). Moksleivių papildomojo ugdymo sistema.//Moksleivių papildomas ugdymas. Vilnius

PRIEDAI

Mielas mokinys,

Kreipiuosi į Tave, prašydamas užpildyti šią anketą. Esu Šiaulių universiteto Edukologijos fakulteto magistro studijų studentas. Rengiu baigiamąjį magistro darbą. Man svarbi Tavo nuomonė apie neformalųjį mokymą. Perskaityk klausimus ir galimus atsakymų variantus. Tau tinkantį atsakymą (vieną) pažymėk.

1. Kokia tavo lytis?
 - Mergina
 - Vaikinas
2. Kiek tau metų?
 - 15 metų
 - 16 metų
 - 17 metų
 - 18 metų
3. Kelintą gimnazijos klase lankai?
 - 1 gimnazijos kl. (9 pagrindinės m-klos)
 - 2 gimnazijos kl. (10 pagrindinės m-klos)
 - 3 gimnazijos kl.
 - 4 gimnazijos kl.
4. Kas tavo nuomone yra neformalusis ugdymas?
 - Papildoma meninė, sportinė, dalykinė veikla mokykloje po pamokų
 - Papildoma meninė, sportinė, dalykinė veikla ne bendrojo lavinimo mokyklose
 - Papildoma meninė, sportinė, dalykinė veikla mokykloje ir kitose mokyklose
5. Koks principas įgyvendinamas neformaliojo ugdymo būreliuose?
 - Aktualumo principas
 - Demokratiškumo
 - Prieinamumo
 - Individualizmo
 - Savanoriškumo
6. Dėl kokių priežasčių jums reikalingi neformaliojo ugdymo užsiėmimai?
 - Polinkis visą gyvenimą užsiimti tam tikros srities veikla
 - Galimybė reikšmingai praleisti laisvalaikį
 - Įgūdžių, žinių, mokėjimų, gebėjimų lavinimas
 - Galimybės pademonstruoti atkaklumą, iniciatyvumą, emociingumą, susijusius su tam tikros srities veikla
 - Tai visai nereikalinga veikla
7. Sužymėk kokios neformaliojo ugdymo veiklos tau svarbios?

Veiklų rūšys	Svarbi	Nesvarbi	Negaliu įvardinti
Technologijų Dalykinė			
Sportinė			
Etninė			
Meninė			

8. Kas lėmė tavo pasirinkimą, renkantis neformaliojo ugdymo veiklą?
 - Tėvų reikalavimas
 - Mokytojų siūlymas
 - Gabumai
 - Tavo paties noras
9. Kokias neformaliojo ugdymo mokyklas Šilutės rajone žinai?
 - Dailės mokykla
 - Sporto mokykla
 - Muzikos mokykla
 - Meno mokykla
 - Šokių mokykla
 - Informatikų mokykla
 - Žurnalistų mokykla
10. Kokias organizuojamas neformaliojo ugdymo veiklas gali priskirti laisvalaikio praleidimui?
 - Mokyklos būreliuose
 - Neformalaus ugdymo mokyklose
 - Sporto salėse
 - Kultūros centre
 - Tik namuose
11. Kiek kartų per savaitę norėtum lankyti užsiėmimus?
 - Kiekvieną dieną
 - Tris kartus per savaitę
 - Du kartus per savaitę
 - Kartą per savaitę
12. Dėl kokių priežasčių pasirinkai kokį būrelį lankyti?
 - Mėgiamas vadovas
 - Tinkamas užsiėmimų laikas
 - Netoli nuo namų
 - Draugai, lankantys tuos pačius būrelius
 - Nauja veikla
 - Galimybė pailsėti
13. Ar pakanka priemonių užsiėmimų metu?
 - Visuomet visko užtenka
 - Kuriame patys savo priemones
 - Kartais reikia dalinti viena reikalinga priemone keliems nariams
 - Nėra jokio inventoriaus
 - Inventoriaus nereikia
14. Iš kur sužinote apie veikiančius neformaliojo ugdymo būrelius?

- Iš dėstančių mokytojų, vadovaujančių būreliams
- Skelbimai mokykloje
- Atvyksta į mokykla neformalaus ugdymo mokyklų specialistai
- Tėvai suranda informaciją
- Draugai pataria
- Pats domiuosi

Dėkoju už atsakymus.

Gerbiamas mokytojau,

Norėčiau sužinoti Jūsų nuomonę apie vaikų neformalųjį ugdymą, jo kokybę. Esu Šiaulių universiteto Edukologijos fakulteto magistro studijų studentas. Rengiu baigiamąjį magistro darbą. Prašyčiau Jūsų atsakyti į žemiau pateiktus klausimus, pažymint vieną pasirinktą atsakymo variantą.

ANKETA

Kokia Jūsų lytis:

- Moteris
- Vyras

Pedagoginio darbo stažas:

- Iki 5 metų
- 6 – 10 metų
- 16 – 20 metų
- Daugiau nei 20 metų

Kvalifikacinė kategorija:

- Mokytojas
- Vyresnysis mokytojas
- Mokytojas metodininkas
- Mokytojas ekspertas
- Socialinis pedagogas

Darbo vieta:

- Gimnazija
- Pagrindinė mokykla
- Neformaliojo ugdymo mokykla
- Pradinė mokykla

1. Kaip vertinate neformaliojo ugdymo uždavinius ir išskirkite juos pagal svarbą vaikui?

Ugdymo uždaviniai	Svarbu	Svarbu iš dalies	Nesvarbu
Reikalinga parengti konsultantus visose			

Lietuvos savivaldybėse			
Parengti popamokinės veiklos organizavimo modelį			
Keisti visuomenės požiūrį į šiandienos mokyklos funkciją (mokykla ne tik žinių nešėja, bet ir socialinis partneris)			
Keisti valstybės tarnautojų, atsakingų už švietimo politikos įgyvendinimą, požiūrį į neformalųjį ugdymą			

2. Jūsų požiūris į neformaliojo ugdymo teikiamą naudą šių paslaugų suaugusiems vartotojams?
 - Organizuojami suaugusiųjų mokymai
 - Surengtos konferencijos neformaliojo ugdymo situacijai rajone įvertinti
 - Tinkamai sutvarkyta Šilutės rajono savivaldybės suaugusiųjų ir jaunimo neformaliojo ugdymo skyriaus internetinė svetainė
 - Parengiami straipsniai ir platinami rajoninėje, respublikinėje spaudoje apie neformalaus ugdymo veiklą rajone
 - Mokytojai gauna kvalifikacinius pažymėjimus
 - Mokytojai kelia kvalifikaciją
3. Pažymėkite pagrindines grupes, kurios, pedagogų požiūriu, turėtų dalyvauti neformaliojo ugdymo veikloje Šilutės rajone?
 - Valstybė (formaliojo ugdymo įstaigos finansuojamos iš moksleivių krepšelio)
 - Savivaldybės (neformaliojo švietimo įstaigos, finansuojamos savivaldybių)
 - Moksleivių tėvai (dažniausiai suvokiami, kaip pasirenkantys popamokinės veiklos formos savo vaikams)
 - Moksleiviai (dalyvaujantys neformaliojo ugdymo užsiėmimuose)
 - Pedagogai (organizuojantys neformaliojo ugdymo užsiėmimus)
 - Šilutės rajono savivaldybės suaugusiųjų ir jaunimo neformaliojo ugdymo skyriaus
4. Kokius tikslus įgyvendinate organizuodami neformaliojo ugdymo veiklą?
 - Siekiama sudaryti sąlygas vaikų saviraiškai, atskleisti savo gabumus
 - Siekis užimti laisvalaikį

- Užpildyti tam tikrų žinių spragas
 - Skatina ieškoti naujesnių, įvairesnių popamokinės veiklos organizavimo formų
5. Pateikite iš kokių šaltinių turėtų būti finansuojamas neformalusis ugdymas?
- Tik iš “mokinio krepšelio”
 - Sukurtas neformaliojo ugdymo krepšelis
 - Projektinis finansavimas
 - Verslininkų dalyvavimas popamokinėje veikloje
6. Kokie motyvai jus skatina dirbti su mokiniais popamokinėje veikloje?
- Saviraiškos galimybė
 - Finansinis atlygis
 - Draugiški mokytojo ir mokinio santykiai
 - Poreikio analizė
 - Moksleivių laisvalaikio užimtumas
7. Pažymėkite pagrindinius trūkumus organizuojant neformalųjį ugdymą?
- Popamokinės veiklos formavimo organizuotumo trūkumas
 - Aiškios valstybinės strategijos trūkumas
 - Ryški konkurencija tarp neformaliojo ugdymo įstaigų bei bendrojo lavinimo mokyklų
 - Deklaruojami neformaliojo ugdymo tikslai skiriasi nuo realių
 - Dažnai pagrindinis mokytojo motyvas dalyvauti popamokinėje veikloje-papildoma finansinė galimybė
 - Neformalaus ugdymo įstaigų veikla orientuota į gabius moksleivius ir neprieinama mažiau gabiems vaikams
8. Kam dažniausiai skiriama popamokinė neformaliojo ugdymo veikla?
- Vaikų užimtumui užtikrinti
 - Sudaryti galimybę vaikams atsipalaiduoti po pamokų
 - Formuoti turtingam gyvenimo būdui
 - Tenkinti bendravimo poreikius
 - Mokinių saviraiškai
9. Įvardinkite pagrindinį trūkumą trukdanti tinkamai organizuoti neformaliojo ugdymo veiklą?
- Patalpų, kuriuose galėtų leisti laisvalaikį
 - Įvairesnių, netradicinių būrelių
 - Galimybės dalyvauti mainų programose
 - Užsienio kalbos užsiėmimų
 - Užsiėmimų vasaros metu

10. Įvertinkite Šilutės rajono neformalaus ugdymo kiekybinius kriterijus?

Kiekybiniai kriterijai	Taip	Ne
Asmeniniai mokinių ir kolektyvų pasiekimai-dalyvavimas ir laimėjimai miesto, apskrities, respublikos renginiuose (pasiekimų skaičius arba vaikų, laimėjusių ar dalyvavusių tam tikro lygio konkursuose ar varžybose, skaičius)		
Lankomumo statistika (nuolat ir epizodiškai lankančių vaikų skaičius, išėjusių per mokslo metus vaikų skaičius)		
Dalyvavimas savivaldybės ar t. institucijų organizuojuose renginiuose (renginių skaičius arba jose dalyvavusių būrelio vaikų skaičius)		
Renginių, organizuotų mokykloje, centre, bendruomenei (parodos, koncertai, akcijos, šventės) skaičius arba renginių dalyvių skaičius		

11. Įvertinkite Šilutės rajono neformalaus ugdymo kokybinius kriterijus?

Kokybiniai kriterijai	Taip	Ne
Ryšiai su socialiniais partneriais		
Iškritusių iš švietimo sistemos vaikų įtraukimas		
Tėvų įtraukimas		
Socializacijos prasme svarbių veiklų organizavimas		
Vaikai žino, ko siekia (įsivertina rezultatus)		
Vadovo lankstumas		
Operatyvus reagavimas į pasikeitimus		
Aktualumas (šiuolaikiniai poreikiai)		
Atvirumas		
Planavimas (kartu su vaikais, nuolat)		

12. Kaip dažniausiai vertinama neformalaus ugdymo kokybė?

Vertinimo būdai	Taip	Ne
Mokinių, jų tėvų nuomonių tyrimas		
Savianalizė ir įsivertinimas		
Užsiėmimų stebėjimas ir analizė		
Pokalbiai su mokiniais		
Pokalbiai su užsiėmimų vadovais		

Dėkoju už Jūsų laiką.